

Igazság

*Homádnak rendeltetelű
Légy hűre és magyar!*

Ökumenikus, konzervatív, irodalmi és társadalomkritikai folyóirat I.m. Bajcsy-Zsilinszky Endre

XX. évfolyam

2010. november

A novemberi szám szerzői:

Arany János
Arany-Tóth Katalin
Áprily Lajos
fr. Barsi Balázs O.F.M.
Balás Piri László
Farkas Árpád
Homoly Erzsó
Illyés Gyula
Jóna Dávid
József Attila
Juhász Gyula
Kosztolányi Dezső
Marschalkó Lajos
Mécs László
Oravecz Diana
Petőfi Sándor
Rakovszky József
Reményik Sándor
Sinka István
vitéz Somogyvári Gyula
Sulyok Vince
Szász Péter Domonkos
p. Szabó Ferenc SJ.
Tamás István
Tomba Mihály
Tóth Árpád
Török András István
Vas István
Vörösmarty Mihály
Wass Albert

Irodalom

*Homádnak tisztelőim
Légy hűve és magyar!*

Ökumenikus, konzervatív, irodalmi és társadalomkritikai folyóirat
I.m. Bajcsy-Zsilinszky Endre

XX. Évfolyam

2010. 11. szám

Tartalom

Időszerű

Bolyongások-

Fr. Barsi Balázs O.F.M.: Reményben élő adventi egyház vagyunk, Jóna Dávid: Az írástudók árulása.

Dokumentum-

Balás Piri László: Egy orvostanhallgató 1956-ban - Bartalos Mihály -, Szász Péter Domonkos: Omnia ad maiorem gloriam dei, 130 éve született a sajtóapostol, Török András István: Egyenes úton járni a legsötétebb korban is.

Líra- Arany János: A walesi bárdok, Illyés Gyula: Egy mondat a zsarnokságról, Mécs László :Vád és védőbeszéd, Petőfi Sándor: Meddig alszol még hazám, Rakovszky József: Egy dicstelen bértollnokhoz, Vas István Új Tamás, Wass Albert: Isten képmása

Emlékezet

Nem feledjük!, Regnum Marianum, Károli Gáspár. A kilencvenedik zsoltár Líra- Áprily Lajos: Imádság, Farkas Árpád: Ha sírokon hajt ki a remény, Marschalkó Lajos: Új bibliát!, Somogyvári Gyula Számadás, Sulyok Vince Ősz1956, Tamás István: Halottak napja.

Dokumentum-

Tamás István: Sinkovics Imre emlékére

Értékeink

Az alkotói szabadság és műfordítások jelentősége Francois Villon verseinek tükrében.

Természeti kincs

Tizenegy őszi vers- Arany János: Őszikék, József Attila: Ősz/változatok/, Juhász Gyula: November hús derűje, Kosztolányi Dezső: Őszi reggeli, Petőfi Sándor. Őszi reggel járok, Reményik Sándor: Halotti beszéd a hulló leveleknek, Sinka István: Ősz, Szabó Ferenc. Őszi készülődés, Tompa Mihály: Őszi képek, Tóth Árpád: Ősz, Ősi Isten, Vörösmarty Mihály: Őszre hajló napokban.

Portré

Arany-Tóth Katalin költő valamint Kisfiam, Ma éjjel és Természeted vagyok versei

Porta

A felvidéki Vály-völgye

Ajánló

Vörös Attila szerkesztő DVD-je a Vály-völgyről

Levél az olvasóhoz

*Magyar tenger ez a tenger,
Vésszel, köddel, gyötrellemmel
Szeljük árját néhány százan:
Jaj, vajjon mi lesz velünk?*

Ady Endre: Hajó a ködben

A főszerkesztő nagy bajban van, hiszen örülnie kéne! Egy éve ébresztettük fel Csipkerózsika álmából a Szózat havilapot és azóta olvasható megújult formában a drótvilágon. Ezért jelentkezünk most novemberben egy ünnepi, kibővített számmal. E röpké év alatt – Istennek hála – olvasóink száma Argentínától a Vereckeai háigig megötszöröződött. Jövőbeli terveink között szerepel a folyóirat tartalmi értékeinek bővítése, ahol jelenlegi szerzőink mellett nemcsak egy formabontó, kétoldalas gyermekmellékletet, hanem újabb neves magyar egyházi és világi szerzők, irodalomtörténészek és filozófusok műveit olvashatják, remélhetőleg nemsokára nyomtatott formában is. De ez nem azt jelenti, hogy az emigrációban vagy az elszakított országrészekben élő magyar testvéreink nem jutnak hozzá elektronikus úton a tartalomhoz. Ez inkább strukturális változásokat jelent, egyfajta építkezést, továbbiakban is alapvetően cél a szolgálat, a hit, a magyar nyelv és irodalom, az erkölcsi pozitívizmus, valamint a megújuló nemzeti-konzervatív és radikális filozófia megismertetése.

A meghasonlottság okozója, hogy pontosan egy hónappal ezelőtt Kolontár, Devecser és Somlósárhely térségét emberi felelőtlenség miatt előntötte – az ajkai timföldgyár mellékterméke – a folyékony lúggal keveredett vörösiszap, amely emberek kínhalálát és az ország történelmében először páratlan ökológiai katasztrófát okozott. A gyár vörös privatizátorainak az esettel kapcsolatos mérhetetlen cinizmusát némiképpen enyhítette az a haladéktalan és széleskörű egyházi és világi összefogás, amellyel a kárt szenvedettek segítségére sietett a társadalom. Ugyanakkor október során megmutatkozott, hogy az évtizedek óta felgyűlő veszélyes zagyban megbújt hasonló színű métel nemcsak a testet, de a lelkeket is szennyezi. „Elindult valami, amit megnevezni nem lehet, felmérni nem lehet, megállítani nem lehet. Elindult a Pokol diplomáciája, a Halál sátánja milliárd ördögével és diplomatájával, hánytorgni kezdtek a virágos rétek, amelyek milliók temetői lesznek és a hazugságok pokoltornácái. És hazugság lesz minden ami szent, és rothadás minden, ami élet.” írta elkeseredve Fekete István az első világháború kirobbanásáról. Azóta már majdnem száz év telt el, de mintha semmi sem változna. Ez a vörös élősködő fertőzte meg irodalmi alkotóink legtöbbször lelkét is 1957-ben, amikor nyílt levélben fordultak az ENSZ-hez a forradalmunkat eltipró véreskezű Kádár rendszer érdekében, és ugyanez a kameleonszerű, immár kékké változott métel mérgezi folyamatosan hazai politikaink napjainkig. Állampolgárainktól megtevesztéssel és hamis illúziók táplálásával csalárdul kierőszakolt uniós csatlakozás megkoronázásaként az Európai Unió szerint Magyarországnak nem jár anyagi segítség a mérhetetlen pusztítás után a káralapból. Egy olyan globalista szervezetben regnáló elit utasítására, amelynek láthatólag legfőbb feladata a bürokrácia kiteljesítése, a polgári társadalmak leigázása és az értelmetlennél értelmetlenebb törvények kiagyaltása. Az EU 2012-től megtiltotta az avar- és gallyégetést a kiskertekben, mert az mérgezi a levegőt, miközben fő szennyező a közlekedés! Kiszámolta-e valaki, hogy az unióban ránk kényszerített kötelező kvótákkal és szabad kereskedelemmel együtt járó fölösleges ide-oda szállítások a nagyvilágban vagy akár csak egyetlen korszerűtlen motorral bíró /Kínából hozott és legálisan üzembe állított/ autóbussz egy nap alatt hányszor több mérget ont a levegőbe, mint egy városszéli utca 50-100 kertjében évente egy-kétszeri gallyégetés? Agally és az avar füstje nem tartalmaz halálos mérgeket, és az égetés napjai eddig is meg voltak határozva. Vagy mi ez az ostobaság az őszi és a tavaszi óráátállítással? Az emberek a legkülönbözőbb időpontokban kelnek illetve fekszenek, de a háztartásban a villanyvilágítás energiája amúgy is elenyésző a vízmelegítő, az automata mosógép, a hűtőgép vagy a hang és képlejátások energiaigénye mellett. Az utóbbiak működési ideje független attól, hány óra. A villamosok, trolis, villanymozdonyok és a számítógépek viszik az energia túlnyomó többségét, akár sötét van, akár világos. A közvilágítás és kirakatvilágítás is sötétedéstől világosodásig tart. És a leglényegesebb: fűtülnek arra, hogy az emberek az évenként kétszeri óráátállításkor két hétig biztosan betegek az időeltolódásnak, mert ennyi kell, hogy az amúgy is agyonhajtott dolgozók hozzászokjanak Napjainkban az elszakított országrészek magyarsága elkeseredetten küzd identitásának megmaradásáért / például a felföldi Komáromban, a Selye János Gimnáziumban a szülői szövetséggel megbeszélve úgy döntöttek, a falra kerül a Szózat és a magyar nemzeti himnuszunk díszített példánya is az úgynevezett szlovák „hazafiassági törvény” végrehajtásánál / az EU terrorszervezetének bürokrataival kollaboráns magyar külügyminisztérium ismét kitett magáért az ország szétszakításának sokadszori honi megtaposásával. A trianoni országos gyásznappal és a magyar állampolgárság kiterjesztésének pozitívumával szöges ellentétben először a legfőbb közjogi méltóságunk üzente Erdélyben jártakor honfitársainknak, hogy »legyenek jó román állampolgárok«, miközben oly mértékben folyik az erőszakos elrománosítás, hogy már nem működhet emlékmúzeumként Kölcsey Ferenc tudatosan szétvert szülőháza a Szatmár megyei Szödemeteren, mert az épület a helyi román görög katolikus parókus szolgálati lakása. Majd utána a folytatólagos magyarellenes provokációktól elhíresült szerbeknek üzente a külügyi államtitkár, hogy hazánk támogatja Szerbia minden feltétel nélküli uniós csatlakozását a magyarság nevében. Amagyarság nevében?

Cságyoly Péterfia Béla
főszerkesztő

fr. Dr. Barsi Balázs O.F.M.: Reményben élő ádventi Egyház vagyunk

Az utolsó dogmatikaórák, mint a Hiszekegy utolsó cikkelye, a »végső dolgokról« szólnak. Végső dolgokon értjük azokat az eseményeket, amelyek az utolsó napon következnek be, azaz

- *Krisztus Urunk második, dicsőséges eljövételét,*
- *a holtak feltámadását,*
- *az utolsó ítéletet,*
- *Isten Országának (uralmának) beteljesedését,*
- *és a mindenség újjáteremtését.*

Általában úgy gondoljuk, hogy mindezek az eszkatonra /végső időkre/ vonatkoznak, és az előzményekhez, magához a történelemhez és a mi konkrét életünkhöz vajmi kevés közülük van. Majdnem apokrifyszerű záradékot alkotnak csupán hitünk mindennapi életéhez és az Egyház konkrét történelmének fejezeteihez.

Hitünk és reményünk legvégső beteljesedése ígéretének sok esetben alig volt irányító hatása, alkotó, éltető, mozgató ereje és kritikái szerepe a krisztushívók életére.

Kezdetben azonban nem így volt!

Kit ne ragadott volna magával közülünk a katakombák egyházának kezében égő mécsest tartó alakja, aki szinte lélegzetviesszafojtva várja Urát, a názáreti Jézust, aki megígérte, hogy ismét eljön nagy hatalommal és dicsőséggel! De messze a katakombák kora előtt az Újszövetség legelső ránkmaradt írásában /1. és 2. Tessz./ úgy jelenik meg előttünk Krisztus egyháza, mint ádventi közösség, akiknek házassága, szüzessége, gazdasági élete a legkonkrétabb és legközvetlenebb kapcsolatban áll Krisztus második

eljövételével.

Mennyire megkopott ez a reménység! Lehet-e még krisztusnak nevezni magunkat, akiknek nagy életdöntései és apró napi feladatai leszakadtak az Úr második eljövételének mindent fenntartó és éltető misztériumáról? Tettem-e életemben egyáltalán valamit is csupán azért, mert »várom a holtak feltámadását és az eljövendő örök életet« ?

Jóna Dávid: Az írástudók árulása, avagy az ENSZ-nek 1957-ben írt levél kapcsán

...a versnek nem célja, hanem oka van...

/idézet a 2010 szeptemberében, az Író Kilencek nemzetközi szimpóziumán egy kérdésre adott válaszból.../

Tisztelettel ajánlva Patrubby Miklósnak, a Magyarok Világszövetsége elnökének

Jóna Dávid – Az ENSZ-nek írt levél kapcsán (1957)

az „ÉS” lakkozta bábuk vére,
az Isten szerelmére,
miért kellett?

irodalmunk mély, bús éke
lesz a tüdő nehezéke,
nincs más Pilinszky helyett!

Déry Tibor, Zelk Zoltán, Háy Gyula börtönben,
benn van még 56’ a leszakadt körmökben,
a sírokban, a romokban, a fájdalomban,
a suttogásokban, a motyogásokban
és mégis ott sorakoznak a közös táncban,
itt mindenki szem a láncban;
a nagy árulás sok kis muszájból hímzett,
ha az utókor fel is bőfögi, a hatalomnak izlett.

a szilánkjaira, atomjaira hulló bizalom,
vívódik bennem: az adom, s a nem adom...
olvasom mohón a neten:
251-en aláírták, többségük Szigligeten...

Tamási Áron, Németh László és Weörös is fáj,
Örkény, Kodolányi, Váci Mihály,
Simon István, Passuth, Nagy László, Devecseri,
Reményik Zsigmond és kitűnő Tóth Eszter, - de vajon miért
kellett ez neki?

nem ők az áldozatok, hanem én!
a becsapottnak nehezére esik a vád,
hajlgat egy darabig, míg el nem törik a nád.
ér az valamit, ha megbocsájtok?
ha az élőknek a szentpáli utat felajánlom?
mikor elveszik egy álmom...
a királynő belehal a sakkba,

könnyezésig nézünk a napba,
s szégyenkezünk a 251 helyett,
de újra csak fel morajlik bennem, miért kellett?

a feloldozáshoz a lélek kevés,
a tudat kényszereket tépne szét,
s képzeletben könnyek közt kezdi szerkeszteni
az árulások történetének kiegészítő kötetét...

lóhalálában mit látsz egy ló halálában mást, mint
törvényszerűséget,
a halálban csak az elkerülhetetlen véget,
a lényeghez több kell, meg kell állni...
a pillanatot kell várni,
ott dől el minden,
mit adott tehetségként az Isten,
s mit bízott döntésként ránk,
utána szerintem nem segít az ezer miatyánk...

egy mondat a zsarnokságról,
majd egy aláírás, egy kiállítás mellette,
hitvány az a zseb.
menekülés fej vesztve...(!)
de vajon mit találók a hitelvesztett sorokban,
„légydög a borodban”,
így fertőződik ötven év után a seb.

**most azt érzem, hogy olyan kevés marad istenigazából...
Isten igazából.**

Mi történt?

Az Irodalmi Tanács kezdeményezésére a magyar írók a következő nyilatkozatban tiltakoztak az ENSZ ötös bizottsága jelentésének tárgyalása ellen:

Mélyen átérzve azt a felelősséget, amelyet hivatásunk, a nemzeti közvélemény formálásában betöltött szerepünk ránk ró, egyben általános emberi felelősségünk tudatában is, felemeljük tiltakozó szavunkat az ellen, hogy az Egyesült Nemzetek Szervezetének közgyűlése a magyarországi események ügyét napirendre tűzze. Szeretnénk, ha eljutna hangunk mindazokhoz, akik a világban barátainknak nevezik magukat, elsősorban minden nemzetbeli írotársainkhoz. Bízunk benne, hogy megértik aggodalmunkat és magukévá teszik követelésünket.

Egyek vagyunk ezzel a néppel, ismerjük lelkének minden rezdülését. Tudjuk és hirdetjük: a magyar nép nem akart és nem akar ellenforradalmat, itt csak elenyésző kisebbség kívánja vissza a régi rendet. A történelmi és társadalmi körülmények tragikus találkozása folytán 1956. október 23-án mégis az események olyan sorozata indult el Budapesten, amelynek fordulatain már sem a józan politikai belátás, sem a kezdeti résztvevők jelentős részének becsületes szándéka nem tudott többé úrrá lenni. Illetéktelen és ellenséges imperialista beavatkozásnak sem volt csekély része benne, hogy a fasizmus minden üledéke felkavarodott és néhány napra az 1920-as féhérterrorra emlékeztető állapotokat teremtett. Valamennyi irodalmi irányzatot és a magyar közvélemény legkülönfélébb árnyalatát képviseljük, a részletkérdések egész sorában, még néhány lényeges kérdésben is vitában állunk egymással; egyet azonban ma már világosan látunk: a forradalmi munkásparaszt kormány fellépése és a szovjet csapatok segítségül

hívása az egyre jobban kibontakozó véres ellenforradalom veszélyét hárította el országunk felől.

Nem mindannyian értettük akkoriban ennek a lépésnek szükségszerűségét és jelentőségét. Kételyeinket, gondjainkat, fenntartásainkat tükrözte sokunknak állásfoglalása. Azóta egyre inkább megtanultuk becsülni mindazokat, akik a megzavarodott közvélemény sodrásával szembe mertek szállni, akik megmentették a dolgozó nép hazáját a társadalmi visszazuhanástól, a polgárháborútól, talán a még retentőbb csapástól, a háborútól. Lehetnek közülünk egyeseknek még komoly fenntartásai belpolitikai kérdésekben, a szocialista építés módszerei dolgában, de mint hazafiak, mint a Magyar Népköztársaság hű polgárai, valamennyien minden erőnkkel segíteni akarjuk a társadalmi és gazdasági helyzet megszilárdulását, a kulturális élet felpozícióját, a közbizalom megerősödését és minden eredmény, amit e téren elértünk, minden jel, ami ennek a folyamatnak egészségét és erejét mutatja, egyformán mindannyiunk öröme van. Így érez ma nálunk a nemzet többsége és java.

Kinek az érdeke, hogy a sebeket újra feltépjük? A mi hazánknak, ennek a nehéz történelmi sorsot viselt kis népünknek bizonyára nem. Lehetetlenség volna nem látnunk az izléstelen hangulatkeltés hátterében a valódi szándékokat, a tökések hatalmak politikai játékát. Fel akarják szítani a legbarbárabb ellenforradalmi erők lohadó kedvét, fel akarják korbácsolni ismét a már megnyugvó közvéleményt idehaza; fenn akarják tartani, fokozni akarják a feszültséget a nemzetközi politikában. Mi ezzel nem értünk egyet. És különösen nem érthetünk egyet azzal, hogy bárki az ügyvédünk talárlójában csúfolja meg, torzítsa komédiává azt a tragédiát, amely minket ért.

Aki barátunk, ezt nem helyeselheti! Aki barátunk, az gyógyít és nem sebeket tép rajtunk! Kis nép vagyunk, de történelmi szerepünk és az a hivatás, amelyet az emberiség szolgálatában vállalunk, feljogosít rá, hogy odakiáltsuk: mi nem vagyunk senkinek politikai cégére, nem leszünk játékszer tisztátalan kezekben, nem leszünk a nemzetközi élet botránnyköve!

Akadnak, tudjuk magyar írók, akik másként beszélnek. Ránk hivatkoznak, szót kell tehát erről is ejteni. A néppel érző magyar írók útja a múltban keservesen nehéz volt; és ma sem könnyű vállalni részünket egy új rendért vajdó társadalomban. De mi nem tudnánk más sorsot vállalni. És bizonyosak vagyunk benne, hogy nem lesz kevésbé dicsőséges, mint amilyen nehéz. Aki azonban megfutott, az hallgasson, mert ha szól, szava csak a renegáté lehet. S a népek, amellyel sorsközösséget vállalni nem mert, árulója is lesz szavával.

Ezt a világot minden írója, ezt minden hazafi megérti.

Végezetül pedig: mi fontos nemzetközi fórumnak tarjuk az Egyesült Nemzetek Szervezetét. Tiszteljük, mint amelynek hivatása, hogy a népek sok közös gondjának, egymásra találásának, a békés egymás mellett élésnek műhelye legyen. Szeretnénk tisztelni ezután is! Örülünk, amikor hazánk a szervezet tagja lett: szeretnénk örülni ezután is.

Világírói, világnépeinek tisztaszándékú értelmisége!

A nemzetek kölcsönös megbecsüléséért, sokat szenvedett hazánkért, a magatok emberségéért, az Egyesült Nemzetek

Szervezete becsületéért tiltakozatok velünk.

Abódy Béla, András László, Alpári Pál, Aranyossy Magda, Aranyossy Pál, Asztalos Sándor, Ács Kató, Bakó József, Baráth Endre, Barabás Tibor, Balázs Anna, Balázs Sándor, Barta Lajos, Bartáné Szucsich Mária, Bába Mihály, Bárany Tamás, Benjámín László, Benamy Sándor, Békés Virág, Beczassy Judit, Bihari Klára, Boldizsár Iván, Bogáti Péter, Bónyi Adorján, Borsi Darázs József, Bölöni György, Bródy Lili.

Csanádi Imre, Cseres Tibor, Csepeli Szabó Béla, Csetényi Erzsébet, Czibor János, Csohány Gabriella, Csoóri Sándor, Csuka Zoltán, Csurka Péter, Dallos Sándor, Darázs Endre, Darvas József, Devecseri Gábor, Dénes Zsófia, Diószegi András, Dobozy Imre, Egri Lajos, Elbert János, Endrődy János, Erdei Sándor, Erdélyi József, Erdos László, Erdődi János, Falu Tamás, Felkai Ferenc, Fejes Endre, Fekete Lajos, Fehér Klára, Féja Géza, Fábián Zoltán, Földes Imre, Földes Mihály, Fodor József, Földes Péter, Földessy Gyula, Földeák János, Füst Milán, Fülöp János, Füsü József, Fazekas Anna.

Galsai Pongrác, Gerő János, Gellért György, Gábor György, Gellért Oszkár, Gergely Sándor, Gergely Márta, Gergely Viola, Gera György, Gereblyés László, Goda Gábor, K. Grandpierre Emil, Gyetvai János, Gyagyovszky Emil, Gyárfás Miklós, Györe Imre, Győri Dezső, Hazai Józsefné, Hamvas H. Sándor, Hajnal Gábor, Hajnal Anna, Hámos György, Hárs György, Hegedüs Géza, Hegedüs Zoltán, Hegedüs Bitte Dániel, Hollós Korvin Lajos, Hubai Miklós, Hunyadi József, Illés Lajos, Illés Jenő, Illés Endre, Illés Béla, Illyés Gyula, Imecs Béla, Jankovich Ferenc, Jánosi István, Jászberényi József, Jobbágy Károly, József Farkas, Juhász Ferenc.

Kardos László, Karinthy Ferenc, Katkó István, Kamjén István, Kassák Lajos, Kárpáthi Aurél, Keszthelyi Zoltán, Keszi Imre, Kelemen Sándor, Képes Géza, Király István, Kis Károly, Kis Ferenc, E. Kovács Kálmán, Koroda Miklós, Kodolányi János, Kolozsvári Endre, Kónya Lajos, Komlós Aladár, Kosztolányi Dezsőné, Kopré József, Komjáthy István, Kopányi György, Körössényi János, Kőszegi Imre, Ladányi Mihály, László Gyula, Láng György, Lányi Sarolta, Lengyel József, Ligeti Vilma, Lőrinc Loránd, Lukács Imre.

Major Ottó, Madarász Emil, Mándi Éva, Máriássy Judit, Mária Béla, Máté György, Molnár Gábor, Molnár Géza, Mollináry Gizella, Moldvai Győző, Morvay Gyula, Mesterházi Lajos, Murányi Kovács Endre, Nagy László, Nagy Péter, B. Nagy László, Nagy Sándor, Nádass József, Nemes László, Németh László, Nyárádi Gábor, Nyíri Tibor, Oláh László, Oravetz Paula, Osváth Zsuzsa, Örkény István, Örvös Lajos, Palasovszky Ödön, Palotai Boris, Palotai Erzsébet, Papp László, Passuth László, Pándi Pál, Pákozdi Ferenc, W. Petrolay Margit, Peterdi Andor, Pilinszky János, Pintér József, Polgár István.

Rajcsányi Károly, F. Rácz Kálmán, Reményik Zsigmond, Reményi Béla, Rideg Sándor, Román György, Rónai Mihály, András, Rubinyi Mózes, Sarkadi Imre, Sándor Kálmán, Ságodi József, Sándor Iván, Sinka István, Simon Lajos, Sötér István, Sós Endre, Soós Magda, Somlyó György, Sólyom László, Simon István, Sipos Gyula, Szabó Pál, Szabó Lőrinc, Szabolcsi Miklós, Szamos Rudolf, Szalotnai Rezső, Szakasits Árpád, Szentiványi Kálmán, Szécsi Margit, Szekula Jenő, Szenczei László, Szeberényi Lehel, Szánthó György, Szinétár

György, Szinnai Tivadar, Szüdi György, Szűcs László István, Szőnyi Sándor, Szomráki Sándor.

Tabi László, Tamási Áron, Tamási Lajos, Takács Tibor, Tóth László, Tóth Eszter, Toldalagi Pál, Tolnai Gábor, Török Sándor, Thury Zsuzsa, Tuba Károly, Timár György, Trencsényi-Waldapfel Imre, Thurzó Gábor, Telekes Béla, Ungvári Tamás, Urbán Ernő, Urbán Eszter, Vaád Ferenc, Vas István, Várkonyi Nagy Béla, Váci Mihály, Várnai Zseni, Vázsonyi Endre, Veres Péter, Vértes György, Vészi Endre, Vitányi János, Vihar Béla, Viktor János, Waldapfel József, Weöres Sándor.

Szabó Lőrinc

Miután szeptember elején érte küldött írószövetségi autóval felhozták balatonozós útjáról Budapestre aláírta íróársai mentése érdekében, a felesége és leánya emlékezése szerint számára nagy fájdalmat okozó A magyar írók tiltakozása az ENSZ ötös-bizottsági jelentés közgyűlési tárgyalása ellen című nyilatkozatot, melyet a Magyar Nemzet szeptember 8-i, majd az Élet és Irodalom szeptember 15-i számában tettek közzé.

Karátson Endre így emlékezik: " ...az íróknak azt a siralmas nyilatkozatát ... kéjjel ismertették velünk, és az nagyon-nagyon rossz volt, egyszerűen iszonytató. Pláne nekünk, akik még majdnem gyerekek voltunk, és a magyar írókra, mint lángoszlopokra néztünk fel. Nem értettük, hogy miért teszik, az akasztásokat nem hiszem, hogy különösebben befolyásolták volna ezzel, azt meg végképp nem értettük, miért volna olyan nagy baj, ha még egy-két író becsuknak esetleg... Megrendítő volt, iszonyú bukás, és én a mai napig úgy érzem, hogy valamiképp ebben a bukásban élünk... Ez engem akkor-odabent a Fo utcában - annyira összetört, hogy komolyan úgy éreztem: ezen a nyelven ezentúl csak hazudni lehet, nem érdemes rajtasoha többesemmit sem írni."

„Nem az a szabadság, hogy azt teheted, amit akarsz, hanem, hogy nem kell megtenned, amit nem akarsz!”

Rousseau

És akik nem írták alá:

Áprily Lajos, Benedek Marcell, Berda József, Fekete István, Jékely Zoltán, Hamvas Béla, Kálnoky László, Mátyás Iván, Mészöly Mikós, Nemes Nagy Ágnes, Rónay György, Ottlik Géza, Sánta Ferenc, Szabó Magda, Szentkuthy Miklós, Tatay Sándor, Tersánszky Józsi Jenő, Zelk Zoltán.

A kisfiam 9 éves, mit mondjak neki?

avagy Mefisztó magyar felirattal...

Valamelyik reggel kisfiam egy ismeretlen szó hallatán azt mondta, hogy nézzük meg az Értelmiségi Kéziszótárban. Egy elhallás okozta mosoly után elgondolkoztam, hogy vajon az értelmiségi, azon belül, az írói társadalom, hogy határozná meg szótárban olyan fogalmakat, amelyek a hatalomhoz való

viszonyt, a szakmai becsületet és hitelességet járná körül. Nem hiszem, hogy lenne közmegegyezés.

A magyar írók 1957-ben az ENSZ-nek írt levele kapcsán felmerült vívódásaim egy részét kiírtam magamból. De ma rádt ak félelmem az elszigetelődésről, hogy alkotótársaimnak a szembenézés nem igénye, hiszen az elmúlt 40 év időszakában számtalanszor kellett alkalmazkodniuk, megalkudniuk, kompromisszum-késznek lenniük. Tették ezt különféle hevülettel, hisz a politika, mint megrendelő a lojalitás alapján újra és újra rangsoroltat, a szerkesztőkön keresztül szűr, kiválaszt (az időközben elveszett múlt idő nem véletlen..). Esterházy Péter 1990-ben így jellemezte az akkori időszakot: csúcsgorgalom a damaszkuszi úton. Vajon kikre gondolhatott?

Majd 2006-ban Gyurcsány moralitását (? - fából vaskarika, füből füstkarika...) méltatva, így folytatta a Népszabadságban, hogy a rendszerváltás történetében jól jönne egy új fejezet, ahhoz azonban az kellene, hogy szembenézzünk a valósággal, ez a szabadság ára. Ez utóbbival egyet is tudok érteni, kár hogy elmaradt.

„...a félelmem az, hogy még több gyáva lesz kész a szolgaságra, nemcsak a kényszerített, a kínzott, a családjával zsarolt, a művelt hazugság cinkossága adagolt, s nem kész a közösség a megtisztulásra, újjászületésre. hordatjuk a múlttal az ENSZ levelet, mint valami túlélési ékszert, s mellé a gyilkos nélküli kényszert, mint történelmi prospektusunk ajánlatát... így magunkban hordjuk az újabb Golgotát.

s közben az áldozatok a hiábavalóságba újra és újra belehalnak.”
/Jóna Dávid/

Aztán 2006-ban Nadas Péter így ír az öszödi beszéd kapcsán a Nincs morális válság (!) című írásában:

"A beszéd, amit a miniszterelnök úr tartott a májusi frakcióülésen, az én véleményem szerint nagyszerű beszéd, a retorika egyik csúcса, beleszámítva az összes nem szalonképes kifejezést, amelyet nem neveznék se obszcénnek, se trágárnak, egyszerűen azért nem, mert a helyükön vannak..."

Már csak az elkényeztetett, burookban élő nem látja, hogy a „göggel teli ajkon a nagy szavak, nagy romlásra vezetnek”. És itt a felelősség kérdése a lényeg. Mert Nadas számít, mert jó író.

1956 után félévszázaddal rendőri túlkapasok, a hatalom arroganciája. És az elit csöndben van, és nem beszél az általa oly gyakran emlegetett emberi jogokról. Ez is felelősség, ilyenkor hallgatni. Esterházy egy interjújában azt mondta, hogy tiszteletet kellene mutatni a valóság iránt. Már megint egyet értünk.

De nem az az elsődleges baj, hogy közülük sokan korábban butaságból, meggyőződésből, gyávaságból vagy karrierizmusból kiszolgálták a kommunista rendszert, hanem hogy az elmúlt tizenhét évben nem történt meg a múlttal, múltjukkal való szembenézés, az ő esetleges szellemi megújulásukat is elősegítő megtisztulás, újjászületés.
/Demokrata 2007.12.20 - Bognár József/

Berecz János mára már anekdotikussá vált mondattal foglalta össze: ha a seggem beszélni tudna!

Az országunkban az ideológia gyorsétkezde rendszere a politikai erőterre való igyekvőket hatékonyan segíti. A nagy összekacsintásokban, a tömegsporttá váló adócsalásokban, áram és vízlopásokban, korrupciókban a közérkölcс számára legitimálódott az ügyeskedés. Az ilyenfajta alkalmazkodóképesség versenyelőnyt jelent ma (a gátlástalansággal kombinálva biztos recept) Konjunktúra lovagok.

Az érdekeiket, előjogaikat, tehát egzisztenciájukat féltő írók véd-dac szövetségben vannak a múlttal, szakmaiságuk varázslatában nem kell, hogy hitelességükkel törődjenek, ilyen a közeg. Mert a többi területen sem történt öntisztulás, például az egyházak, a tudomány világa is hordozza a maga keresztjeit, sajnos az egész társadalom közönyének köszönhetően. Az ingerküszöb az egekben...

„Kétezer esztendővel ezelőtt Saul gyűlölettől lihegve Jeruzsálemből Damaszkuszba tartott, hogy fogságba vesse Jézus követőit. Minden másképpen történt, mint ahogy elképzelte. Másképp, mint ahogy bárki képzelte volna. Tanítványa, apostollá, vértanúvá lett. Hosszú időbe telt, míg Jézus követői elhitték: Saul nincs többé és Pálként született újjá. A hiteles változásnak egyetlen feltétele volt: mindent bevallani.” – az összeomlás, a megvakulás maga is út volt, de ez önvallomás nélkül nem ért volna semmit. Ízlelgessük a szóösszetételt: vezeklő politikus, olvasóitól bocsánatot kérő író.

Az életkorral járó felezési idejét is figyelembe véve a bizalom kapaszkodókat keres, Olyan tetteket, konkrétumokat, amiben rendezi a valóságot, mert tudja, hogy kell bízni, hinni, hogy a szeretet központú keresztény világkép, a belülről jövő megbocsájtásban nyilvánul meg. És keresi a bocsánatkérést, a megbánást, az emberimegnyilvánulásokat. Az emberieket.

Mert a kisfiam olvas, verseket tanul és kérdez. El kell tudjam neki magyarázni...

Mány 2010 ősz

Balás Piri László: Egy orvostanhallgató 1956-ban - Bartalos Mihály -

Arra, amit Bartalos Mihály, a Budapesti Egyetem IV. éves hallgatója reagált és cselekedett az 56-os forradalom napjaiban, talán nem is jó kifejezés a „kaland”. Hollywoodi mércével mérve is hősök voltak azok, akik a legelkeseredettebb harcok színhelyén, a Corvin közben a segítségnyújtás szándékával megjelentek az első kérésre, szóra Bartalos Misi és barátja, Erdős Laci október 24-én reggel szolgálatételre jelentkeztek a belső klinikai telep sebészeti klinikáján, hogy segítsenek a sérültek ellátásában. Az életveszélyes kaland akkor kezdődött, amikor oldalkocsis motorkerékpárjával egy Gyuri nevű szabadságharcos jelent meg a klinikán, bajtársainak orvosi segítséget kérve. Róla annyit lehetett tudni, hogy a Rákóczi téri vásárcsarnokban volt áruszállító, vezetékneve talán Mészáros volt. Az önként jelentkezők Bartalos és Erdős voltak. Október 24-én és 25-én többször is jártak a Corvin közben, a Práter utcában és a Kilián lakóházban. Egy magánlakásban – a tulajdonos hozzájárulásával – elsősegélyhelyet alakítottak ki az ápolásra szorulóknak.

Parancsnokok: amikor a két orvostanhallgató a színhelyen termett, Iván Kovács László volt a „napi parancsnok”, róla Bartalos visszaemlékezéseiben igen kedvező képet fest, akárcsak Pongrácz Ödönről, aki „mérnökhöz illő pontossággal föltérképezte a környező épületek pincéinek fekvését és tervezett összekötő utakat az épületek között”. A Práter utca 9. számú házban akkor „a parancsnok egy kisportolt alakú, hosszú szőke hajú fiatal nő volt – Szősi –, és példás fegyelmet tartott”. Mindenesetre gyógyszerre, kötszerre mindenütt égető szükség volt. Mindezt részben a már említett Gyuri segítségével a külső klinikai telepről, részben pedig egy, a Nagykörúton belövést kapott gyógyszerházból szerezték. Kezdetben egyszerű volt: a harcok első 24 órájában Bartalos Mihály kétszer is járt a Kilián lakóházban. A pincejártok megnyitása hasznos volt, de az Üllői úton csak a felszínen lehetett átjutni, s a Kilián tetejéről, a kémények fedezékéből tüzeltek a corvinistákra. „Az út keresztezése úgy történt, hogy míg én a boltív alatt álltam, kísérőim golyózápor alá vették a háztetőn leselkedő ellenséget és adott szóra valamennyien elkezdtünk szaladni az utcán. Amikor úgy fele úton voltunk, a háztetőn lévő rájöttek, miről van szó és elkezdtek tüzelni az irányunkba. A sötétségnek és szerencsénknek köszönhető, hogy senkit sem találtak el. Átérve az ajtóív alatt váró szabadságharcosok vettek át. Lassan osontunk föl egy sötét lépcsőházban, úgy rémlik a második emeletre, ahol kijutottunk egy körfolyosóra. Ezen igen csendesen és a falhoz lapulva mentünk nyugat felé, azaz a Körút irányába, míg egy oldalajtón át egy sötét szobába léptünk. Ezután a sötét szoba ajtaja becsukódott mögöttünk és előttünk egy másik szoba ajtaja nyílt meg, ahol már világos volt. Ott az asztalnál a Kiliánban lévő csoport parancsnoka ült, aki körülbelül velem egyidős, azaz korai húszasokban lévő egyénnek nézett ki. Elsősegély nyújtására ők nem voltak berendezkedve és igényelték ehhez szükséges anyagokat.” Bartalos Mihály a kért anyagokat természetesen leszállította a Kilián lakóházba éppúgy, mint a többi támaszpontra. Később „fegyvereket szállítottunk be az Orvosegyetemre az Ernő utcából kalandos úton, orosz tankokat kerülgetve egy kis autóval Szirmai Imre volt évfolyamtársammal és egy katonatiszttal az egyetem Katonai Tanszékéről. Tagja lettem a Nemzetőrségnek annak megalakulásakor.” A Corvin közti sebesültek ellátásában és szállításában még számos orvos és

egészségügyi vett részt. Ezek közül, mint személyes ismerősei a Lehoczy házaspárt és Prágay Dezső tanársegédet említi meg visszaemlékezésében Bartalos Mihály. Ő egyébként ezután Edelénybe utazott édesanyját meglátogatni, ott a járási Forradalmi Bizottság tagjaival működött együtt az ellenállás és a bányászstrájkok megszervezésében. A fővárosba visszatérve értesült arról, hogy már keresik a hatóságok, ezért elhagyta az országot.

Emigráció: 1960-ban Heidelbergben dicsérettel doktorált, majd még ebben az évben az Egyesült Államokba távozott. Itt előbb a washingtoni Howard Egyetemen, később a Columbia Egyetemen, New Yorkban nagy ívű szakmai pályát futott be. 32 éves, amikor Medical Cytogenetics című könyve megjelenik, amit még az Orvosi Hírlap is méltatott, egy újonnan leírt genetikai betegséget pedig Bartalos típusú oktodermális displázia néven ismernek. Nincs terünk arra, hogy itt szerteágazó tevékenységét ismertessük, kitüntetéseit felsoroljuk. Saját szavait idézve: „Jó mulatság, férfimunka volt” és még egy idézet; visszatekintve Bartalos Mihály úgy érzi: „megtettem, mit megkövetelt a haza.”

Forrás:

<http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:eAvNbyEMvWEJ:www.ujsg.sote.hu/200311/1.htm+%22Bartalos%2BMih%C3%A1ly%22&cd=1&hl=hu&ct=clnk&am>

Korabeli fotó Bartalos Mihályról

Szász Péter Domonkos: *Omnia ad maiorem gloriam Dei*

130 éve született a sajtóapostol –

Az elmúlt évszázad kétségkívül legnagyobb hatású magyar, de egyetemes jelentőségű katolikus keresztény személye Bangha Béla S. J. / *Nyitra, 1880. november 16. – †Budapest, 1940. április 30./ volt. Hívalló élete tiszteletet érdemel, hisz híven tükrözte vissza a Királyok Királyának végtelen és örökkévaló dicsőségét és szeretetét, akár a magánéletét, akár apologetikai, világnézeti munkásságát, közéleti szerepvállalását, a katolikus sajtó megteremtéséért vívott küzdelmét vagy értünk bárányokért végzett áldozatvállaló pásztori hivatását tekintjük. Krisztushordozó és –követő ember, aki a szentek seregének elitesapatában, a Jézus Társaságban harcolta végig életét a küzdő Egyházban, s reméljük, Isten kegyelméből pihen harcos lelke a boldog örökkévalóságban, várva a feltámadást. Ki volt ez az ember?

Édesapja Győr vármegyéből elszármazott ügyvéd, nemesi család sarja. Családját az 1100-as évekig lehet visszavezetni a források alapján. Édesanyja vallon eredetű bécsi polgárcsalád tagja. Szónoki tehetsége /külső és belső karakterei/ már fiatal korában, a családi fészek melegében feltűnt. Iskoláit kitüntetéssel végezte. Döntő befolyással volt a későbbi páterre a kalocsai jezsuitáknál eltöltött idő, ahol elhatározta, hogy a Societas Jesu tagja lesz. 1903 és 1906 között ugyanitt magiszter, majd 1910-ig teológiát hallgat Innsbruckban. 1909-ben áldozópappá szentelik. A következetesen katolikus jezsuita szellem, a hazugság fejedelmével szembeni nem megalkuvás krisztusi példája egész életében töretlen maradt.

1910-ben a magyar rendtartomány központjába, a budapesti Mária utcai rendházba került. Ott és akkor hirdette meg hitvédelmi előadásorozatát, mely hívek seregét vonzotta. Fő fórumai azonban az általa vezetett Mária Kongregációk voltak. E szervezetek alatt – a Mária-tisztelet védelmében a terjedő protestáns eszmékkel szemben – széles társadalmi mozgalomként, a hívők seregét bevonta a szellemi harcba jogállás, hivatás, nem és kor szerinti kongregációkba osztva. Hazánkban 1907-ban országos szövetségbe tömörítették a kongregációkat. Apátert az Egyetemi Mária Kongregáció és az Úrinők Mária Kongregációjának vezetésével bízták meg. Ezekre alapozta világnézeti bázisát, bevonva őket mint fórumokat és nyomásgyakorló társadalmi erőket a közéletbe. Az egyetemistákat a leendő katolikus szellemi elit bázisaként kezelte, amire égető szükség volt, hisz a keresztényellenes eszmék (szabadkőművesség, okkultizmus) terjedése aggasztó méreteket öltött az egyetemisták körében /Galilei-kör, antropozófiai társaságok stb./ A hölgykongregációra alapozva szervezte meg a Katolikus Sajtóegyesület budapesti hölgybizottságát. A katolikus sajtó nagy volt, kevés olvasóval, minimális közéleti aktualitással, Budapest-centrikussággal. (A helyzet ma sem jobb). Banghának mindez kevés volt. Az egyre növekvő liberális, néha nyíltan is egyházellenes és Krisztust gyalázó zsidó sajtóval szemben mindez nevelésnek tűnt. A hitünket védeni kell! A páter ezt tette. A báránybőrbe bújt farkasokkal szemben erős sajtót hozott létre, a sajtóhölgyek hathatós támogatásával. 1910-ben átvette a Mária Kongregáció c. havilap szerkesztését, s ezzel megkezdte a sajtóért folytatott keresztes hadjáratát. Másik fóruma a sajtóegyesület szócsöve, A Sajtó volt. A „harmadik lehetőség kizárva” elv alapján a csak katolikus Igazságot hirdető és nem

katolikus tévtanokat terjesztő orgánunkategorizálása által eredményesen vette fel a kesztyűt, hisz tudta a megalkuvás, kompromisszum vereséghez, míg a következetesség és igazságcentrikus dialógus győzelemre visz.

A legnehezebbnek a Huszadik Század c. progresszív szemlével szembeni alternatíva állítása mutatkozott. A lap a Társadalomtudományi Társaság folyóirata volt Jászi Oszkárral az élen, akik élesen katolikusellenes eszméket képviseltek. A Magyar Kultúra méltó és győztes ellenfélnek bizonyult. Azt, hogy erős szellemi alappal rendelkező ellenforradalmi erők jöhetnek létre 1918-19-ben, s hogy végső soron az őszirózsás forradalom és a proletárdiktatúra gyászos és pusztító eszméinek és a Huszadik Század c. lapnak megdöntését végrehajthatták, nagy szerepe volt a Magyar Kultúra lelki előkészítő munkájának. Hosszú előkészületi munka és szervezés után megalakította a Központi Sajtó Vállalatot 1918-ban. Jásziék, majd a kommunisták nyilvánvaló aknamunkájának köszönhetően szabotálták a KSV működését és lapjainak megjelenését.

1919-ben emigrációba kényszerült a páter, de a Peidl-kormány bikása után visszatért Pozsonyból. Magyarország újjászűletése és a kereszténység címmel értekezést adott ki 1920-ban a rekonstruktív keresztény ideológiáról. Célja a minden szempontból helyeselhető rekrisztianizálás. Történelmi revízióval kezdi. A destruktív irányzatokkal szemben az örök isteni kinyilatkoztatott eszme, a kereszténység konstruktív voltát vázolja fel. A Szent István óta tartó krisztusi útról a nemzet 1848-ban végleg letért, s a forradalmi, idegen és szabadkőműves utat járta a szinte teljes csődig 1919-ig. reformáció, reformok, forradalom, liberális korszak, proletárdiktatúra. Tiszta sor. A nemzeti keresztényszociális út az egyetlen helyes út. A kor kihívásaira az örök eszmével átitatott világnézettel kell válaszolni. Szembehelyezkedni a liberális nacionalizmussal és a bolsevista szocializmussal, melyek a nemzetet, illetve egy osztályt abszolutizálnak (azaz emberi közösségeket) Isten helyett. Ezt a történelem-szemléletet bővebben Pezenhoffer Antal a páter hú harcostársa fejtette ki részleteiben. Említést érdemel még Bangha környezetében Nyisztor Zoltán S. J., aki a páter életéről összefoglaló monográfiát írt, mint legközelebbi munkatársa.

A konszolidáció után félreállítják. Prohászka Ottokárral együtt vallotta: „Keresztény kurzus, keresztények és kereszténység nélkül.” Gróf Bethlen István szemében – elvtelen angolszász politikai elveinek megfelelően – a kereszténység csak jól hangzó politikai frázis volt. Kihasnálták őket. 1923-ban a rend generálisa közölte Banghával, hogy a Mária Kongregációk nemzetközi titkárságának megszervezésére Rómába rendeltetik. Az „új kurzus” igényeinek tökéletesen megfelelt Vass József prelátnak cinizmusa és Ernst Sándor elvtelensége. Azonban a „száműzetésben” sem volt tétlen. Missziós körúton vett részt Amerikában. Kiváló nyelvtelensége volt. Bírta és szónoki tehetséggel művelte a németet, angolt, franciát, olaszt, spanyolt, hogy csak az élő nyelveket említsük. Három év múlva hazatért, s a húszas évek elvtelenségében csak a sajtó jelentett számára fórumot. Reggeli hírlapként működött a Nemzeti Újság /21 000 példány/, déli bulvárként az Új Nemzedék /75 000-80 000 példány/, hetilapként a Képes Krónika és kétheti periodicitással a Magyar Kultúra, mint társadalmi és tudományos szemle. A katolikus sajtó azóta sem ért el ilyen sikereket s talán azért sem, mert nem mindenben katolikus, azaz egyetemesen egységes. Utolsó „akciója” az Eucharisztikus Világkongresszus budapesti megszervezése volt 1938-ban, mely méltó ómegája egy életnek, a betegség keresztjének terhet egyre jobban hordozó életnek.

Kiemelkedő a páter apologetikai munkássága a húszas-harmincas években is. Több sorozatot is indított (Katholikus Kultúrkönyvtár, „Világosság felé” – Hitvédelmi Füzetek) kiváló művekkel /Istenhit és istentagadás, A katolikus Egyház krisztusi eredete, Az ész tanúsága Isten mellett/. Legfőbb hitvédelmi gyűjteménye Világnézeti Válaszok címmel jelent meg nem sokkal halála előtt. Ebben minden korabeli Igazság (azaz katolikus) ellenes irányzatot – melyek közül sok ma is dívik – belső ellentmondásainak bemutatásával cáfol meg következetes és éles logikával. Az okkultizmus különböző irányzatainak (teológiai, antropozófia, spiritizmus) keresztül a pozitivisták valláskritikán át a

bolsevizmus és a szabadkőművesség, no meg a rabbinizmus mellett a „fajimádó” újpogányokig mindenkit lefegyverez. Sikraszáll az Egyház védelmében, legyen akár szó a svájci szabadkőművesség, a spanyol forradalom vagy akár Hitler egyházüldözéséről. Összefogást hirdetett az antikatolikus és antikeresztény rendszerekkel (marxizmus, faji világnézet, liberalizmus) kooperáló klerikusokkal szemben. Méltán volt a magyar kultúrabeli rovatának címe Pajzs és Kard. Az Ecclesia militans/Küzdő Egyház/igazi bajnoka volt.

Három maradandó munkájáról szólunk végül. Két máig alapvető mű főszerkesztője volt /Katolikus Lexikon, A Keresztény Egyház Története/. Főműve, mintegy világnézeti végrendelete 1939-ben látott napvilágot Világhódító Kereszténység címmel. Ebben kifejti, hogy a francia forradalomból eredő inmanens ideákban gondolkodó és lényegileg ateista és materialista eszmék, rendszerek és hatalmak /liberalizmus – demokrácia – USA, marxizmus – kommunizmus – Szovjetunió, pozitívizmus – nemzeti-szocializmus – Németország/ elbuknak, mert szellemileg nem a kereszténységet tekintik alapnak, mely az abszolút viszonyítási ponttól, Istentől eredő végső és teljes Kinyilatkoztatás. Így szellemileg esendők és végesek. Velük szemben Bangha páter elve az egyszerű és egyetlen út volt, és ez ma is: Krisztus! Az Igazság és Élet egyetlen Útja! Ahogy Ő a felsége Atyaisten egyszülött Fia tanított minket imádkozni: „Mi Atyánk, aki a mennyekben vagy! Szenteltessék meg a Te Neved, jöjjön el a Te Országod, legyen meg a Te Akaratod, mint a mennyben, úgy a földön is...”

Azaz építsük Krisztus Országát a földön is. Alap az Actio Catholica /melynek hazai szervezésében ő is tevékenyen részt vett/ és a megújult szerzetesrendek, élükön a Jézus Társasággal. Részletes módszertani tanulmány ez, kifejtésének az írásunk korláti szabnak határt.

A sajtóapostol élete egy egész kerek mű, műve az egész élete. Életműve hű maradt rendje jelszavához. Krisztus azt mondta: „Ne féljete! Én legyőztem a világot!” Bangha Béla megmutatta, hogyan nyerhetjük meg Krisztusnak.

Török András István: Egyenes úton járni a legsötétebb korban is

A mai kor fiataljainak többsége nem törekszik katonai pályára. A katonatisztek képző, egykori Ludovika Akadémiáról alig tudnak valamit, vagy ha mégis, a „ludovikás” jelző hallatán – a négy és fél évtizedes nevelés eredményeképpen – valami diktatórikus, nacionalista, sőt fasiszta társaságra gondolnak. Ennek azonban inkább az ellenkezője igaz: az akadémiáról 1872 és 1944 között a hazájukat szerető, a hazát szolgálva akár az életüket is feláldozó, a magyar hont védő tisztek kerültek ki. Az egyre kevesbedő, sokat szenvedett ludovikások közül a nyolcvannégy éves Petrusz Tibor nyugállományú ezredest, az 1945-1956 közötti Politikai Elítéltek Közössége (PEK) társelnökét kérdezem kispesti otthonában: mi vonzotta hatvanhat évvel ezelőtt a katonai pályára, és a választott hivatás mennyire nyomta rá bélyegét további életére?

Gyermekkortól a tisztavetésig

– Minden ember személyiségnek, egyéniségnek születik – feleli az ezredest –, s ez, különösen a fiúkat, arra sarkallja,

hogy az emberek sokaságán, a társadalmon belül a külsőségekben is megjelölődjön: valamilyen egyenruhás, rendőr, villamoskalauz vagy hajóskapitány akar lenni. Hát én katonatiszt akartam lenni, mióta az eszemet tudom. Apám 1891-ben, a Gömör megyei Csetneken született. Eperjesen elvégezte a tanítóképzőt, de már pályája kezdetén, 1912-ben megkapta behívóját. Hat évig katonáskodott, s végigharcolva a világháborút, századosi rangig vitte. Trianon után menekülnie kellett. Itt, Pesten elvégezte a Testnevelési Főiskolát, s az Eötvös Gimnáziumban lett testnevelő tanár. A sportos, katonás életmódnak tehát voltak hagyományai a családban, de a tisztai pályát mégsem ezek miatt választottam, hanem a neveltetéséből eredő hazafias érzés miatt. Amikor hazalátogattunk apai nagyszüleimhez Csetnekre, elhagyva Somoskőújfalut, sosem azt hallottam szüleimtől, hogy átléptük a határt, hanem azt, hogy átléptük a demarkációs vonalat. Biztosra vettem, hogy az a terület csak ideiglenesen tartozik „oda”, hiszen az az én édesapám szülőhelye, felnevelő otthona, s nagyszüleimnek hazája.

Kisiskolás koromtól érettségiig mindig ott töltöttem a nyári szünidőt, s a szomszédok többször behívtak, hogy szavaljam el az itthon tanult hazafias verseket. (Valaki persze figyelt, nem jön-e arra a csendőrr.) Közben láttam, amit láttam, hallottam, amit hallottam... Hivatásérzetem egyre formálódott, de már nem az egyenruha miatt, hanem azért, hogy én is azok közé tartozzam, akik egy szép napon vissza fogják szerezni a Trianonban elrabolt területeinket. Miután '42-ben leérettségiztem, természetes volt, hogy a Ludovika Akadémiára jelentkeztem. A több napig tartó, sokrétű felvételi vizsga után a gépkocsizókhöz kerültem, s az egyéves, kötelező csapatszolgálatot Kassán kezdtem. A

közeledő front miatt azonban fél év múlva újra Pestre kerültünk, s a Ludovikán folytattuk a gyakorlatot. Akkor már karpaszományos tizedes voltam. '45 augusztusában lett volna az avatásunk, de előbbre hozták, s Körmenten, '44. november 15-én, egy hónappal Szálasi hatalomátvétele után hadnaggyá avattak. Ez volt a Ludovika Akadémia utolsó tisztavatása. (Indult ugyan még egy évfolyam utánunk, Németországban, '45 nyarán lett volna az avatás, de májusban véget ért a háború.) Ugorjunk még vissza '44 januárjára. A Ludovikáról kihelyeztek bennünket a Keleti Kárpátokba, Borsára, az akkori Horthy Miklós-csúsz közelébe. (most románul Pietrosul Mare, magyarul Nagy-Pietrosz a neve.) Megérkezésünk idején történt egy lavinaszerencsétlenség: öt vagy hat salgótarjáni leventét sodort és temetett el a hógörgeteg. A leventék az Árpád-vonal nevű erődítés-rendszer építésénél segítettek. Ez az erődrendszer állította volna meg a szovjet csapatokat – csak hogy az egész feleslegessé vált, mert a románok a nyár folyamán a délebbi területeken átengedték az oroszokat. Visszajöttünk aztán a Kárpátokból, s '44. augusztus 20-án megtörtént az előttünk járó évfolyam tisztavatása. Akkor kezdődött volna a mi nyári szünidőnk. A front azonban gyorsan közeledett, s szeptember 1-jén Komáromba kellett mennünk, hogy kiképezzük a szokásosnál egy hónappal hamarabb bevonultatott újoncokat. Akkor voltunk harmadéves ludovikások, s az újonccokkal indulunk kellett először a Tiszához, Nagykörűre, majd október 14-én Dunaföldvárra erődítést építeni. Másnap, 15-én azonban értesültünk Szálasi hatalomátvételéről, amely meglehetősen zavart idézett elő az akkor már Dunaföldvárra telepített Ludovika Akadémia vezetésében. November elején Komáromba mentünk, ott megváltunk az újoncoktól, onnan utaztunk tovább Körmentre, ahol megtörtént a tisztavatás.

Harminchat órás eltávozást kaptunk, de a parancsnokaink közölték azt is, hogy jelentkezhetünk a Hunyadi Páncélos Hadtesthez, ahol német egyenruhát fogunk kapni, és megyünk tovább, a nyugati hadszíntérre. Hozzá tették még, hogy a győztes háború után visszakaphatjuk a magyar állampolgárságunkat. A kijelentés megdöbbenett: hiszen ez nemcsak azt jelentette, hogy a Hunyadi páncélosokhoz kerülve német egyenruhánk lesz, német vezényszóra német parancsot hajtunk végre, hanem azt is, hogy német állampolgárokká válunk, s a magyar állampolgárságunkat esetleg, később, a háború kimenetelétől függően, visszaadják. Minderről azonban hallani sem akartunk.

Körmentől a hadifogságig

Két nap múlva bevagoníroztak bennünket, s elindítottak Drezdába, onnan később Berlinbe; mindkét városban tanfolyamon vettünk részt. (Amikor Drezdát bombázták, akkor mi már Berlinben voltunk.) Több tanfolyam és éleslövészet következett különböző helyeken, míg aztán Munster Lagerba, egy magyar alakulathoz, az Első Páncélgránátos Újonckiképző Ezredhez vezényeltek, ahol szakaszparancsnoki beosztást kaptam. Ekkor már '45 márciusát írtuk. Közben a Ludovika Akadémiát és annak gyorsosztályát, a gépkocsizó lövészeket, páncélosokat, huszárokat, kerékpárosokat stb. Bergenbe helyezték. A ludovikás újoncok kiképzéséhez persze kiképzőtisztek is kellettek, így kerültem harmadmagammal Bergenbe. Nem bántuk, mert így megszabadultunk a nem kedvelt, nyilas Vaska ezredestől, aki részt vett a Szálasi-puccsban is. Bergenben azonban nem volt se páncélos, se lőszer, így a kiképzési gyakorlat szinte nevétségesen zajlott: öt újonc képezte a páncélost; elől kettő, hátul is kettő, egy pedig középen, mint lövegtorony, egyben lövegparancsnok. Így gyakoroltattuk a manővereket. Az egyik ilyen „gyakorlat” közben egyszer csak valamilyen furcsa, zsongó-zúgó hangot hallottunk, hasonlót, mint amikor nyári napokon messziről hallik a zsúfolt strand nyüzsgése. Egy szögesdróttal és áramtól átjárt huzalokkal körülvett táborra vettünk észre. A kerítésen kívül vagy húsz, csikos ruhába öltöztetett ember kézzel kapirgálta a földet. Hallottunk akkor már koncentrációs táborokról, és éppen arról kezdtünk beszélgetni, hogy vajon ez az-e, amikor a hátunk mögött valaki izes magyarsággal megszólalt: Aggyisten, hadnagy urak! Egy SS-egyenruhás őr állt mögöttünk. Kérdeztük tőle, hogy került az SS-be magyar létére. Bácskai sváb vagyok én, felelte, németnek vallottam magam, így kerültem ide. Elmondta, hogy a furcsa, zsongó zaj a távolabbi épületből kiszűrődő deportált zsidók, szociáldemokraták, baloldaliak hangjainak keveréke. A földön kapirgálók pedig, hogy kínzó éhségüket csillapítsák, tarlórépát próbálnak a földből kikaparni. Ezt gyalázatos dolognak tartottuk, de élelmezés terén mi sem voltunk sokkal jobban ellátva. Nagyon szép tisztai étkezdénk volt, de ennivalót csak jegyre kaptunk, az pedig nekünk nem volt. Jegy nélkül pedig csak tarlórépát szolgáltak fel – igaz, az étlap szerint céklarépa volt. Egy-egy alkalommal öt adag céklarépát is megettünk. A felszolgálók az oroszok elől odamenekülő litván lányok voltak, s azt hitték, a cékla a magyarok nemzeti eledele. Nem sokáig maradtunk Bergenben: közeledtek az angol csapatok. Anémetek meg már szívesen átadták volna nekik

a területet, menni akartak a keleti frontra az oroszok ellen, hogy azok minél kisebb területet foglaljanak el az országból. Az angolok odaérkezése előtt el is tűntek, a belseni koncentrációs tábor őrzését pedig a magyarokra bízta. A mi alakulatunk azonban még az angolok odaérkezése előtt elindult gyalog északra, Dánia felé: arra még szabad volt az út. Mindent magunkkal kellett cipelni, amire csak szüksége van egy katonának; akár egy vándorcirkusz, mondtuk egymásnak. Ez a cirkuszszerű kép még élethűbb lett, amikor egy keshedti ló is csatlakozott hozzánk, „akit” befogtunk egy elhagyott kocsi elé, hogy így terheink egy részét átvegye.

A háborúban minden megtörténhet: megtörtént az is, hogy az Elbánál sikerült cigarettáért egy vasúti szerelvényt vásárolnunk, s azzal eljutottunk Hamburgon át egészen a dán határig, Tönderig. Át is mentünk Dániába, de csak pár órára, mert a német parancsnokság visszairányította a szerelvényt Flensburgba. Itt estünk '45. május elején angol hadifogságba. Akkor már Berlin elesett, Hitler halott volt, s néhány nap múlva, május 9-én véget ért a háború.

Először Schleswig-Holsteinbe, egy Heideközei fogolytáborba, majd onnan Westfaliába, Hamm városába kerültünk. Parancsnokunk végig figyelemreméltó módon törődött a velünk lévő, szintén hadifogoly, tizenöt-tizennyolc éves leventékkel: elmondta az angol fogvatartóinknak, hogy ezekkel a gyerekekkel foglalkozni kell, nem szabad hagyni, hogy unatkozzanak. Az angol parancsnokság ezt jóvá is hagyta. Számosan voltak köztünk tanárok, akik idővel ifjúsági tábort szerveztek, sportolási lehetőséggel és kulturális programokkal. A fogolytáborban emlékezetes volt egy szórakoztató varietéműsorunk, amelynek egyik számában, az akkor híres Rivels cirkusz paródiájában én is szerepeltem. A cirkusz ötletét a nem sokkal azelőtt átélt gyalogos vándorlásunk emlékképei adták. Mái is őrzök egy plakátot, amely Hammban hirdette műsorunkat. Az előadások a táboron kívül történtek. A cirkuszos csoportot a parancsnokunk, Szabadhegy (ejtsd: szabadhegyi) István alezredes után Szabadhegy Cirkusznak neveztük. Sikerült kiharcolnunk, hogy a leventékkel együtt egy szabadabb táborba, Borghorst városába kerüljünk; ezt a viszonylagos szabadságot akkor is élveztük, amikor szigorúbb táborba kerültünk a holland határ közelében lévő Eselheidébe. Ez orosz hadifogolytábornak készült, s egy ideig az is volt. Annak a résznek, ahol mi tartózkodtunk, az Árpád Ifjúsági Tábor nevet adtuk. Több társunk is megpróbálkozott a szökéssel, de nem mindegyik járt sikerrel. Egy másik táborban történt, hogy a szökevényre fogolytársai rábízták a haza címzett leveleiket, üzeneteiket. Közülük valaki erről verset is írt Üzenet haza címmel, azt is őrzöm. Megjegyzem, a szökési kísérletek egyike-másika tragikusan végződött; emlékezetes marad számomra, amikor egy reggelen a szökés közben agyonlőtt fogoly holttestét példastatuálási szándékkal, egy harcokosi után kötve, a tábor körül körbevonszolták... 1945 őszén az angolok leállították a hadifoglyok hazaszállítását, mert híre jött, hogy az oroszok egy-egy hazatérővel megrakott szerelvényt, úgy, ahogy volt, vittek tovább, Szibériába. Ezért csak '46 májusában térhettünk haza; akkor már a magyar hatóságnak adtuk át. (A hazajövetel nem volt kötelező; a fogoly státusz elmúltával élhettünk volna kint...)

„Magát már ott beszervezte a CIA!”

Itthon először a kaposvári szűrőtáborba vittek; a magyar

hatóság azzal várt, hogy mi fasiszta, nyugatos társaság vagyunk. A táborban a magyar tiszt ezt mondta nekem: „Magát már ott biztosan beszervezte a CIA”, vagyis az amerikai hírszerzés. Kaposvárról a fővárosba érkeztem, s bementem az Eötvös gimnáziumba az édesapámhoz. Nem volt akkor bent, de a kollégái elmondták, hogy a hatóság zaklatja, el akarják távolítani a munkahelyéről. Megtudtam azt is, hogy az unokatestvérem Budapest ostrománál elesett, de a rokonság többi tagja megvan.

Indultam haza, Zuglóba, akkor még ott lakott a család. Természetesen nagy örömmel fogadtak, de mintha lett volna valami kis csalódás a hangjukban: „Nem kaptad meg a Vöröskereszttel küldött leveleket? Sosem írtuk, hogy várunk haza” – mondták. Persze itthonról semmilyen hírt sem továbbítottak – de azt már én is kezdtem sejteni, hogy nem volt helyes lépés a hazajövetel. Szavazati jogom nem volt, megbízhatatlannak számítottam. El akartam helyezkedni, jelentkeztem a honvédségnél, de bélistáztak, azaz állás nélkülivé váltam. Beiratkoztam a Közgazdasági Egyetem Közigazgatási Szakára, mert az érdekelt nagyon, meg a politika, de közben alkalmi munkákat is vállaltam, hiszen élnem kellett valamiből... A nagybátyám azt tanácsolta, hogy először csak dolgoznom kellene; helyezkedjem el a vendéglátó szakmában, hiszen van a nagyanőmnek Kispesten egy özvegyi jogon vitt vendéglője. Az ötlet jó volt: mint érettségizett, egy év alatt megszereztem a segédlevelet, s aztán elhelyezkedtem a nagyanőmnél. A vendéglői munka nagyon jó volt arra, hogy átmentett engem, meg a bátyámat a feleségével együtt, akiket szintén bélistáztak, vagyis kitették őket az állásukból. A vendéglőbe sokan jártak, terjedtek a politikai viccek, arról is folytak beszélgetések, hogy lehetne a Nyugattal valami kapcsolatot teremteni, vagy hogy lehetne kimenni az országból. Én is el akartam menni, s néhányan szervezni kezdték a disszidálásukat. Megismertünk egy „futárt”, aki vállalta volna az utat, de a vége az lett, hogy egy ittas ember elszólása miatt lebuktunk. 1949-ben többünket letartóztattak, s én, a Horthy-fasiszta, a bélistázott ludovikás tiszt lettem az „összeesküvő kémbanda központja”. A nyomozócsoport vezetője Berkesi András volt, az elhárítás ezredese, aki később író lett. A Bartók Béla úti Katonapolitikai Osztályra vittek, onnan a Margit körüli fegyházba, ahol egy bő évet töltöttünk. Ott volt az első- és a másodfokú tárgyalás is. 1950-ben az első-, a másod- és a harmadrendű vádlottat életfogytiglan tartó fegyházban ítélték. Akár szerencsésnek is mondhatnám magunkat, mert ha köztisztviselők lettünk volna, akasztófán végezzük.

Börtönévek az '56-os forradalomig

1951 januárjában a váci börtönbe szállítottak. Át kellett szenvednünk különféle kegyetlen fenyegetési aktusokat: tíz nap sötétzárka kenyéren és vízen, kurtavas, stb. Dolgoztunk rendszeresen. Volt ott a Gamma Műveknek egy kihelyezett üzeme, mérőeszközöket készítettünk, a tolómérők tolóáinak, szaknyelven a nőniusoknak a hornyát martam. Éltettük egymásban a reményt, hogy „ez az egész” nem tarthat tovább pár hónapnál, és felháborodva kérdeztük: „Hogy tűrhetik ezt az angolszászok?!” Volt ugyan egy-egy pesszimista – vagy inkább nagyon is józan – rabtársunk, aki próbált lehűteni bennünket, hogy valószínűleg hosszú évekig itt kell még lennünk –, de őszintén szólva, nem hittünk neki. De nem is bírtuk volna ki másképp, hiszen csak az általunk életben tartott remény éltetett bennünket. Nem tudtuk, de ha az eszünkkel

tudtuk volna is, a lélek és a szív nem vette volna tudomásul, hogy a nyugati hatalmak régen eladtak bennünket. Az egyik fürdés alkalmával köhögni kezdtem, és észrevettem, hogy vért köhögök fel. A zárkában elmondtam ezt az egyik rabtársamnak, ő meg azonnal dörömbölni kezdett az ajtón, és jelentette az esetet odaérkező őrnek. A TBC-től nagyon félték, és azonnal az elkülönítőbe vittek. Miután megröntgeneztek a rabkórházban, kiderült, hogy tényleg beszűrődésem van, s bent tartottak. Az ottani élet valóságos üdülés volt a zárkaélethez képest; a kórterem napos volt, ráláttunk a Dunára, s ki lehetett menni a teraszra, amit persze erős vasrácsoszattal láttak el. Gyógyszert nem kaptam, a betegségem nem volt fertőző. Az élelmezés valamivel jobb volt. Rám is fért, mert 48-49 kiló voltam. A társaságra sem panaszkodhattam: ott feküdt Hóman Bálint történetíró, egyetemi tanár, volt vallás- és közoktatásügyi miniszter, aztán Jackó Pál, kiszegedapárti képviselő, Zakar András, Mindszenty hercegprímás titkára, meg Rác Jenő, egykori honvédelmi miniszter és vezérkari főnök, valamint Fridrich István, a '19-es kommün utáni miniszterelnök. A kórházban jó félévig voltam, s valamelyest rendbe jöttem. Még '51-et írtunk, amikor átszállítottak a budapesti gyűjtőfogházba. Rossz ellátásban és bánásmódban volt részünk, különösen azután, hogy egy politikai fogolynek sikerült megszöknie, ha jól emlékszem, 1952-ben. Szenet szállítottak a börtönbe, és a kifelé induló teherautó alvázára felmászva sikerült kijutnia, majd megszöknie Nyugatra. Később azt beszéltek, hogy határavadász volt, jól ismerte a határ bizonyos szakaszait, ezért ment biztosra. Volt egy másik, sikertelen szökés is: a szökevényt visszaszállították, és ott, a börtönben, a rabok szeme láttára verték agyon. Az őrség dühödten tombolt, az összes politikai foglyot végigverték, a vizsgálat után a parancsnokot lefokozták. A gombüzemben dolgoztam eleinte (ezt később a váci börtönbe helyezték át), majd a központi takarítókhöz kerültem. Előnyös volt a munkaköröm, mert az örök körletét, hálótermeit is takarítottam, s olykor egy-egy kint felejtett újsághoz is sikerült hozzájutnom. Nagy kincs volt ez: egy-egy mondatot órákig, napokig elemezgettünk, próbáltunk valamit kikövetkeztetni belőle. Sztálin '53 tavaszán meghalt, s abban az évben Nagy Imre lett a miniszterelnök, mi pedig kezdtük érezni a változást. '53 karácsonya előtt már lehetett levelet írni haza; addig azt sem tudta a család, hol vagyunk, vagy vagyunk-e egyáltalán. Karácsonyra kaphattunk otthonról csomagot, s januártól volt beszélő is.

Jelentkezhetünk bányamunkára, valószínűleg kevés volt a munkakész. Én is jelentkeztem, s miután átestem egy szűrésen, a csolnoki szénbányába kerültem. Mivel műszaki ember voltam, lehetőséget kaptam arra, hogy ne frontfejtésre menjek szenet lapátolni, hanem kisegítő munkára, gépek mellé. Egyszer, úgy '56 szeptemberében járhattunk, sorakoztattak bennünket, és vagy ötven-hatvan embert, köztük engem is, elszállítottak vissza, Vácrá. Odaérkezésem után egy-két héttel kórházi munkára osztottak be, amolyan házimunkás és betegápoló lettem.

Eljött '56 október 24-e. Reggel nem nyitottak az örök, a váltás nem jött, vagy késve jött. Egy-másfél napig semmit sem tudunk, de az örök viselkedéséből megsejtettünk valamit. Kezdték velünk barátságosabb hangon beszélni. Aztán hallottuk, hogy Pesten forradalom van, meg hogy kivágták a háromszínű zászlóból a szovjet mintájú címet. A forradalom alatt az első fogolyszabadítás Vácról történt, október 27-én. Mi tárgyalni akartunk a parancsnokkal, hogy ez hogy menjen végbe, az ÁVH parancsnok azonban mindenféle ürüggyel

húzta-halasztotta a tárgyalást. A lakosság közben gyülekezett a börtön előtt, hogy kiszabadítson bennünket, mi meg belülről, a zárkákból akartunk már kitörni. A kitörés perceiben teherautókkal érkezett valamilyen katonai vagy karhatalmi különítmény. Az örök sem tudták, hogy kik, és mi a céljuk. Később azt beszéltek, hogy az őrség támogatására küldték őket, de aztán átálltak a mi oldalunkra. Ez a különítmény egyszer csak elkezdett össze-vissza lövöldözni. Én a kórház folyosójának egy magasabb ablakában álltam, onnan néztem, mi történik. Az egyik őr meg, aki beljebb állt a folyosón, kétségbeesetten rám kiáltott: „Jöjjön már le, az Istenért, még eltalálják!” A lövöldözés közepette is komikusnak találtam, mennyire védeni akar a smasszer... Leugrottam az ablakból. A katonák aztán bejöttek a kórházba – a kórház nem volt egybeépítve a börtönrel, egy gazdasági udvar volt közbül –, s azt állították, hogy onnan lőtt valaki. Ez persze nem volt igaz; úgy gondolom, valakinek véletlenül elsülhetett a fegyvere, s így alakult ki a vaktában való lövöldözés. A hirtelen kelt zürzavar aztán lecsendesedett. Megjegyzem, ezeket az eseményeket leírták, jegyzőkönyvek is születtek, és bekerültek a levéltárba. A leírások persze jóval a történések után keletkeztek, s úgy állították be őket, ahogy azt a közben megerősödő Kádárrendszer megkívánta.

A szabadulás előtt persze mindenki megkapta a raktárból a civil ruháját, a kiosztásban én is részt vettem. Rabtársammal, András Sándorral, vezérkari repülőtisztrel együtt jöttünk ki, de hamarosan egy félkommunista, vagy legalábbis nem a forradalom oldalán álló járőr karjaiba futottunk, s bevitték a szentendrei rendőrkapitányságra. Másnap értünk jött egy rabomobil, és szigorú őrizet mellett többekkel együtt felhoztak Pestre, s a Deák téri Budapesti Rendőr-főkapitányság mélyen a föld alatt lévő pincéjébe zártak. Szentendrei katonai főiskolások őriztek bennünket. Azt hitték, hogy valami Nyugatról jött diverzánsok vagyunk. Az akkori helyzet bizarr voltára utalt az is, hogy velünk együtt behoztak egy bilgericsizmás vasúti mérnököt, akit a szokatlan lábbelije miatt néztek diverzánsnak. Pedig csak azért volt csizmában, mert vidékről, ahol kint, terepen dolgozott, igyekezett haza, a családjához. A szentendrei katonai főiskolások november 1-jéig tartottak őrizetbe, pedig az épület már napokkal előbb Király Bélának, a Nemzetőrség – szerintem kommunista – parancsnokának kezére került. A helyzet folyvást változott: a Deák téri épület pincéjéből átvittek a Nagy Ignác utcai börtönbe (Farkas Mihály, Rákosi hadügyminisztere is ott volt: bezáratta magát, mert biztonságosabbnak találta önmaga számára a börtönt, mint a szabad életet). Követeltük, hogy bocsássonak szabadon, s ennek érdekében éhségstrájkba is kezdtünk. November 3-án megérkeztek szabadítóink, a Legfőbb Ügyészség Forradalmi Bizottmányának emberei; a pár nappal előbb kiengedett bilgericsizmás mérnök vitt nekik üzenetet tőlünk. Én szabadultam utolsónak, úgy délelőtt 10 óra körül.

Civil élet - munkás élet

Ugyanezen a napon, reggel, az édesapám elment a gyűjtőfogházhoz, mert hallotta, hogy onnan is szabadultak, hátha megtud rólam valamit. Ott azt mondták neki, hogy a Nagy Ignác utcai épületben vannak még politikai foglyok. Elindult oda, s ott egy őrrel, aki emlékezett a nevemre, megtudta, hogy egy órával ezelőtt szabadultam. (Akkor persze Pesten jobbra csak gyalogszerrel lehetett közlekedni, órákba telt a várososn átmenni.) Én rögtön a szabadulásom után

fegyverhez akartam jutni, s hallottam, hogy ez ügyben Lajos Árpád vezérkari tisztet kell keresnem a Mechwart téren, az akkori II. kerületi tanács épületében. Lajos azzal fogadott: „Dehogy adok fegyvert, azonnal menj haza, én már égetem az iratokat, holnap reggel itt lesznek az oroszok.” Mint vezérkari tiszt, tudta, mi következik másnap... Gyalogosan indultam hazafelé Kispestre, ide, ebbe a házba, amelyet 1950-ben vett meg az anyai nagyanyám. (A címet '53 végén tudtam meg, amikor már kaphattunk levelet.) A nővérem az Üllői úton, a Nagyvárad tér közelében lakott, s mivel útba esett, felmentem hozzájuk. Az édesapám nem sokkal utánam ért oda, gondolta, hátha ott talál, s felcsengetett. Hát így találkoztam vele. Együtt indultunk haza, de már jó délutánra járt az idő, mire Kispestre értünk. Édesanyám megérezte, hogy jövök haza, ahogy akkor is megérezte, amikor a hadifogságból jöttem meg: egész nap nyugtalanul járt-kelt, nem találta a helyét... Anyagilag elég rosszul álltunk. Csak a konyhában fűtött egy kis vaskályha, hiába volt már jó tizenegy éve vége a háborúnak. Éjszaka a rádió mellett ültem, hallgattam a külföldi magyar adásokat, aztán hajnalban hallottam a magyar adón Nagy Imre szózatát, a segélykérését, miközben a szovjet tankok szüntelenül zúgva özönlöttek el a fővárost. Egy-két nap után tudtunk csak bemenni a belsőbb kerületekbe: a Nagyvárad tértől a József körútig romosabb volt Budapest, mint a háború után. Sztrájkok, tüntetések, tárgyalások követték egymást, közben a rádió állandóan harsogta, hogy jelentkezzenek a börtönből szabadultak. Nem tudtam, mit tegyek, menjek-e Nyugatra, vagy maradjak. Amikor a szüleimre meg a nagyanyámra néztem, úgy éreztem, maradnom kell. Gondoltam, ha újra lecsuknának, talán megúsznám egy-két évvel – így aztán maradtam. Édesapám már '53-tól, Sztálin halála után kérvényeket kezdett beadni a hatóságokhoz, hogy enyhítsék büntetésemet. A családunk ismert egy ügyvédet, dr. Major Ákost, aki hadbíró volt a Horthy korszakban. Ennek a Major Ákosnak testvérbátyja volt a kommunista színész, Major Tamás, aki az öccsét a háború után beléptette a kommunista pártba, hogy megmentse a rá váró felelősségre vonástól. (Major Ákos később népbírói elnök lett.) Volt még egy harmadik Major fivér is, Major Gábor bányamérnök, aki a bátyám (féltestvérem) unokanővérének volt a férje: ez a Major Gábor volt a kapocs az ügyvéd Major Ákoshoz. Édesapám kérvényeinek, amelyeket az ügyvéd segítségével adott be az '50-es évek első felében, nem volt fogantója. A forradalom alatt azonban dr. Major jelentkezett apámnál, hogy próbáljuk újra. Néhány hét múlva beszéltem Majorral az ügyemről, s ő bizott a sikerben. Én is kezdtem bizakodni, hiszen a forradalomban nem vettem részt, közben útlevelet is kértem és kaptam a baráti szocialista Cseh szlovákiaiába, rokon látogatásra – de mégis éreztem, hogy a levegő kezd megfagyni körülöttem. Az ügyvéd Major Ákos sem volt már olyan lelkes, mint egy-két hónappal azelőtt. Januárban egyszer csak behívtak kihallgatásra a Legfőbb Ügyészségre. Major Ákos is eljött velem, meg az édesapám is. A kihallgatás alatt mégis az derült ki, hogy nem vagyok ártatlan; jogosan ítélték el, és alig hét évet ültem le. Major azonban elmondta, hogy a forradalom alatt végig börtönben voltam, szabaduló levéllel bocsátottak el onnan, majd minden fórumon jelentkeztem, nem bujkáltam, nem disszidáltam, s még útlevelet is kaptam Csehszlovákiaiba. Így, részben Majornak köszönhetően, részben talán annak, hogy alig volt már üres börtöncella, nem fogtak le, de éveken át havonta jelentkezni kellett a rendőrségen. Dolgozni akartam, nem élhettem a szüleim nyakán. De felszolgálónak nem akartam elhelyezkedni, mert ott nagyon szem előtt lettem

volna – így elmentem segéd munkásnak az angyalföldi parkettagyárba. A második napomat töltöttem, amikor kint a szabadban, hideg, havas időben, nyakamban vagy hatvan kilónyi súllyal, megcsúsztam, és kifícamodott a bokám. Az édesanyám vitte be a munkahelyemre az orvosi igazolást, hogy számoljanak el valami kis táppénzt. A munkaügyi nézegette az üres munkakönyvemet. „Mi után számoljunk el a fiának táppénzt? És mennyit?” – kérdezték, némi rosszindulattal. Édesanyám könnyek között, inkább csak magának, suttogta: „Szegény fiam, nem elég, hogy börtönben volt, most még keresete sincs...” Valaki meghallotta, s érdeklődéssel kérdezte: „Börtönben volt?” Az édesanyám akkor röviden elmondta az utolsó hónapok történetét; nagy meglepetésére azonnal kezdték elszámolni a táppénzemet, talán többet is, mint amennyit vártunk. Kiderült, hogy ávosnak néztek, mert azokat helyezték el, vagy inkább helyezték be akkoriban az emberek közé ilyen teljesen új munkakönyvvel. Láttam, hogy ez a munkahely nem nekem való, s a betegállomány letelte után egy pestszentlőrinci kis üzembe, a Kártszalaggyárba jelentkeztem, szintén segéd munkásnak. Az édesapám ugyanebben az utcában, egy középiskolában volt testnevelő tanár, s az elhelyezkedésemben az iskola igazgatója, Tasnádi József segített, aki jó kapcsolatban állt a gyár vezetőségével. Jellemző volt erre az időszakra, de a további évekre, évtizedekre is, hogy a sok rosszindulatú hátráltatás váltakozott az egykori politikai fogoly iránt megnyilvánuló szolidaritással. Itt, a Kártszalaggyárban például éreztem az üzem vezetőségének jóindulatát, de a párttitkár megakadályozta, hogy tovább tanuljak, sőt, mint létszámfelettit, elbocsátott.

„Ha maga mondja, az reakció duma”

Még az elbocsátásom előtt mégiscsak beálltam kiegészítő pincérnek a Béke Szállóba, mert a gyári fizetés nagyon kevés volt. Itt is tapasztaltam a személyemet érintő kettősséget. A bár üzletvezető helyettese például, akivel együtt raboskodtunk a csolnoki szénbányában, támogatott, de hozzátette: „Ne akarj pincérről több lenni! Sokba kerül! Nekem is nagyon sokba került a beosztásom!” Szavaiából megéreztem, hogy beszervezték, s hogy ez volt az a sok, amit a pozíciójáért fizetnie kellett. 1958-at írtunk akkor. Mivel végleges státuszt nem tudott adni, beajánlott a svábhegyi Vörös Csillag Szállodába. Ez is segítő gesztus volt, bár a Vörös Csillag igazgatója belügyminiszteri utasításra nem vehetett fel. A Szabadság Szállóban tudtam aztán elhelyezkedni, a szálloda Debrecen éttermében. Évek alatt jól bedolgoztam magam, brigádvezető lettem, oktattam a felszolgálókat. Egy napon igazgatóváltásra került sor: az új igazgatóm a Vörös Csillag volt igazgatója lett, az, aki annak idején nem vehetett fel. Amikor meglátott, ezekkel a szavakkal fordult hozzám: „Most én jöttem ide, maga már régen itt van.” Azonnal szót értettünk. Hagyott is dolgozni, sőt többször kiváló dolgozó lettem. Később elvégeztem a Vendéglátó-ipari Főiskolát, anélkül, hogy erkölcsi bizonyítványt kellett volna felmutatnom. Közben átépítették a szállodát, új üzletvezetők kellettek; az új igazgató bevezette a vezérgazdát, az új belügyminiszter újmal, és kinevezte az új üzletvezető helyettesnek. Amikor 1967-'68-ban meghírdették az Új Gazdasági Mechanizmust, amely egy kicsivel tágabb teret engedett a gazdaságnak, az éttermi igazgatói szék megüresedett. Felajánlották, vállaljam el a posztot, én meg elvállaltam. Elkövetkezett aztán a pártkongresszus ideje, s a

meghívott elvtársakat a Szabadság Szállóban helyezték el. Engem meg a kongresszus idejére szabadságra küldtek, hogy még egy levegőt se szívhassak a fontos elvtársakkal. Újabb egy év múlva rendkívüli pártkongresszust rendeztek ugyanott, enge m me gi nt sz ab ad s á go lt ak – s ak ko rra má r megszorodtak az irigyeim is. A kongresszus végeztével a vezérigazgató behívatott: „Ide figyeljen, ez nem mehet így, hogy az étterem első emberét mindig el kell küldeni szabadságra. Keressen magának más munkahelyet. De csak valami alacsonyabb beosztásba menjen, mert maga szeret sokat beszélni.” Azt feleltem, hogy én csak az Új Gazdasági Mechanizmust dicsértem. Erre ő: „En beszélhetek róla, mert az építő kritika, de ha maga mondja, az reakciós duma.” Akatonai illetve politikai múltam olykor humoros formában is kísértett. Még a Szabadság szállodai időm alatt volt két érdekes találkozásom. Jön egyszer az egyik felszolgáló, hogy van itt egy roppant hepciás vendég, mindenképpen az üzletvezetővel akar beszélni. Odaléptem az asztalához, s az volt az érzésem, hogy valamikor már mintha láttam volna. Amikor elkezdte mondani nagy hangon a magáét, az akcentusáról ráismertem: Ka s s á n vo lt un k eg y ü tt ka r p a s z o má ny o s o k va gy negyedszázaddal azelőtt. Hazament aztán Újvidékre, beállt Tito-partizánnak, s nagy ember lett belőle. Közben még a neve is eszembe jutott. Mikor jól kikiabálta magát, megszólaltam: „Hát te vagy az, Petrov Bolivoj?” Aztán közelebb hajolva, mint valami jelszót, a fülébe súgtam azt az egészen különleges, cikornyás, egyszersmind feledhetetlen káromkodást, amit a kassai századparancsnokunk szokott volt használni. Felderült az arca, s elárulta titkát: ő már az előtt felismert, hogy én megláttam volna, s az egész műfelháborodást csak azért rendezte, hogy megtudja, vajon én megismerem-e őt. Persze törzsvendég lett nálunk. Kereskedelmi attasénak rendelték ide Jugoszláviából... A másik különös esetet egy Budapesten rendezett partizán találkozáson éltem át. Ezeknek a találkozóknak a hagyományai még az 1936-os spanyol polgárháború idejére nyúltak vissza. Számos nyugatos érzelmű kommunista partizán volt köztük, akiknek magyar tagjait Rákosiék lecsukták, majd Kádár alatt újra elismert partizánok lettek. A vacsora előtt az illetékes szervek az utolsó pillanatban jöttek ki ellenőrizni, hogy ki is van szolgálatban. Engem akkor már nem lehetett elküldeni, mert gyorsan kellett teríteni és felszolgálni úgy harminc főnek, mégpedig a partizán protokoll szerint, egyszóval szükség volt rám. Készen is lett minden a kellő időre, s akkor az ott lévő belügyesek azt mondták, hogy rendben, de most már menjek be a konyhára, s ne jöjjenek elő, míg a partizánok itt vannak. De még ki sem mondta, már jött is be az egész társaság, élükön a házigazda partizánvezetővel. Ahogy találkozott a tekintetünk, felkiáltott: „Szervusz, Tibikém! Emlékszel még arra a sok rohadt ávósrá ott a gyűjtőben?!” És kezdte mondani, mi is volt a gyűjtőfogházban. Persze én is felismertem az egykori rabtársamat. A BM-es tisztek meg csak hallgattak...

Az éber szemek még mindig figyelnek

A vezérigazgató 1970-ben áthelyezett a Kárpátia éttermébe. „Maga csak maradjon nyugodtan, a munkáján kívül mással ne törődjön” – mondta. Ez így nagyon egyszerűnek hangzott; a szakmát, a vele járó munkát nagyon szerettem, éreztem is a megbecsülést – de észre kellett vennem a figyelő szemeket is. Emlékezetes eset volt a következő: a Belkereskedelmi Minisztériumnak működött akkoriban egy továbbképző intézete, amellyel jó kapcsolatba kerültem, s többször hívtak előadni különféle szakmai témákban. Kaptam egyszer ettől az intézettől egy megbízást, hogy menjek le a balatonaligai

pártüdülőbe oktatni a helyes felszolgálást, viselkedést, hogy hogyan kell a vendéggel beszélni stb. Az indulás előtti napon kijött hozzám a BM összekötőtisztje: „Hova akar maga menni?!” Mondtam, hogy én nem akarok, de van egy megbízásom. Ő meg csak folytatta: „Hát tudja maga, hogy milyen hely az?! Az a pártüdülő! A Központi Bizottság üdülője! Maga oda nem mehet!” Telefonáltam a Belker illetékes vezetőjének, hogy most mi legyen? „Menjen le nyugodtan, ez szakmai dolog” – felelte. El is indultam. Az autópálya egyik letérőjénél megálltam egy kávéra – hát ott látom az összekötőtisztet. Köszöntöttük egymást, aztán így szólt: „Senkinek se mondja, hogy velem beszélt. Én sem láttam magát.” A furcsa eset jól jellemezte a '70-es évek kusza, nyugtalanító állapotát.

Az oktatás végeztével visszatértem, s megint csak szól a vezérigazgató, hogy menjek le Balatonfüredre, az Annabella Szállodába két évre igazgatónak. Nem tudtam, mit tegyek – a lányom általános iskolás volt, a feleségem, akivel 1963-ban kötöttünk házasságot, itt, a fővárosban, a Duna Szállóban dolgozott áruforgalmi vezetőként. Szakadjak el a családtól? A szakmát azonban nagyon szerettem, s itt volt az alkalom az előrelépésre is. A feleségemmel meghánytuk-vetettük a dolgot, és végül elfogadtam az ajánlatot. Megjegyzem, a BM ezt is meg akarta akadályozni, de a vezérigazgató megvédett: „Ha ez az ember jó nekem itt Budapesten, miért ne lenne jó Veszprém megyében?” Így aztán mégis lementem. A lányom nyaranta az iskolai szünidejében egy-két hétig ott lakott az Annabellában; azt hiszem, ott, akkor szerette meg a szállodaipart, mert később ezt a szakmát választotta. Nihezen vállalt két évből végül három lett: 1979-ben jöttem vissza. Más szempontból azonban számomra ez az év nagyon szomorú volt: ekkor vesztettem el szüleimet. A vezérigazgató a Rózsadomb egy nagyon reprezentatív vendéglőjébe, a Gül Babába akart elhelyezni igazgatónak. Örömmel vállaltam volna – de most a belügy erősebbnek tűnt, s nem mehettem. Az indok az volt, hogy a II. Kerületi Tanács büféje a Gül Babához tartozik, én pedig börtönviselt ember vagyok... Ez azért volt érdekes, mert már 1972-ben megkaptam a minden joghátrány alól való mentességet – de egy tanácsi büféközelébe mégsem engedtek. (Megjegyzem, amikor a mentességet a hadbírószék elnöke hivatalosan közölte, hozzátette: „feddhetetlenségét nem kaphat”. Humor is volt ám a legvidámabb barakkban...) A vezéri igazgató segítségével aztán a Budapest Szálló bankettigazgatója lettem. Bizarr versengés volt ez a gazdaság vezetői és a BM között.

Hadd ugorjak egy pillanatra vissza a füredi Annabellában töltött időre. Zárás után, amikor volt egy kis időnk, a fiataloknak tartottam az „ideológiai tanfolyamot”. Beszéltem a háborúról, a honszeretetről, a haza sorsáról – persze nem úgy, ahogy az iskolában tanították. A hallgatóság figyelmes volt, köztük a KISZ titkár is, aki akkor felszolgáló volt. A három év alatt aztán előrelépett, előbb a helyettesem, majd személyzeti vezető lett. Miután visszakerültem Pestre, ő adta rólam a minősítést. Amikor aztán a Budapest Szállóba kerültem, megcsúgták, milyen kiváló véleményt küldött rólam. Jóval később, amikor találkoztunk, megkérdeztem, hogyan, miért lett KISZ tag, sőt funkcionárius, majd az MSZP országgyűlési képviselője, ami kor az alapvető gondolkodás módj a különbözött ettől az eszmeiségtől. Hát mit tehettem volna, felelte, erre volt lehetőségem, szerettem volna haladni előre. Megértettem: mai kifejezéssel élve oda szocializálódott. Ma is MSZP-s országgyűlési képviselő. Hát így mentek illetve mennek a dolgok...

A '80-as évek első felében a Vörös Csillagban lettem éttermi igazgató. Ott, ahol negyedszázaddal azelőtt pincérnek sem kellettem...

1989 után

A szálloda nevével sosem tudtam megbékélni, de a névváltoztatás '89-ig szóba sem kerülhetett. Abban az évben töltöttem be a 65-öt, s nyugdíjba küldtek; ez után változott a szálloda neve Vörös Csillagról Panorámára. Így már nekem is tetszett...

A '80-as évek végén kezdtek kiszélesedni a szellemi határok. 1990 és '94 között önkormányzati képviselő voltam itt, Kispesten az SZDSZ színeiben; ez a párt '90-ben még a kommunista eszmék legmarkánsabb ellenségének mutatkozott.

Régi tisztársaimmal, rabtársaimmal kezdtünk egyre gyakrabban találkozni, többször itt, nálunk, a kertben ültünk le beszélgetni. 1989 áprilisában a Magyar Politikai Foglyok Országos Szövetsége (POFOSZ, az '56 utáni elítélteket tömörítő szövetség) a Jurta Színházban találkozót rendezett, amelyen mi, az 1945 és '56 közötti politikai foglyok is részt vettünk. Sokan itt ismertük fel egymást több évtized után. Ugyanezen év decemberében a POFOSZ a budapesti VIII. kerület önkormányzatának épületében tartotta meg I. kongresszusát. Természetesen ezen a találkozón is részt vettünk, de itt már megérlelődött az a gondolat, hogy nekünk külön kell szerveződnünk. 1991. július 2-án tagozati alakuló ülést tartottunk a POFOSZ Kolumbusz utcai székházában. Augusztus 11-én bajtársi világtalálkozót rendeztünk a Kertészeti Egyetemen, ahol mintegy nyolcszázötven, egymásnak örveendő, egymásmellette meghatódt, kifényesedett szemű sorstárs gyűlt össze. Mint levezető elnök, jól érzékeltem a résztvevők különös, semmihez sem hasonlítható lélektani állapotát... Másnap, 12-én több mint ötszáz '45 és '56 közötti politikai üldözött regisztráltatta magát a POFOSZ Kolumbusz utcai székházában. Ekkor született meg a mi tömörülésünk, az 1945-56 Közötti Magyar Politikai Elítéltek Közössége, rövidítve: PEK. Elnökünk vitéz Fehérvári István, '56 után emigrációban élő tisztársunk és rabtársunk lett; magam először főtitkár, később társelnök lettem, illetve vagyok ma is. A szervezőmunkában, a mindennapok faladataiban részt vállalók nevét nehéz lenne felsorolni. A PEK éltéről, eseményeiről, rendezvényeiről, ünnepeinkről a rendszeresen megjelenő, tagjainknak eljuttatott Virrasztó című lapunk számol be.

– *Ezredes úr, látok itt az üvegszekrényben katonai kitüntetéseket...*

– Igen, ezeket 1992 és '99 között kaptam. Előbb azonban egy 1990-es eseménynek kellett megtörténnie, amikor is a katonai bíróság megszüntette az 1950-ben hozott ítéletet. 1992-ben rehabilitáltak, visszakaptam a hadnagyi rendfokozatomat, ezzel egy időben pedig előléptettek nyugállományú ezredessé. Ugyancsak 1992-ben Göncz Árpád Köztársasági Elnöktől az 1956-ban tanúsított magatartásomért kitüntetett a Magyar Köztársaság Érdemrend kiskeresztjével. 1998-ban a Magyar Köztársaság Honvédelmi Minisztere a honvédelem érdekében végzett kiemelkedő tevékenységem elismeréseként a Honvédelemért kitüntetett cím első osztályának keresztjét adományozta. Ugyanebben az évben nyugállományú ezredessé léptettek elő. 1999-ben a Magyar Köztársaság Miniszterelnöke a Szabad Magyarorszáért Emléklapot adományozta az 1945 és '56 közötti A Haza Szabadságának és

Függetlenségünk Védelmében szerzett érdemei elismerésére. Több különböző, illetve nem katonai kitüntetésben is részesítettek; példaként említem, hogy 2002-ben Kispeszt díszpolgára lettem.

– *Említette, hogy a vendéglátó szakmát nagyon szerette. Hogyan fért ez össze a választott katonai hivatásával?*

– Kényszerítő körülmények között voltam, de ne higgye, hogy a két életpálya merőben eltér egymástól. A Ludovikán követelmény volt az önfegyelmezés és a becsületesség. Természetesen a szervezőkészség elsajátítására is szükség volt – hiszen minden katonai akció, még egy békeidőben végrehajtott gyakorlat is szervezőkészséget kíván. Emberismeretre akarva-akaratlanul szert tettünk, hiszen tisztjeink, katonatársaink mind más-más természetűek voltak – és a háborús körülmények között azonnal és élesen kitűnt, kinek milyen a személyisége. Túlzásnak tűnhet, de a tulajdonságok mindegyikének hasznát láttam a vendéglátó iparban. Egy elégedetlenkedő, esetleg agresszív vendég leszereléséhez elsősorban önfegyelmre van szükség. Higgadsággal többre megyünk, mint ideges vagy agresszív ellentámadással. Becsületesség is kell a vendéglátó szakmában, mert ha a fizetőpincér szeret többet számolni a kelleténél, a vendégek elpártolnak onnan. A szervezőkészségnek is nagy hasznát láttam, hiszen évekig bankettigazgató voltam. De ha csak egyszerre jön be egy tíz-húsztagú társaság egy étterembe, akkor is jól szervezeten, vagyis gyorsan, pontosan, de nem kapkodva kell a rendelést felvenni, tálnálni és felszolgálni. Az emberismeretről annyit: a Felsőfokú Kereskedelmi és Vendéglátó-ipari Főiskolán a diplomamunkám témájául nem véletlenül választottam a vendéglélektant. Igaz, ebben talán az is szerepet játszott, hogy az édesapám pedagógus volt... Úgy érzem, elértem mindent, amit a szakmában elérhettem. Hozzá kell azonban tennem: a múltam miatt az eredményért sokkal többet kellett dolgoznom, mint másoknak. De bírtam, s talán a Ludovika Akadémia nevelésének köszönhetem, hogy volt hozzá erőm.

– *Ilyen élettapasztalatokkal a háta mögött mit tanácsol korunk ifjúságának?*

– Az életben szükség van erkölcsre és állhatatosságra, hogy a legsötétebb korban is megtaláljuk az egyenes utat. Protestáns családból származom, evangélikus vagyok, lakhelyem gyülekezetében presbiter. Tapasztalataim alapján állíthatom, hogy a hit erkölcsösségre és állhatatosságra nevel, s ezek óriási erőt adnak a túléléshez. Az ifjúságnak a XXI. században is erőre van szüksége, hogy túlélje a kor veszélyes buktatóit. Hozzáteszem még, hogy engem a hitbéli neveltetésem ismertetett meg az egészséges individualizmussal, amely biztosította a szabad gondolkodást. De sem az individualizmus, sem a szabad gondolkodás – ha úgy tetszik: liberalizmus – nem uralkodhat el oly mértékben, hogy az a társadalmi szolidaritás rovására menjen. Ebben a szolidaritásban pedig a nemzeti együtvé tartozásnak kell kifejeződnie. Mindezért tanácsolom az ifjúságnak a hit felé fordulást: nemcsak úgy, mint katona, hanem úgy is, mint sokat tapasztalt, sok embert ismerő polgári személy.

Arany János: A walesi bárdok

Edward király, angol király
Léptet fakó lován:
Hadd látom, úgymond, mennyit ér
A velszi tartomány.

Van-e ott folyó és földje jó?
Legelőin fű kövér?
Használt-e a megöntözés:
A pártos honfivér?

S a nép, az istenadta nép,
Ha oly boldog-e rajt'
Mint akarom, s mint a barom,
Melyet igába hajt?

Felség! valóban koronád
Legszebb gyémántja Velsz:
Földet, folyót, legelni jót,
Hegy-völgyet benne lelsz.

S a nép, az istenadta nép
Oly boldog rajta, Sire!
Kunyhói mind hallgatva, mint
Megannyi pusztá sir.

Edward király, angol király
Léptet fakó lován:
Körötte csend amerre ment,
És néma tartomány.

Montgomery a vár neve,
Hol aznap este szállt;
Montgomery, a vár ura,
Vendégli a királyt.

Vadat és halat, s mi jó falat
Szem-szájnak ingere,
Sürgő csoport, száz szolgáló hord,
Hogy nézni is tereh;

S mind, amiket e szép sziget
Ételt-italt terem;
S mind, ami bor pezsegve forr
Túl messzi tengeren.

Ti urak, ti urak! hát senkisé
Koccint értem pohárt?
Ti urak, ti urak!... ti velsz ebek!
Ne éljen Eduárd?

Vadat és halat, s mi az ég alatt
Szem-szájnak kellemes,
Azt látok én: de ördög itt
Belül minden nemes.

Ti urak, ti urak, hitvány ebek!
Ne éljen Eduárd?
Hol van, ki zengje tetteim -
Elő egy velszi bárd!

Egymásra néz a sok vitéz,

A vendég velsz urak;
Orcáikon, mint félelem,
Sápadt el a harag.

Szó bennszakad, hang fennakad,
Lehellet megszegik. -
Ajtó megől fehér galamb,
Ősz bárd emelkedik.

Itt van, király, ki tetteidet
Elzengi, mond az agg;
S fegyver csörög, haló hörög
Amint húrjába csap.

"Fegyver csörög, haló hörög,
A nap vértóba száll,
Vérszagra gyűl az éji vad:
Te tetted ezt, király!

Levágva népünk ezrei,
Halomba, mint kereszt,
Hogy sirva tallóz aki él:
Király, te tetted ezt!"

Máglyára! el! igen kemény -
Parancsol Eduárd -
Ha! lágyabb ének kell nekünk;
S belép egy ifju bárd.

"Ah! lágyan kél az esti szél
Milford-öböl felé;
Szüzek siralma, özvegyek
Panasza nyög belé.

Ne szülj rabot, te szűz! anya
Ne szoptass csecsemőt!..."
S int a király. S elérte még
A máglyára menőt.

De vakmerőn s hivatlanul
Előáll harmadik;
Kobzán a dal magára vall,
Ez íge hallatik:

"Elhullt csatában a derék -
No halld meg Eduárd:
Neved ki diccsel ejtené,
Nem él oly velszi bárd.

Emléke sír a lanton még -
No halld meg Eduárd:
Átok fejedre minden dal,
Melyet zeng velszi bárd."

Meglátom én! - S parancsot ád
Király rettenettest:
Máglyára, ki ellenszegül,
Minden velsz énekest!

Szolgái szét száguldanak,
Ország-szerin, tova.
Montgomeryben így esett
A híres lakoma. -

S Edward király, angol király
Vágtat fakó lován;
Körötte ég földszint az ég:
A velszi tartomány.

Ötszáz, bizony, dalolva ment
Lángsírba velszi bárd:
De egy se birta mondani
Hogy: éljen Eduárd. -

Ha, ha! mi zúg?... mi éji dal
London utcáin ez?
Felköttem a lord-majort,
Ha bosszant bármi nesz!

Áll néma csend; légy szárnya bent,
Se künn, nem hallatik:
"Fejére szól, ki szót emel!
Király nem alhatik."

Ha, ha! elő síp, dob, zene!
Harsogjon harsona:
Fülembe zúgja átkait
A velszi lakoma...

De túl zenén, túl síp-dobon,
Riadó kürtön át:
Ötszáz éneklő hangosan
A vértanúk dalát.

/1857 június/

[*] A történelem kétségbe vonja, de a mondában erősen tartja magát, hogy I. Eduárd angol király, Wales tartomány meghódítása (1277) után, ötszáz walesi bárdot végeztetett ki, hogy nemzetök dicső múltját zöngve, a fiakat föl ne gerjeszthessék az angol járom lerázására. - A. J.

Illyés Gyula: Egy mondat a zsarnokságról

Hol zsarnokság van,
ott zsarnokság van
nemcsak a puskacsőben,
nemcsak a börtönökben,

nemcsak a vallató szobákban,
nemcsak az éjszakában
kiáltó ór szavában,
ott zsarnokság van

nemcsak a füst-sötéten
lobogó vádbeszédben,
beismerésben,
rabok fal morse-jében,

nemcsak a bíró hűvös
ítéletében: bűnös!
ott zsarnokság van
nemcsak a katonásan

pattogatott „vigyázz”-ban,

„tűz”-ben, a dobolásban,
S abban, ahogy a hullát
gödörbe húzzák,

nemcsak a titkon
félignyílt ajtón
íjedten
besuttogott hírekben,

a száj elé hulltan
píszit jelző ujjban,
ott zsarnokság van
nemcsak a rács-szilárdan

fölrakott arcvonásban
s e rácsban már szótlán
vergődő jajsikolyban,
a csöndet

növelő néma könnyek
zuhatagában,
kimeredt szembogárban,

ott zsarnokság van
nemcsak a talpraálltan
harsogott éljenekben,
hurráhkban, énekekben,

hol zsarnokság van,
ott zsarnokság van
nemcsak az ernyedetlen
tapsoló tenyerekben,

kürtben, az operában,
éppoly hazug-harsányan
zengő szoborkövekben,
színekben, képteremben,

külön minden keretben,
már az ecsetben;
nemcsak az éjben halkan
sikló gépkocsizajban

s abban,
megállt a kapualjban;

hol zsarnokság van, ott van
jelenvalóan
mindenekben,
ahogy rég istened sem;

ott zsarnokság van
az óvodákban,
az apai tanácsban,
az anya mosolyában,

abban, ahogy a gyermek
idegennek felelget;

nemcsak a szögesdrótban,
nemcsak a könyvsorokban
szögesdrótnál jobban
butító szólamokban;

az ott van
a búcsúcsókban,
ahogy így szól a hitves:
mikor jössz haza, kedves;

az utcán oly szokottan
ismételt hogy-vagy-okban,
a hirtelen puhábban
szorított kézfogásban,

ahogy egyszercsak
szerelmed arca megfagy,
mert ott van
a légyottban,

nemcsak a vallatásban,
ott van a vallomásban,
az édes szó-mámorban,
mint légy a borban,

mert álmaidban
sem vagy magadban,
ott van a nászi ágyban,
előtte már a vágyban,

mert szépnek csak azt véled,
mi egyszer már övé lett;
vele hevertél,
ha azt hitted, szerettél,

tányérban és pohárban,
az van az orrban, szájban,
hidegben és homályban,
szabadban és szobában,

mintha nyitva az ablak,
s bedől a dögszag,
mintha a házban
valahol gázfolyás van,

ha magadban beszélgetsz,
ő, a zsarnokság kérdez,
képzetedben
se vagy független,

fönt a Tejút is már más:
határsáv, hol fény pásztáz,
aknamező; a csillag:
kémlelő ablak,

a nyüzsgő égi sátor:
egyetlen munkatábor;
mert zsarnokság szól
lázból, harangozásból,

a papból, kinek gyónol,
a prédikációból,
templom, parlament, kánpad:
megannyi színpad;

húnyod-nyitod a pillád,
mind az tekint rád;

mint a betegség,
veled megy, mint az emlék;

vonat kereke, hallod,
rab vagy, rab, erre kattog;
hegyen és tenger mellett
be ezt lehelled;

cikáz a villám, az van
minden váratlan
zörejben, fényben,
a szív-hökkenésben;

a nyugalomban,
e bilincs-unalomban,
a zápor zuhogásban,
ez égi érő rácsban,

a cellafal-fehéren
bezáró hóesésben;
az néz rád
kutyád szemén át,

s mert minden célban ott van,
ott van a holnapodban,
gondolatodban,
minden mozdulatodban;

mint víz a medret,
követed és teremted;
kémlelődsz ki e körből?
ő néz rád a tükörből,

ő les, hiába futnál,
fogoly vagy, s egyben foglár;
dohányod zamatába,
ruháid anyagába,

beivódik, evődik,
velődik;
eszmélnél, de eszme
csak övé jut eszedbe,

néznél, de csak azt látod,
mit ő eléd varázsolt,
s már körbe lángol
erdőtűz gyufaszáלבól,

mert amikor ledobtad,
el nem tiportad;
s így rád is ő vigyáz már,
gyárban, mezőn, a háznál,

s nem érzed már, mi élni,
hús és kenyér mi,
mi szeretni, kívánni,
karod kitárni,

bilincseit a szolgálta
maga így gyártja s hordja;
ha eszel, őt növeszted,
gyermeked neki nemzed,

hol zsarnokság van,
mindenki szem a láncban;
belőled búzlik, árad,
magad is zsarnokság vagy;

vakondként napsütésben,
így járunk vaksötétben,
s feszengünk kamarában,
akár a Szaharában;

mert ahol zsarnokság van,
minden hiában,
a dal is, az ilyen hű,
akármilyen mű,

mert ott áll
eleve sírodnál,
ő mondja meg, ki voltál,
porod is neki szolgál.

/1950/

Mécs László: Vád - és védőbeszéd

Én, Mécs, Isten szavának trombitája
s mint költő, élő lelkiismeret:
szétkürtölöm most minden égi tájra,
hogy vannak züllött ifjú emberek,
kikből nem lesz se szent, se honfi hős!
S e fiúkért valaki felelős!

A kis királyfit rajongástul égve
nagy mesterek védték a bűn elől,

grófok, bárók s a pápa özsentsége
is érdeklődött hogyléte felől
- s ezekre nem vigyázott lelki csósz!
E fiúkért valaki felelős!

E fiúknak nem volt gyerekszobájuk,
hol mese-forrást rejtnek a zsaluk,
lakásuk volt egy rossz szagú muszáj-lyuk,
hol több család csókolt, pörölt, aludt!
Vagy ólban nőttek s rájuk tört az ősz.
E fiúkért valaki felelős!

Vagy műhelyekben, forgáccsal, csirizzel
kavart habarcs volt álom-malterük.
Az ételükben ember-jóság-ízzel
nem találkoztak, bár az ég derűt
szült, mert Istennel viselős!
E fiúkért valaki felelős!

Pofozta őket mester, gazda, béres
s rugdalta a kikent, kifent segéd:
sokszor volt lelkük s hátuk alja véres,

bőrük tetveknek vacsora s ebéd.
A csontjuk vitriolos s nem velős.
E fiúkért valaki felelős!

Csak ezt hallották mindég: "te gazember",

S ha többen voltak, akkor: "csőcselék",
irigy ebek a dús koncokkal szemben
s a háborúban ágyútöltelék!
Üvölni kell, bár közhely, ismerős:

E fiúkért valaki felelős!

Nem tudnak semmit ők a Bibliáról
s hogy van Madách, Faust, lélek-asztagok!
S csak annyit tudnak az Isten fiáról,

hogy elítélt minden gaz gazdagot!
Kinél szurony s arany van: az erős!
E fiúkért valaki felelős!

Rothasztó testi-lelki rossz koszokból
nem hámozta ki senki kincsüket
s zenghet a jóság száz angyal-torokból,
fülük az ég szavára már süket.
Szívük gennyes, szemük nézése bösz.
E fiúkért valaki felelős!

Ezeknek az lesz majd a messiásuk,
ki forradalmat, pénzt és nőt ígér,
a Múlt hulláján tánc lesz, kurjongatásuk
világ-lángok között a Holdig ér.
Jön a Halál, a mindent elnyelős:

ítélet lesz, s valaki felelős!

/Forrás: Legyen világosság, 1933/

Petőfi Sándor: Meddig alszol még hazám

Meddig alszol még, hazám?
A kakas rég felkelt,
Kukorékolása rég
Hirdeté a reggelt.

Meddig alszol még, hazám?
A nap is föllépett,
Beözönlő sugara
Nem boszantja képed?

Meddig alszol még, hazám?
A veréb is fenn van,
Telhetetlen bendejét
Tömi asztagodban.

Meddig alszol még, hazám?
A macska is fenn jár,
S tejesköcsögöd körül
Kotnyeleskedik már.

Meddig alszol még, hazám?
Kaszálód fűvére
Csaptak a bitang lovak,
S legelnek szélére.

Meddig alszol még, hazám?
Íme vincelléred

Műveli, nem szőlődet,
Hanem a pincédet.

Meddig alszol még, hazám?
Szántanak szomszédid,
S a magokéhoz oda-
Szántják földed szélit.

Meddig alszol még, hazám,
Még rád nem gyul a ház,
Mindig, míg a félrevert
Harang föl nem lármáz?

Meddig alszol még, hazám,
Szép Magyarországom?
Föl sem ébredsz már talán,
Csak a másvilágon!

/Koltó, 1847. október/

Rakovszky József: Egy dicstelen bértollnokhoz!

Aggyék Isten, Bértollnok Elvtárs,
kedves komor bika,
a Hódoltsági Verklis-tábor
Leghangosabbika!
Ahogy ágyamban tépelődtem,
jutott eszembe Ön.
Bár álmod így csak földre lökni?
Badarság, esküszöm!

Hideg téli vasárnapunk lesz,
s még föl sem kelt a Nap,
De én Önért fölkeltem már is,
hogy mártsam tollamat!
Míg Ön meleg szobában alszik
hitvány babérjain,
én öltözöm, s rideg tanyámon
zendülnek húrjaim.

Még azt hinné, hogy rút irigység
hevít e dalra tán?
Babér, szerencse nem kell másé,
legyen hideg szobám!
S legyen kopott az öltöny rajtam,
cipőm is foltozott,
egy hódoltsági bértollnoknál
így is különb vagyok!

Önnek Kossuth-díjat vetett lám
a moszkovita had.
Kossuth nevét így meggyalázní!
Nincs tett még aljasabb!
Júdáspénz ez, mit zsebre vágni
kisülne a szemem.
Semmiképp sem cserélnék Önnel,
nem, Istenemre nem!

S e dicstelen kort még tovább is
lantján melengeti.
Siralmas költő az, ki éltét
ily pénzen tengeti.

Hisz oly lármát csap egyre-másra
az „Új Parnasszuson”,
hogy még a holtak is hallhatják:
Irgalmas Krisztusom!

Gorkij-fasori „verklis-ház” míg
száz kontárt bátorít,
leköpdösik a Welszi Bárdok
elnémult lantjait.
S távol Moszkvából drótokon, ha
jönnek parancsszavak,
arccal keletnek, hű lakájként
porig meghajlanak.

És nő az „ihlet” nemsokára,
miként a könnyű gyom.
A „cicilista realizmus”
zeng már a lantokon.
Fel „tollnokok”, fel bérdalárda,
Ön is, nagy mesterem!
A gyár, a bánya énekeljen,
túl minden vészekén!

Hogy mily nyomorban él a nemzet,
Ön azt nem látja már!
Az árulás nem hagyja látni,
hogy csordult a pohár!
Sebaj, legfőbb a gög, s az öncél,
kedves Bértollnokom!
Szegény magyar költők bajánál
jobb az eszem-izom!

S ha legközelebb együtt mulatgat
Hazám hóhérral,
jusson eszébe majd a holnap,
midőn új dalt rivall!
S remegjen a pohár kezében,
legyen méreg a bor
s legyen ezerszer átkozottabb
e Hon feletti tor!

Emelje e pohárt azért is,
ordítsa csak tovább,
hogy „éljen minden népnúzó, a
sok moszkovita báb!”
S hogy egy kicsit hazát és múzsát
szemen köp majd e hang.
Mit számít az? A fő, hogy ismét
egy „díjas vers” fogant.

Ha szólna tán a benső hangzat,
hogy: Jaj, elég e bűn!
Potomság, lelkiismeret csak!
Tiporjon köszívűn!
Inkább zsebelni száz Júdás-pénzt,
miként a többiek...
Talán csak nem léphet fel gátként
a lelkiismeret...?

De kik a ma borából isznak,
elbuknak, jól tudom!
Bértollnokoknak nem lesz helyük
a szent Parnasszuson!

E szolga-kor minden bálványát
a Holnap elveti.
Hamis babérjuk garmadáját
a tűz megégeti.

Ellenben lesz a talpnyalásért
érdemlett jutalom,
s a szolga-termék ott rohad meg
a szemétdombokon!
Mert valamicskét elfelejtett
e sok „dalos madár”,
hogyan az erőltetett nyaracska
lassan végére jár!

Most búcsúzom, Bértollnok Elvtárs,
kedves komor bika!
Hogy tollra szúrtam, megbocsásson!
Bezzeg így illik a’!
S midőn még pusztá gondolatban
sem rázom meg kezét,
kérem, bőrére úgy vigyázzon,
hogyan ébred már a Nép!

/Pilis, 1954. január 10./

Vas István: Az új Tamás

1.
És a Tizenkettő között vala egy,
Akit Tamásnak, a Kettősnek hívtanak,
És mikor azt mondta Jézus: „Ahova én megyek,
Ott legyetek ti is – tudjátok az utat”,
Így felelt: „Hová mégy, nem tudhatjuk, Uram.
Mí módon tudhatjuk, hogy az út merre van?”
És monda Jézus a Kettősnek, a szegénynek:
„Én vagyok az út, az igazság, az élet.”

És majdan, mikor a feltámadás
Után a tanítványok újra látták,
Nem volt közöttük a szegény Tamás,
Csak hallotta a test feltámadását.
És mondták akkor neki: „Mi láttuk az Urat.”
S ő felelé: „Ha kezén a szögverte sebet
Az én szemem nem maga látja,
Ha be nem bocsátom az ujjaimat
A vérező oldalába,
Ha hozzá nem érhetek,
Ha hét sebét meg nem tapintja kezem – én nem hiszem, én
nem hiszem.

És nyolc nap múlva együtt ültek tizenketten,
És közöttük Tamás, a Kettős, a hitetlen.
És a zárt ajtón Jézus belépett
És szólt hozzájuk: „Békesség tinéktek!”
És monda Tamásnak: „Hozd ide ujjadat,
Bocsásd oldalamba, érintsd meg te magad,
A szögeknek helyét szemeddél nézheted,
Elhoztam kezedet, hozd ide kezedet,
Sóvárgó kezedet mártsd meg hét sebemben,
Légy immár hívő ne légy hitetlen.”

És szólala Tamás: „Megjelentél nekem,

Te vagy az én Uram, te az én Istenem!”

„Mivel láttál engem, hiszed, hogy én vagyok:
Akik nem látnak és hisznek, azok a boldogok” –
Felelte Jézus Tamásnak.

2.
De én, új Tamás, azt mondom, boldogok, akik látnak.

És boldog vagyok én, hogy láthatok,
És elmondhatom, hogy „Feltámadott!”
Feltámadtál, sirbatett nemzetem,
A hét sebedet látta két szemem,
És kezeden a vasszögek nyomával
Megjelentél a zárt ajtókon által.
A nyúvek között megmozdult a tested,
A sziklakövet félregördítetted,
És eljött közénk a pünkösdi lélek,
S értelme lett értelmetlen ígéeknek.

Mert én voltam az a Kettős, hitetlen:
Az hittem, nem vagy, csak a képzeletben,
S hitetlen ujjamat sebedbe mártva
Tudom csak, mi a test feltámadása,
És szólni nem tudok, csak dadogok:
Magyar vagyok.

És köszönöm, hogy szent sebed előtt
Életem tornya összedőlt,
S kiárad bennem boldog szégyenem,
S minden szenvedve hordott kétélyem
S a szenvedélyes értelem
Érvénytelen, érvénytelen.

Halottak napja. A határon át
Özönlenek idegen katonák.
Jönnek a hódítók s a gyilkosok – Magyar vagyok.
És nem vagyok többé Kettős, csak egy,
Bizonyosság dobbantja szívemet
S értelme lett a nem-értett ígéeknek:
Te vagy az út, az igazság, az élet.

/1956. november 1./

Wass Albert: Isten képmása

Kanyargó kis ösvényen jött lefele a hegyről kopott és szakadozott condragúnyában. Födetlen fején olykor végigborzolt a tavaszi szél, melyben nyers avarszag és pattanó rügyek illata keveredett össze. Hóvirágok fehér csöngettyűi világítottak a mogyoróbokrok alatt, egy-egy rigó trillázva rebbent, s jókedvű cinkék énekeltek a feltámadásról.

A kopott ember jött lefele a hegyről, nyugodt, lassú léptekkel, néha elmosolyodott, amikor madár lebbent előtte az ágról, vagy hóvirág csillant fel az ösvény széliben. Magasan állt a nap s öntözte langyos sugaraival a földet, a gyepek boldogan zöldült tőle, s lentebb a szántóföldek párát izzadtak az örömtől. Egy apróka patak szökdösött csilingelve és jókedvűen, fölötte arany-barkába bomlott füzek kellettük magukat, s zöld rügybe bomlott nyírfák hajladoztak a gerinceken.

Ahol az ösvény kígyója leérkezett a hegyről, s belevesztett a csatagos országútba, ott már a külváros sárga házai kezdődtek. A hegyről jövő ember megállt az első házak közelében, és meglátott egy síró gyermeket.

- Miért sírsz? – kérdezte.

- Éhes vagyok – felelte a gyermek.

- Kérj enni, ha éhes vagy. Talán nincsenek szüleid?

- De... csak kenyerünk nincsen több otthon...

Az ember megcsóválta a fejét, aztán mosolyogva megfogta a gyermek kezét, s vezetni kezdte a város felé. Nehány utcával távolabb megint talált egy síró gyermeket, és magával vitte azt is, és magával vitte a többit is, valamennyit, ahányat útközben talált.

Így ment a külvároson végig. Nagy füstös gyárkémények tövéből, omladozó falak, alacsony munkásházak közeléből egyre csatlakoztak hozzá a gyermekek, s ezzel a szepegő, szomorú rongyos hadsereggel érkezett meg a belvárosba.

A belváros széles utcáin ünnepelt a tavasz. Vidám emberek járkáltak a langyos verőfényben, kezükben hóvirág, fiatalok voltak és mosolygósak, megcsodálták a rongyos ember furcsa csapatát.

Egy fényes üvegablakos étterem előtt megállt velük. Végignézett rajtuk, mosolygott és benyitott az ajtón. - Gyertek – mondta.

A gyermekek féltek. Bent fényes idegen világ volt, úri népek ültek arccal az asztalok mellett, s döbbenve néztek a rongyos gyerekekre. Egy pincér haragos arccal sietett oda.

- Gyertek – mondta – itt nem lehet kéregetni. Kifele, kifele.

Komoly, szelíd arccal a pincérre nézett, aztán a gyerekekre mutatott.

- Éhesek. Adjatok nekik enni.

A pincér megütközve nézett végig a rongyos csavargón.

- Ez nem árvaház, hallja!

Odajött a tulajdonos is.

- Mi az, mi az, itt nincsen koldulás! Mit akar itt?

- Ezek a gyerekek éhesek – felelte nyugodtan a hegyi ember – elhoztam őket, hogy adjanak nekik enni!

A kis kövér vendéglős megdöbbenve bámult a rongyos emberre.

- Aztán ki fizeti azt a sok ebédet! Maga?

- Megfizeti az Úr.

- Miféle úr?

- Az Isten.

Egy pillanatra meghökkent, aztán elvörösödött.

- Na, menjenek innen. Ez nem bolondok háza. Mit gondol, kérem? Talán az Isten fizeti a zöldséget? Az Isten fizeti a mészárosot? Az Isten fizeti a személyzetet? Az Isten fizeti az adót?

Az üvegajtó becsapódott mögötte, s kint volt újra az utcán. Kicsit zavartan nézett körül, kezét a homlokához emelte, s néhány alkalommal végigsimított rajta. Tehát fizetni kell, keringtek benne zagyván a gondolatok, fizetni, pénz, pénz... mi az, hogy pénz? Butaság. Nehány papírdarab. Akinek nincs olyan, az nem kap enni. Butaság. Buták az emberek. Bolondok.

Továbbmentek. Egy bankpalota előtt újra megállt, s befordult a kapun.

- Mit tetszik? – kérdezte egy tisztviselő bizalmatlanul.

- Pénzre van szükségem – felelte.

A tisztviselő meglepetten mustrálta végig a rongyos embert.

- Kölcsönre?

Az idegen kimutatott az ablakon. - Azok a gyerekek éhesek – mondta – azoknak kell.

A tisztviselő összenézett a társával. Vállukat vonogatták, aztán az egyik homlokához emelte a kezét, és mutatta, hogy bolond. Vigyorogni kezdtek.

- Aztán milyen fedezetet ajánl? – kérdezte mosolyogva egy távolabb ülő fiatalember.

- Tessék? – csodálkozott az idegen, mert nem ismerte ezt a szót.

- Vagyis miből fogja visszafizetni? – magyarázta egy másik.

- Majd visszafizeti az Isten!

A tisztviselőkből kitört a kacagás.

- Divatjamúlt dolog öregem! Valami biztosabb kezeset ajánljon!

- Hát Isten neve nem elég?!

- Sajnálom, kérem – röhögte a fiatalember – hehehe, az Isten neve nem szerepel a telefonkönyvben!...

- Szegény bolond – mondotta valaki – várjon, jóember.

Valami aprópénzt nyújtottak feléje, de azt már nem látta meg. Akkor már csüggedten az ajtó felé indult. A gyerekek ott várták az utcán, elszorult a szíve, amikor rájuk nézett.

- Nem tudok segíteni rajtatok – mondta szomorúan – olyan lett a világ, hogy nem tudok segíteni rajtatok.

- Miféle csoportosulás ez?

A gyermekek riadtan bújtak össze. De az idegen bátran nézett a rendőrré.

- Éhes gyerekek.

- Úgy. Aztán mit akartok itt? Kéretezni?

- Enni akarnak.

A rendőrt bosszantotta a bátor nézés és a nyugodt hang.

- Maga meg micsoda? Kicsoda? Tüntetést rendez?

- Én az Isten képmása vagyok.

A rendőr egy percre eltátotta a száját.

- Mi? Hogy hívják magát?

- Isten képmása.

- Hallod-e, velem ne bolondozz! – vörösödött neki a rendőr. – Hova való vagy?

- Istentől való.

Csoportosulás támadt körülöttük, néhányan nevettek, s a rendőr tekintélyét kezdte féltetni. Egyszerre szigorú lett.

- Elég a bolondságból. Hadd lám a papírjait.

- Nincsenek papírjaim.

- Húha – rökönnyödött a rendőr – furcsa bogár vagy. De hát neved csak van?! Illetőséged csak van?!

- Engem az Isten képére teremtett. Ez meg nagyon írva. Isten képmása vagyok tehát. Más nevem nincsen.

- Bolond – röhögte valaki a tömegben –, tisztára bolond, aszongya, ő az Isten!

- Elég a tréfából – szedte össze önérzetét a rendőr – ide a papírokat, vagy bekísérlek!

- Nem tréfálok – mondta csöndes hangon a hegyről való ember – nem tréfálok. Ezek a gyerekek is nagyon komolyan éhesek. A vendéglős komolyan tagadta meg tőlük az ételt, a bankár komolyan tagadta meg tőlük a pénzt. Bizony mondom nektek, nem tréfálok. Bizony mondom nektek, elrontották ezt a világot nagyon, nem vagytok az én atyám öröme.

Azzal megfordult, kézen fogta a gyerekeket, s elindult velük vissza a külváros felé. A tömeg kacagott, a rendőr is elnevette magát, és azt mondta: bolond, eredj a fenébe.

Ballagtak, csöndes szomorú csapatban. Hallgatott az idegen, s mély árkok vésődtek a homlokára, szeme ködös révedéssel a messzi távolokba nézett. Egy-egy gyerek halkán szípotogott.

Alig értek vissza a gyárak közé, nagy csapat ember jött szembe velük, férfiak, asszonyok, s már messziről kiabáltak:

- Itt a gazember! Hova vitted a gyermekemet?! Csavargásra tanítja a más ember gyermekét! Agyon kell verni az ilyen csirkefogót!

Döbbenve állt a szitkok között. A gyermekeket elrángigálták mellőle – öklök hadonásztak a szemei előtt.

- Csak nem sikerült, ennyi az egész... - mondotta halkán és szomorúan – megint nem sikerült...

Valaki felkapott egy követ a földről és megdobta vele. A kő homlokon taláta. Megtántorodott, aztán lehajolt a kőért, felvette. Az emberek szitkozódva oszlottak széjjel, mindenki vitte haza a maga gyereket, s ő egyedül meredt. Nézte a sárga házfalakat, a füstös, szigorú kéményeket, aztán lehajtotta a fejét, és lassan megindult vissza a hegynek.

Esteledett immár. Egy-egy lámpa gyúlt ki itt is, ott is s az égen is egymásután. Köd súlyosodott a házak közé, a falak nyirkosak lettek tőle s az utca csatakos.

Valahol messze kint, ahol a házak már elmaradoztak, s a ködös mezők nagy hallgatása ringatta az estét, megállt és visszanezett. Nyirkos, nehéz tavaszi szag volt, a hegyről nyers rügyszagú szél fújt, s messze lent sok apró lámpafénnyel csillogott a város. Fehér volt fölötte a köd, mint valami furcsa, szomorú glória.

Sajgott a homloka. Megtapogatta a sebet és érezte, hogy nedves lett a keze. - Vér – suttogetta szomorúan – vér. Nem törölte le, hagyta, hogy végigszántson az arcán, s a földre csöpögjön. Kezében ott volt még a kő, megnézte, megsimogatta, szeméből ráhullott egy forró kicsi könnycsepp, aztán szép szelíden letette a földre.

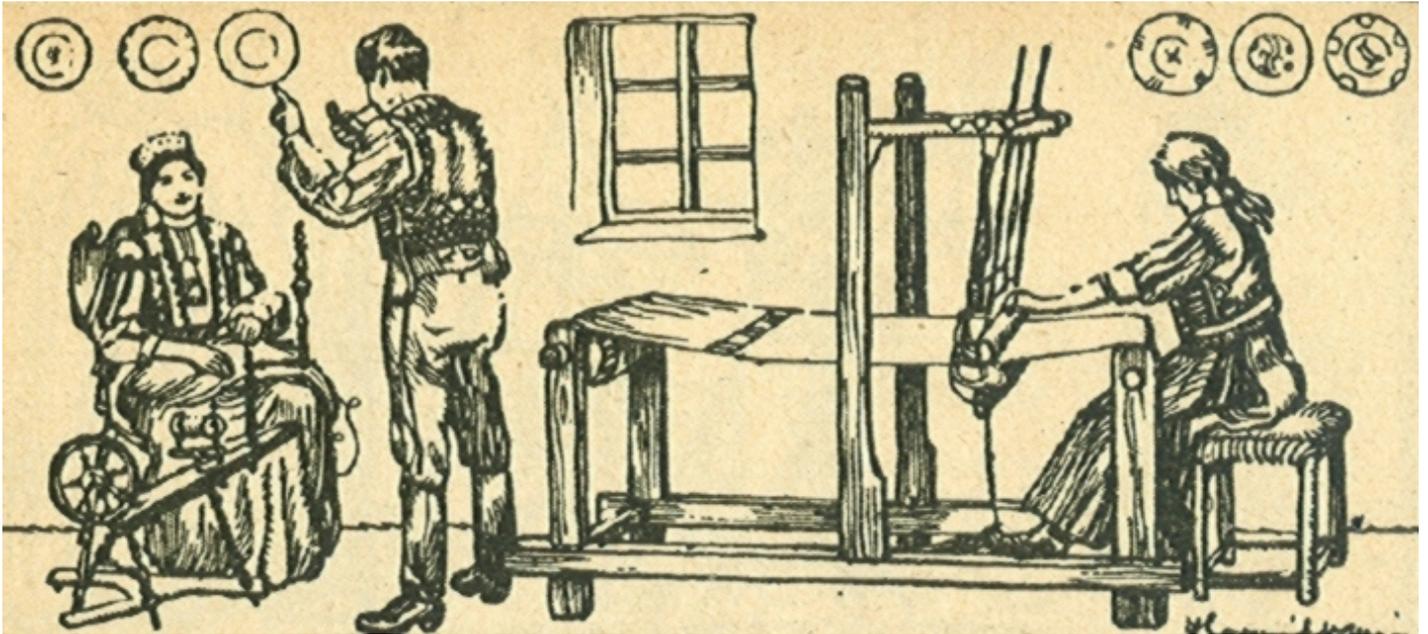
Letért az útról és megindult a hegynek. Súlyos, szomorú lépésekkel ment, s amerre elhaladt, véres furcsa nyom támadt mögötte, végestelen-végig a tavaszi erdőn.

/Pásztortűz, 1940/

A Kráter Kiadó engedélyével

November- Szent András hava-enyészet hava- ősztutó

Fenn a magasban vadlibák húznak dél felé. A vezérgúnár kiált dallamos- lágyan, és kiáltása csak éppen megsimogatja a csendet. Aztán feltámad a szél, és zsongani kezd az erdő orgonája.

A vén legény, a November a muzsikus /Mindenszentekkor ő ül az orgonánál/, és az öreg sípok nehéz sóhajtásokat búgtak, mint a szél, amely temetőről temetőre járt ebben az időben, és zúgása nehéz volt, mint maga a bánat. Kései szüreteken is az ő sípja jajongott, és szeles éjszakákon az ő hárfája szomorú zendüléseit vitték a szelek széles, nyárfás utakon, amelyeken valamikor lakodalmos kocsik jártak.

Nem hallgatja senki, csak anyja, a borongós szemű Ősz. De ő is elsírtá már könnyét, eltemette minden örömét, menni akar. Szelíden megérinti fia karját.

- Gyere már fiam... Halott itt minden...
Kinek muzsikálsz?

/Fekete István: Kőd /

November 3. – száznyolcvanöt éve, alakult meg a Magyar Tudós Társaság, a későbbi Magyar Tudományos Akadémia 1825-ben. Széchenyi István az 1825. szeptember 11-én Pozsonyban megnyitott országgyűlésen kezdte meg közéleti tevékenységét. Ennek keretében 1825. november 3-án, Felsőbüki Nagy Pál lelkesítő beszédének hatására, egy Tudós Társaság létesítésére összes birtokainak egy évi jövedelmét ajánlotta fel. Az új intézmény indulásakor Széchenyi a hangsúlyt a magyar nyelv művelésére helyezte. Ezt a célt rögzítették „A honi nyelv kiművelésére felállítandó Tudós Társaságról vagy is Magyar Akadémiáról” hozott 1827. évi XI. törvénycikkelyben is. 1925-ben, az Akadémia alapításának centenáriuma az országgyűlés törvénybe iktatta Széchenyi István és a Magyar Tudományos Akadémia történelmi érdemeit.

November 4. - ötvennégy éve, 1956-ban fojtották vérbe Budapesten a pesti

srácok vezetett forradalmat, amely nap azóta a kommunista ellenes szabadságharc leverésének, a szabadságért küzdő nemzet gyásznapija. Ezen a napon a szovjet néphadsereg páncélosai Szolnokról Budapestre vonultak: segítségükkel megkezdődött a „rendteremtés” Az új forradalmi munkásparasztkormány, melynek vezetője Kádár János volt, fegyveres erőszakkal számolta fel az október 23-án kitört, ellentmondásoktól sem mentes forradalmat. Az ekkori események tényszerű ismertetése csak a rendszerváltás idején, 1989-90 után valósult meg, pontos részletei és a szovjetekkel kollaborálók felelősségre vonása azonban máig várat magára. A forradalom leverését követő véres megtorlás után az ország polgári fejlődése több évtizedre megtorpant. Magyarország több mint harminc évig a szovjet befolyási övezet „legvidámabb barakkja” volt, amely nemcsak anyagilag, de erkölcsileg is tönkretette és megosztotta a nemzetet.

November 7. - kettőszáz éve, 1810-ben Gyulán született Erkel Ferenc a nemzeti fohász a Himnusz megzenésítője.

Nemcsak mint zeneszerző, hanem mint karmester, zongoraművész és pedagógus is fontos szerepet játszott a XIX. század magyar zenei életében. Pozsonyban tanult.

Kolozsvárott zongoraművészként működött, majd 1835-től Pesten élt. Az újonnan megnyílt Pesti Magyar Színház első karmestere lett, ahol mintegy három évtizeden át zenei vezető és a szellemi élet irányítója volt. Aktív kapcsolatba került a színházzal is, ami zeneszerzői érdeklődését is a színpad felé irányította. 1840-ben mutatták be első operáját, a Bátori Máriát. A szövegkönyv szerzője már ekkor is az az Egressy Béni volt, aki egészen 1851-es haláláig hasznos

segítőtársa volt Erkelnek operaszerzői munkájában is. 1844-ben mutatták be Erkel Hunyadi László című történelmi operáját, később megnyerte a Kölcsey Ferenc Himnuszának megzenésítésére kiírt pályázatot is. A szabadságharc leverése után a főváros hangversenyéletének fellendítésén fáradozott, többek között az ő irányításával alakult meg 1853-ban a Filharmóniai Társaság, amely Erkel vezetésével adta első koncertjét a Nemzeti Múzeum dísztermében. Erkel volt a Liszt Ferenc ellenőklétével 1875-ben létrejött Zeneakadémia első igazgatója is. Erkel Ferenc a magyar nemzeti operamegteremtője. Operasímlapok forrásból táplálkozik: egyrészt a romantikus olasz és francia opera formavilágából, másrészt a magyar verbunkos stílus motívumaiból. Ezt a kettőt legsikeresebben Hunyadi László és Bánk bán című operáiban ötvözte. Utóbbi még az ötvenes években készült el, de csak 1861-ben mutatták be. A Bánk bán minden kétséget kizáróan Erkel pályájának csúcsa, később egyetlen operája sem hozott számára ekkora sikert. A Bánk bán az utolsó Egressy-szövegre írt műve Erkelnek. Az 1884-ben megnyílt Operaház tiszteletbeli főzeneigazgatóvá választotta Erkel Ferencet. 1888-ban pedig – 50 éves működése alkalmából – nagy ünneplésben részesítette a főváros. 1890-ben nyolcvanadik születésnapján lépett utoljára pódiumra, a Filharmóniai Társaság hangversenyén. Budapesten hunyt el 1893. június 15-én.

November 11. – kettőszáztizenkilenc éve született 1791-ben Kecskeméten

Katona József drámaíró Tanulmányait 1802-től a pesti és kecskeméti piaristáknál végezte majd 1807-től a filozófiai osztályokat Szegeden és Pesten, 1810-től a jogot Pesten végezte. 1811–13-ban műkedvelő színészként, fordítóként és íróként részt vett a pesti színtársulat munkájában. 1813-tól jurátusként, az 1810-es évek második felében már jogi diplomáján ak birtokában pesti ügyvédi irodákban dolgozott. 1820. január 1-jén Pesten önálló irodát nyitott; november 3-án Kecskeméten al-, 1826. november 1-jén főügyésszé választották. Fölhagyott irodalmi munkásságával, íráskészségét tömör jegyzőkönyvek, ügyiratok megterefés vadásznapló készítésében használta; színházépítési javaslata és tervrajza (1826) tanúskodik a színeszet iránti további érdeklődéséről. Részt vett hivatalnoktársai mulatozásaiban, terhes hivatali munkája mellett ez is okozhatott szívvelérintést okozta korai halálának. Kezdetben a kor divatos, csekély értékű darabjaiból fordított a színtársulatnak. Későbbi művei történelmi drámák. Jeruzsálem pusztulása /1814/ című szomorújátékát Josephus Flavius Bellum Judaicum /Zsidó háború/ alapján írta. 1815-ben írta főművének első változatát, /Bánk-bán Magyar Ország Nádor Ispánja/ az Erdélyi Múzeum pályázatára. Bárány Boldizsár Rosztájának kritikái észrevételeit fölhasználva átdolgozta művét, s mivel annak előadását a cenzor nem engedélyezte, 1820 novemberében megjelentette Bánk-bán, /1821/. Számos történelmi forrást felhasznált hozzá, szövegébe német íróktól vett részleteket is beépített. A dráma kiemelkedő értéke cselekményének lankadatlan feszültsége és a jambikus formával is fokozott nyelvi ereje. Egyetlen vígjátékában /A rózsza, vagyis: a tapasztalatlan légy a pókok között/ Katona József a pesti színészvilágot mutatja be. Versei tartalma magányérzés, szerelmi vágy, komor gondolatokkal való filozofikus vívódás, megformálásuk drámai monológokra emelkeztet. Stílusuk bonnyolult, verselésük zeneiségre törekszik. Ez időben kezdett foglalkozni szülővárosának múltjával is. Drámaírás iránti érdeklődésének zárása Kisfaludy Károly Ilkájáról írt bírálata és Mi az oka, hogy Magyar Országban a Játékszíni Költőmesterség lábra nem tud kapni? című tanulmánya. Főműve, a XIX. századi magyar irodalom három nagy drámájának egyike, lassan jutott elismeréshez. A Bánk bánt kevesen olvasták, első előadásai sem hoztak igazi

sikert. 1848. március 15-én azonban közkívánatra tüzték műsorra. Erkel Ferencnek Egressy Béni szövegére írt operaváltozata népszerűbbé vált a drámánál. A dráma korábbi olvasataiban előtérbe került kódolt nemzeti tematika, valamint a magánélet és közéleti szerepvállalás ütköztetése mellett a mai olvasó mindenekelőtt. Szülővárosában Kecskeméten hunyt el 1830. április 16-án.

November 13. – százkilencvenkét éve született 1818-ban Szombathelyen Magyar László Afrika kutató, a Kongó folyam forrásvidékének elsönkénti felfedezője. Házasságon kívül született egy cseléd lány és egy intőző – aki később Szeged mellett/ Öttömös-pusztán/ lett földbirtokos – szerelméből. Szülővárosában majd Kalocsán a jezsuitáknál tanult. A fiumei Tengerészeti Akadémia elvégzése után egy Triesztből Brazíliaiba tartó osztrák postahajóra szegődött el. Két évig járta a tengereket Dél-Amerikától Afrikáig és a Távol-Keletig. 1845-ben az argentin hadiflotta tisztjeként vett részt az Uruguay elleni háborúban. Hadifogságba esett, majd szabadon bocsátották – ekkor érlelődött meg benne egy dél-amerikai kutatóút terve. A háromévesre tervezett expedíciót hazafias cselekedetnek szánta; a Magyar Tudományos Akadémiától kért anyagi segítséget. A támogatást nem kapta meg, annak ellenére, hogy a tervet Vörösmarty Mihály és Széchenyi István is támogatta, aki részletesen ismertette azt Akadémia gyűlésén. Az útterv meghiúsulása miatt Magyar László tengerészeti állást keresett és a calabári néger király flottájának parancsnoka lett két évre. Ez alatt két hónapos kutatóutat tett a Zaire folyamon, újtjáról naplót készített. Mivel szervezetét megviselte a malária, a kedvezőbb klímájú dél-afrikai Bihé országába utazott. Itt meglepő fordulatot vett az élete: az uralkodó feleségül ajánlotta neki 14 éves leányát. A házasság létrejött; ez előnyös helyzetet teremtett a további kutatóutakhoz, mivel ezután feleségével és nagyszámú személyzet állt Magyar rendelkezésére. Magyar László 16 éven keresztül élt Afrikában. Ez idő alatt négy jelentős kutatóutat tett. Az első a Kongó folyó torkolatán való felhajózás volt 1848-ban; ezt a folyószakaszt elsőként írta le tudományos részletességgel. 1850-ben a Kuanza folyó forrásának felkutatására indult; 1852-ben David Livingstone-nal akart találkozni, de ez néhány napos késés miatt nem valósult meg. Végül

1855-ben Lobále országot kereste fel; innen küldött beszámolóját a Magyar Tudományos Akadémián székfoglaló előadásként olvasták fel és távollétében levelező taggá választották. Erről az útról könyvet is írt, amelyet az Akadémia adott ki 1859-ben. Úti beszámolóit, naplórészleteit a korabeli lapok rendszeresen közölték, majd 1857-ben sorsa kedvezőtlen fordulatot vetett. Fejedelmi apósát egy fegyveres puccs során meggyilkolták, ő fiával a portugál fennhatóság alatt álló Benguelába menekült. Munkáját testi-lelki gondjai elle nére is folytatta. Összegezte kutatásainak eredményét, összeállította dél-afrikai utazásairól szóló munkájának 2. és 3. kötetét. Sajnos egy tüzvész során iratai megsemmisültek. Halálának pontos körülményeit nem ismerjük, Ponto de Cujo (Angola)/ halt meg 1864. november 9-én.

Életművének fennmaradt része is olyan jelentős, hogy méltán tartják az Afrika-kutatás egyik úttörőjének.

November 13. – huszonhat éve, 1984 óta tartja meg a magyar katolikus egyház a Magyar Szentek és Boldogok Emléknapját, mindazokét, akiknek ereklyéit a magyar templomokban tisztelik, magyar földön születtek vagy Magyarországhoz kötődnek: a kanonizált szentek és boldogok mellett azokét is, akiknek nincs külön ünnepük, a hétköznapi ismeretlen hősei, szentjei, vértanúi. Eredetileg november 6-án volt az egyházmegye ereklyéinek ünnepe, majd 1984-ben a Magyar Katolikus Püspöki Kar határozott – a II. vatikáni zsinat liturgikus rendelkezései nyomán – a november 13-i ünnep bevezetéséről. Szentjeink: Árpádházi Margit, Jolán, Kinga és Erzsébet, valamint Árpádházi I. István király, László király, Imre herceg továbbá Gizella, Gellért püspök, Irén/Piroska bizánci császárné/, Prágai Ágnes, Portugáliai Erzsébet, Hedvig /Nagy Lajos leánya/, Skóciai Margit, Mór és a három kassai vértanúnk-Márk, István, Menyhért.

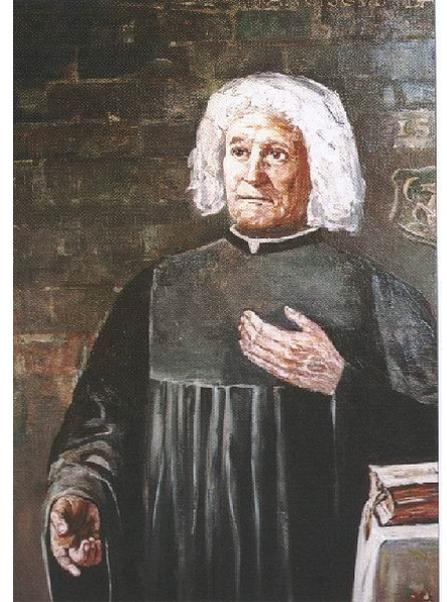
November 14. – százhuszonhárom éve, 1887-ben született Brassóban Áprily Lajos /családi neve Jékely/ költő, műfordító és szerkesztő Jékely Zoltán költő édesapja. 1909-től a nagyenyedi Bethlen-kollégium tanítóképzőjében, 1910-ben a nagyenyedi gimnáziumban tanított. 1911. december 23-án feleségül vette Schéfer Idát. 1923-ban Dijonban francia nyelvtanári diplomát szerzett. Már egyetemi hallgatóként, név nélkül és Jékely Lajos aláírással is közölt

verset, Áprily Lajos néven először 1918-ban az Új Erdélyben publikált. Természeti képekben gazdag motívumai, verssorainak zeneisége, tiszta rímei kezdettől/Falusi elégia, 1921/ jellemzik melankolikus hangulatokkal áthatott költészetét. De éppen legnépszerűbb versében, a Márciusban pl. föltűnik az életöröm is. A transzszilván gondolat megszólaltatásával magyarok, románok, százszok békés együttélése mellett tett hi tet /Tető n/. A k ö r n y e z e t é b ő l kiemelkedő, többre hivatott tehetség sorsát „Az irisórai szarvas” szimbólumában jeleníti meg. Budapestre költözése után A láthatatlan írás című kötetben val ott fáj dal mas haz asz ere tet ér ő l. Költő-i-emberi alkatának jelképét a Pisztrángok kara című versében teremtette meg, a nagyvilágból az otthon bi z t o n s á g á b a v á g y ó d ó m a g a t a r t á s modelljeként. Drámáit bár bemutatójukat siker kíséri, valójában párbeszédese költői alkotások. Az ötvenes években csak műfordítóként lehetett jelen az irodalmi életben. 1957-ben Ábel füstje című verseskötetével tért vissza az irodalmi életbe; fő műformája már ekkor a zárt szerkezetű, pillanatképszerű négysoros. Méltán állítható négysorosai mellé az 1965-ben kiadott Fecskék, öze k, fark as ok apr ó t ö r t é n e t e k e t, emlékeket földéző prózakötete, amely t e r m é s z e t s z e r e t e t é t é s h a n g u l a t o s mesélőkészségét egyaránt bizonyítja. 1965-ben „Jelentés a völgyből” című kötetéből az időskori líra harmóniája szól, a szavak nagyfokú akusztikus hatásával színeztve. Hagyatékában talált, kiadatlan műveit posztumusz könyve „Akarsz-e fényt?” tartalmazza. Esszéi, kritikái kötetben csak halála után jelentek meg.

Bár korosztálya szerint a Nyugat első ne m z e d é k é h e z t a r t o z n é k, kései jelentkezése és költészete impresszionista–parnasszista kiérlettsége miatt, Reményik Sándor és Tompa László mellett a Monarchia összeomlása után induló költőtriász tagja. Hagyományörző szemlélete modern érzékenységgel ötvöződik. Témája sokszor a föloldhatatlan magány, a kegyetlen világtól való iszony, a riadt befelé fordulás, az elmúlás közelsége, de sorait rendre átszövi a természet szépsége és a kultúra megtartó erejébe vetett hit. A halált mint másik létformát, végső megnyugvást szemléli, világképe ezért nem tragikus. Tudatosan megkomponált, ciklusokba rendezett életművet alkot. R e n d k í v ű l ő n f e g y e l e m e l c s a k tökéletesre csiszolt változatot közölt. Míves, borongós soraival a divatokhoz

nem igazodó, XX. századi humanizmus képviselője.

November 15. - négyszázharmincegy éve halt meg a dévai várbörtönben 1579-ben Dávid Ferenc az erdélyi unitárius

egyház alapítója és első püspöke. A hagyomány szerint 1510. körül született Kolozsvárott iparos családból és 1579. november 15.-én halt meg. Iskoláit Kolozsváron, Gyulafehérváron, majd külföldön, Wittenbergben és Frankfurtban végezte 1545-1551 között. Miután hazajött 1551-ben, mint iskolaigazgató és lelkész működött Besztercén, Péterfalván majd 1555. október 9.-én megválasztották kolozsvári lelkésznek. Az unitárius reformáció kezdete 1565., amikor megindulnak Kolozsváron a „vitakozások” a reformáció ortodox iránya és a reformáció szabadelvű iránya között. Dávid Ferenc 1566. elején unitárius szellemben prédikál a kolozsvári nagytemplomban majd 1567-ben János Zsigmond fejedelem az unitárius reformáció rendelkezésére bocsátotta a gyulafehérvári nyomdát., ahol megjelentek az első unitárius teológiai munkák. Tordán tartották 1568. január 6-13 napjain azt az országgyűlést, ahol az unitárius reformáció szellemében, határozatot hoztak a vallási türelem és a lelkiismereti szabadság biztosítására. Ennek következtében szerveződött meg az Erdélyi Unitárius Egyház. A marosvásárhelyi országgyűlés 1571 január 6-14. napjain tartott újból kimondta, hogy: „Az Isten Igéje mindenütt szabadon prédikáltassék, a confessioért (a hitéért) senki meg ne bántassék, se prédikátor, se hallgató.”

János Zsigmond, az unitárius reformáció pártfogója és nagy jótevője 1571 március 14.-én meghalt. Halála után az ellenreformáció és a vele párhuzamos protestáns reakció, mely Európa-szerte megerősödött, az unitarizmus térhódítását megállította. Szeptember 17.-én Báthori István, az új fejedelem rendeletet adott ki, melyben megtiltotta új teológiai munkák engedély nélküli kiadását; a gyulafehérvári nyomdát az unitáriusoktól elvette, ugyanakkor hitújítás ellenes törvényt adott ki. Ennek értelmében minden újabb vallásreformálás országgyűlési tilalom alá esett. Ezen intézkedések az unitáriusok háttérbe szorítását jelentette hisz Dávid Ferenc vezérelve a szüntelen reformálás volt: Az unitarizmus következő megpróbáltatásokkal teli éve 1579.lesz. Blandrata György, aki Jézus imáadását vallotta és az új valláspolitikát folytató államhatalommal való kiegyezést kereste, szembe fordult Dávid Ferencel és bevádolta a fejedelemnél, mint hitújítót. Dávid Ferenc, a lelkészek túlnyomó többségével együtt azt tanította, hogy Jézust, mint embert nem kell imádni. Ez a tanítás nem volt újítás, mivel ez szükségszerűleg következett az unitárius egy Istenről vallott hitfelfogásból. De Báthori Kristóf fejedelem Dávid Ferencet a prédikálás-tól eltiltotta és házi őrizetbe helyezte. Június első napjain tartott gyulafehérvári országgyűlésen a fejedelem, a hitújítás törvénye ellen hozott törvény alapján, Dávid Ferencet „mások példájára” holtig tartó várfogságra ítélte. A hagyomány szerint 1579. november 15.-én Dávid Ferenc töretlen hittel, a dévai vár börtönében, meghalt. Halálának körülményei és temetési helye ismeretlen. Dávid Ferenc személyében az unitáriusok a tiszta jézusi kereszténység helyreállítóját, a lelkiismereti szabadság és vallási türelem prófétáját, az unitárius reformáció mártírját és egyházalapítóját tisztelik.

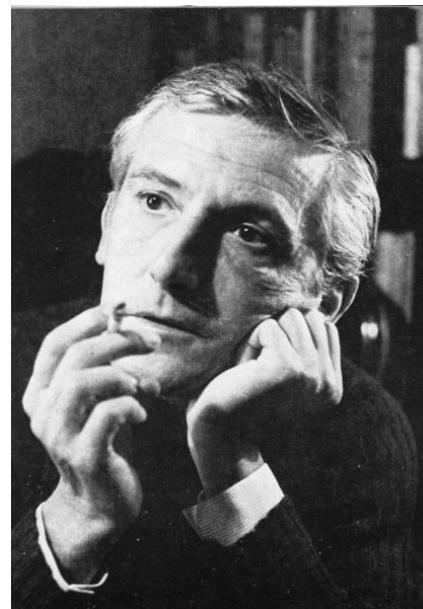
November 22. – százharminchárom éve született 1877-ben Érdmindszenten Ady Endre költő, publicista. „Középtermetű, parasztosan zömök volt Ady Endre. Széles váll, domború mell, cigányfekete fej: a népmesék izmos kovácslegénye volt, aki vasgyúróval birkózik, és egy csapással beveri az üllőt a földbe. A parasztost, a népiest, a kovácslegényt hangsúlyozom. És benne is sokszor megvolt – ennek miértjét később fogjuk megérteni – bizonyos előkelősködés, úriságának hangsúlyozása modorban és szavakban.”/ Szabó Dezső: Ady arcához/ Első versét 1896. március 22-én jelen-

tette meg a helyi Szilágy című lapban. 1896-ban érettségizett Zilahon, majd a debreceni református jogakadémia hallgatója lett, helyi lapok, köztük a függetlenségi „Debreczen” újságírója. 1900-ban a nagyváradi Szabadsághoz szerződött. 1901-től a radikális Nagyváradi Napló munkatársa, idővel társszerkesztője. 1903 kora őszén megismerkedett Diósy Ödönné- Brüll Adéllal, szerelmes verseinek Lédájával. 1904-ben Budapestre, onnan Léda biztatására Párizsba utazott. Megismerkedett a nyugat-európai modern művészeti és politikai élettel. Több magyar lap tudósítója volt. 1904-ben megállapították vérébaját. 1905-től a Budapesti Napló szerkesztőségében dolgozott. Később főlváltva élt Budapesten, Párizsban és Érmindszenten. 1908-ban barátságot kötött a mecénás Hatvany Lajossal; az induló Nyugatmozgalom, Nagyváradon pedig A Holnap Társaság és antológiája vezéregyénisége volt. A Nyugat, a Népszava, a Pesti Napló, a Világ munkatársa, pesti és vidéki fölolvások ünnepelt szereplője. Kapcsolatba került a Galilei-körrel. 1911-től levelezett Boncza Bertával, Csinszkával, majd 1915-ben házasságot kötöttek. A világháború első éveiben Csucsán éltek. Háborúellenes cikkei miatt politikai támadások keresztüztüzebe került. 1916–17-ben gyógyüdülőkben élt. Utolsó nyilvános szereplése 1918. december 1-jén a Vörösmarty Akadémia alakuló ülésén volt; elnökké választották, de beszédét Hatvany Lajosnak kellett fölolvassnia. Budapesten halt meg 1919. január 27-én. Származását, életét maga is legendákkal övezte. Költői küldetését

sorsszerűnek tartotta, gyakran a magyar és más népek millióinak nevében szólalt meg. Világa egymásba kapcsolódó jelképek folyvást táguló rendszere. Elbeszélései lírai műhelyének termékei: ezek is föltárukozó Ady-versek Lírikusi hév és kifejezés jellemzi több mint két ezer kis ebb-te rje del mes ebb, de mindig gondolati lényegre törrő publicisztikai írását is. Színházi és irodalmi kritikái külön említést érdemelnek. Ady Endre líratörténetünk nagy egyénisége, korszakos költő, a maga nemében utánozhatatlan. Költészete majd minden európai és keleti nyelven megismerhető, bár ritkán egyenrangú fordításban. Mind eszmei, mind esztétikai forradalma évtizedeken át hangos viták élesztője volt, művészetének egyoldalú kisajátítására számos ideológiai és politikai irányzat tett eredménytelen kísérletet.

November 27. - nyolcvankilenc éve született 1921-ben Budapesten Pilinszky János költő, író. Értelmiségi családban született. A törékeny, érzékeny gyermeket nagynénjei gyámolították, akik Pilinszky Jánosra még felnőtt korában is erős érzelmi befolyással voltak. Verseinek egyik első értő olvasója testvére, Pilinszky Erika volt, akinek öngyilkossága /1975/ jövátehetetlen űrt hagyott a költőben, s talán szerepet játszott abban, hogy nem írt több verset. A budapesti piarista gimnáziumban érettségizett; jogot, majd magyar és olasz irodalmat, valamint művészettörténetet hallgatott, de egyetemi tanulmányait nem fejezte be. Első verseit 1938 végén, 1939 elején a Napkelet, az Élet és a Vigília közölte; ezeket később nem vette föl kötetbe.

1941–44-ben az Élet segédszerkesztője volt. 1944 őszén katonának hívták be, így került el a németországi Harbachba, ahol egész életre szóló, megrendítő élménye lett a találkozás a koncentrációs táborok borzalmaival. 1946–48-ban az Újhold társszerkesztője volt. Nevét joggal sorolják ugyan az Újhold köréhez, de hasonló erős szellemi és személyes kapcsolat fűzte más csoportosulásokhoz is, így a Vigília és a Válasz köréhez. Verseit a Magyarok és a Válasz közölte. Első kötetével /Trapéz és korlát, 1946/ 1947-ben elnyerte a Baumgarten-díjat. 1947—48-ban ösztöndíjasként több hónapot Rómában töltött. A diktatúra éveiben a Szépirodalmi Kiadó külső korrektoraként dolgozott, 1951-től 1956 júliusáig nem publikálhatott, az irodalmi élet periferiájára szorult. Ekkoriban verses meséket írt; meséket tartalmazó kötetével lépett a kényszerű hallgatás után először a nyilvánosság elé /Aranymadár, 1957/. 1956-ban rövid ideig a Magvető Kiadó felelős szerkesztője, 1957-től az Új Ember című katolikus hetilap belső munkatársa; nagyrészt itt jelentek meg tárcái, vallásos és bölcséleti elmélkedései, művészeti

kritikái. A II. világháború utáni magyar líra egyik legnagyobb teljesítménye a Harmadnapon című kötet. Eredetileg a Senkiföldjén címet szánta neki, de kénytelen volt megváltoztatni, mert megjelenését ehhez kötötték. Az 1960-as évek elejétől számos alkalommal utazott Nyugat-Európába; Párizsban hosszabb időt is töltött, 1975-ben Amerikába is eljutott. Nemzetközi elismerését kiváló versfordításokkal olyan költőtársak segítették, mint az angol Ted Hughes és a francia Pierre Emmanuel. 1970 végén ismerkedett meg Jutta Scherrer német vallástörténésszel. Szerelmük idejére esett Pilinszky János utolsó alkotói korszaka, amely a Szálkák /1972/ című kötettel kezdődött, és a Kráter /1976/ című gyűjteménnyel zárult. 1976-tól nem írt több verset, egyre inkább a széppróza foglalkoztatta. Míg az ötvenes években viszonylag szűk körben ismerték, a hetvenes években már általános elismerés övezte. 1970-ben jelent meg gyűjteményes kötete, a Nagyvárosi ikonok s ettől kezdve – ha lassan és megkésve is – a hazai irodalmi élet egyik legjelentősebb képviselőjeként kezdték számon tartani. Művei

jelentős hányada csak halála után jelent meg kötetbe gyűjtve. Munkásságát ritkán jutalmazták. Az 1947-ben neki ítélte Baumgarten-díj után a következő elismerést, a József Attila-díj első fokozatát huszonhárom évvel később, 1971-ben kapta meg. 1974-ben megválasztották a Bajor Szépművészeti Akadémia levelező tagjának. 1980-ban Kossuth-díjat kapott; ám a felé forduló figyelem részben megzavarta, fokozta szorongásait. Önéletrajzai című „vertikális regényének” egyik fejezetéből filmet rendezett volna, Kocsis Zoltán társaságában pedig operát akart írni. E terveiből semmit sem tudott megvalósítani; alig egy hónappal Ingrid Fichoux-vel kötött házassága után 1981. május 27-én, Budapesten elhunyt. Lírájának legfőbb szemléleti paradoxona a feltétlen hitnek és a létbe kivettség abszurditásának egyidejű élménye. Szemében a költészet tetőpontja a Szent Ágoston-i soliloquium: a lélek magányos beszélgetése Istennel. „Költő vagyok és katolikus” – mondta magáról, elhárítva a katolikus költő címkéjét.

Regnum Marianum: a Boldogságos Szűz Mária bemutatása a templomban!

November 21.- Mária bemutatása, az Érdy-kódexben „Asszonyunk Máriának templomban jelentése” az év utolsó előtti Mária ünnepe, liturgikus nevén »praesentatio Beatae Mariae Virginis«. A Pray-kódex már 1200 táján ünnepli, ugyanakkor Itáliában csak 1371 táján tűnt fel, majd V. Sixtus pápa is megerősítette (1585).

Óh, ha megtekéntjök szerelmes atyámfiak – írja az Érdy-kódex – ez mai szent innepnek méltóságát, bizonyával nem alábbvaló asszonyunk Máriának az egyéb ünnepénél. Mert ez mai napon jelenteték meg először ez világnak az ő szentséges volta, mikoron az ő szent szülei felvivék az Úristennek templomában. Ki jövőndő vala, hogy az felséges teremtő Úristen fiának temploma lenne. Ezt a napot Nagyszombat fogadalmi ünnepként üli meg, amelyre régebben vigíliaböjttel, virrasztással is készült. Ilyenkor a város hívő tónépe emlékezik az 1709-ik évi pestisre, amikor a Szent Miklós-templom Szűz Mária-képe könnyezett és vért izzadott.

*Akármikor ütve a mi végóránk,
Azt kiáltja szívünk, lelkünk és szánk:
Mária, Mária,
Vigyfől a mennyországba.*

Szűr, baranyai sváb falucska templomában Mária bemutatását ábrázoló fogadalmi képpel találkozunk, amely sáskajárás emlékezetét őrzi. Ennek szövege magyarul: Szűr falu ezt a kápolnát az ifjú Mária bemutatásának tiszteletére állította, hogy hárítsa el a vészes és káros sáskajárást. Az Úr 1749. évében.

Az egykorú kápolnát is erre a tulusra szentelték, mint talán hasonló csapás után a közeli Lippó, Udvar és a távolabbi, de szintén német telepítésű Paks esetében is.

*Fehér kápo 'nának négy szegibe négy arany kereszt
Közepibe arany ótár
Arany ótár előtt arany karszékecske
Benne ül vala Boldogságos szép Szűz Mária.
Feje lehajtval
Könyvei hullvának.*

Forrás- Bálint Sándor: Ünnepi Kalendárium, Erdélyi Zsuzsa: Hegyet hágek-lótót lépék / archaikus népi imádságok, / Katolikus Kalendárium 1932, az első kép a Szűzanyát/Trónoló Madonnát/ ábrázoló, az 1300-as évekből való falfreskó, amelyet nemrégiben tártak fel a Budapest Belvárosi Plébániatemplomban/filmfelvétel a mozgókép menüben található/ a második freskó a dunaszerdahelyi Szent György templomot díszíti.

Összeállította: -cspb-

Károli Gáspár: 90. Zsoltár

Mózesnek, az Isten emberének imádsága

Uram, te voltál nekünk hajlékunk
nemzedékről nemzedékre!

Mínekelőtte hegyek lettek és
föld és világ formáltaték, öröktől
fogva mindörökké te vagy Isten

Te visszatéritek a halandót a
porba, és ezt mondod: Térjetek visz-
sza embernek fiai!

Mert ezer esztendő annyi előtted,
mint a tegnapi nap, amely elmúlt,
és mint az álom; mint a fű, amely
reggel sarjad;

reggel virágzik és sarjad, és
estvére elhervad és megszárad.

Bizony megemésztetünk a te
haragod által, és a te búsulásod
miatt megromlunk!

Elédbe vetetted a mi álnoksá-
gainkat; titkos bűneinket a te or-
cádnak világa elé.

Bizony elmúlik minden mi na-
punk a te bosszúállásod miatt; meg-
emésztjük a mi esztendeinket, mint a beszédet.

A mi esztendeinknek napjai
hetven esztendő, vagy ha feljebb,
Nyolcvan esztendő, és nagyobb ré-
szök nyomorúság és fáradság, amely
gyorsan tovatűnik, mintha repülnénk.

Ki tudhatja a te haragodnak erejét,
és a te félelmetességed szerint való
bosszúállásodat?

Taníts mindet úgy számlálni
napjainkat, hogy bölcs szívhez jussunk.

Térj vissza Uram! Meddig késele?
és könyörülj a te szolgáládon.

Jó reggel elégíts meg minket
a te kegyelmeddel, hogy örvendezzünk
és vigadjunk minden mi időnkben.

Vidámíts meg minket a mi
nyomorúságunk napjaihoz képest,
az esztendőkhöz képest, amelyek-
ben gonoszt láttunk.

Láttassék meg a te műved a te szolgáládon, és a te
dicsőséged azok-
nak fiain.

És legyen az Úrnak, a mi Iste-
nünknek jó kedve mi rajtunk, és a
mi kezünknek munkáját tedd állan-
dóvá nekünk, és a mi kezünknek
munkáját tedd állandóvá!

Áprily Lajos: Imádság

Adj, Istenem, bölcsességet,
vágyaimnak csendességet,
illedelmes öregséget
s könnyű véget, könnyű véget.

Farkas Árpád: Ha sírokon hajt ki a remény

Állok a Temetődombon: utolsó nagyszülóm a halott.
Körül a kicsiny sereg: negyven házat is alig
számláló falucska minden dobogó lelke,
s esőmart tekintete ünnepi gúnyában seregel,
mert társuk a százados gondban közjük megjött,
burrogó koporsós masinán
a 88 évet megélt Erzsi néni van itt,
kinek tíz évi távolléte alatt elméjének s házának
udvarát hiába nőtte be lassún a méz és a fű,
csöppnyi Nyikó-menti falujába végül is megtért,
Székelyszentmiklósig vénült, ráncossá ránult szívébe,
honnan a századvég háromszor annyi gyermeket
küldött a világba, mennyi most lakja,
sodorván messzire őket, hogy élők is haza
alig találjanak, nehogy a holtak;
várja hát őt is kulcsolt ujjak közt billegő virág képében
kegyelet, mert felébredt a közös emlékek háza,
régli kalákás nyaraktól, csattogó szerükről, szí-
szegő kulákévekből s önfeléd majálisokból csap föl
az együvértartozás pislogó melege-fénye; s lám:
a falu összes férfija: mind a tizenkét
ötven és hetven közötti ember (újmódi Kőműves Kelemen?)
ássza özvegy Farkas Jánosné született
Kibédi Erzsébet sírját inatszakaajtón,
akárha mindük a magáét ásná,
s mintha csak hinnék:
szétporló testüktől köttetik örökkévalóvá majdan
az együvértartozás földje.

Állok a Temetődombon, turkál hosszú ujjaival
hajamban a szél, firtatván ő is: mi mászkálhat
a negyvenesztendős ember fejében, midőn utolsó
nagyszülőjét is temetvén újabb szakadéktátongtató
férfikorba ér;
hátsógondolat-fürkésző, s hangtalan szívbeli hangokat is
lehallgató
mikrofongallyat hajít ajka elé:
miként cselekedett kegyelmed az elmúlt négy
évtized ezüst zivatarai alatt, miként bújkált
Szent Mihály lova elől, hogy ily ép bőrrel megúsza,
holott dicső elődei már huszonhat évesen,
már harminckét
esztendősen magukra húzták az életmű
márványtömbjeit;
volt-e értelme, s mi lett volna légyen értelme annak,
hogy a gondviselés kegyelmesebb markából kiszökven
Fehér papírlapok villámaival világította be éjszakáit,
s újkori sámándalokat dúdolvá dúlta fel az elsüllyedt
temetőket,
lézertekintettel könyörögvén ki ősei csontját a földből,
mely, lám, továbbra is inog és remeg,
szivacsként issza be az élők seregeit;
haszna mi volt a márciusi és júliusi dalnak,
ha nyárra amúgy is ősz jött,
s télre májusi hózivatar;
hát az esengés, kegyelme iránt a Hónak
és dérütött, hótömte létben a társkövetelő példabeszéd,
ha negyven felé már lassún elhagynak az élők, a társak;
rendre a villó bokájú lányok,
s illó barátok bújnak a földbe vagy távoli ködbe...

s csörte, a vágta, bitang barmok bőrén ostornak csattogása.
dalba szelídülés, gőgölés versbe – jó mire volt?!

Állok a Temetődombon, pici levélfülekkel
fülelő gallyaknak mondom, szólok a szélbe:
faggatódzó kérdések, ne bántsatok! – :
költő nem voltam én; én csupán féltem.
Leféltem szépen a negyven esztendőt,
s mert ráncos bőrű, bőgő és didergő csecsemőnek születek
engemet is,
hát betakartak bolyhos altatódallal,
s már riadoztam: ne múlna fölültem a melengető ének;
raktam csúszából pajtát, homokból várat;
össze ne dudvadna! – lélegzetfojtva dúdoltam
varázsígeket; szerelmes voltam egy vékonyka csontú,
pici leányba: „Zsuzsanna, te is megszeress!” – dönögve
remegtem érte;
másztam hágót, a Nagyszorosét, melynek tetején,
fönn a Temetődombon izzott a Nap,
és rántott vissza a sár,
és magába szívott a hó:
hórukkos, káromló-esdeklő szókkal,
vacogón kúsztam a fényre;
és éjszakák jöttek, szobáim elerdősödtek
ágroppanások, vadmorránások lakták bútoraim,
s a hörgő vízcsapokból is dzsungeli fenevadak bőgtek;
és féltem a loppal lebbenő lepkét,
az esték vállamra zúduló testét,
s vontam magam elé papirost: mécesest!
s a világ kitágult, kiöblösödött előttem föld s az ég,
Erdély szívéből messzi tengerekig és bolygóig láttam,
s hogy nem kél föl többé a Nap: riadoztam érte;
s fénylett kincsekkel bévülről rakottan a bőröm,
bronzlott!, s ha ellenem vonuló kések pengtek,
élük, hogy kicsorbul, már őket is féltem;
remegtem a rétet: míg alszik, elhagyja a harmat,
a tölgyet: álmában kidöndül;
nem vennék észre nélkülem a dolgok,
ha velük csodák történének?
féltem a lélekkel csordultig meglakott tájat:
ha titka van, álmában ne beszéljen!,
mert elindul egyszer egy fűszál, elviszi
anyám egyetlen mosolyát, minthogy hullámzó
mezők, tarajló szántók áradatával úsztak el nagyszüleim,
s már csak sírok a bolyák,
s hogy hantokon nyüzsgő, ecetes hangyák
nyelvemet némává nehogy bezsibogják,
gyásztalan piros torokkal,
fölszött szájjal dúdoltam darabos, szederjes szokat,
zöld lombú ígéket, kalapáló szívvel,
mint ki az éjben sírok közt füttyörészget;
de költő nem voltam, költő én nem;
énekeltem csak félelemből a rettenet ellen,
tizenkét sírásó ember verejtékhitével
az együvértartozás ribanc reményével
állva meg itt a Temetődombon,
zúgva szembe a széllal –:
félteni kell bátran! S élni. Élni.

Marschalkó Lajos: Új bibliát!

Szentírás lett Nyugaton a csekkönyv,
Hamis próféták írtak bibliát
De Hóreb hegyén csipkebokor gyúlt ki,
Szólította az embernek fiát.
Össze kell törni mind a kőtáblákat,
Át kell írni az öreg Bibliát,
Különbet írt, mint Máté az apostol
Vérével annyi sok magyar diák.

Az új Heródes hiába parancsolt,
Hiába küldött gyilkos sereget,
Bőgő báránként nem akartak halni
E csillag-lelkű magyar gyerekek.

Itt Nyugaton csak tehetetlen álltak,
A katonák s a sápadt férfiak,
Harcolni, halni senki sem akart itt
E vérző, árva gyerekek miatt.

Bábel mocsarán lángolt a neon-fény,
Kamasz-lányt ölelt a kölyök kamasz,
S tul hős halált halt egy kis iskoláslány,
Hogy fénybe gyűljön a magyar tavasz.

Itt elvet árult néptribün s a kalmár
A templom előtt mérte aranyát,
S ott szabadságért szent halálba küldték
Fiaikat mind az édesanyák!

És meghaltak a tízéves kis hősök,
Niobé még se siratta fiát.
Itt szét kell zúzni mind a kőtáblákat,
Át kell írni az öreg Bibliát.

Hősi temető van-e a világon,
Hol együtt nyugszik ezer kis-gyerek?
S a hant alól is azt sikoltja vérük:
Segítsetek, ti népek, emberek!

Fáklyát gyújtott testéből a kisleány,
Jézus! Az égből Te láttad magad,
Száz kis Szent György és ezer kicsi Jeanne D' Arc
Halt ott érted a rom-falak alatt.

Pilátus-Nyugat hókezeit mosta,
A farizeus rádión beszélt,
S ezer gyerek-hős szállt a temetőbe
Szabadság Ura! — ki csak érted élt.

Szabadságot! — üvöltött a börze,
Míg kavargott a véres, vadtusa,
De szabadságért egyedül vértett el
Magyarország, a népek Krisztusa.

Ám föld alól s temető árkából
Felsírnak halott magyar gyerekek:
Kis csont kezük a dúlt égen dörömböl:
Áruló Nyugat százszor jaj neked!

Kialszik fényed szabadság Júdása,

Összedőlész gyáva, nyomorult világ
Mert szét kell zúzni mind a kőtáblákat
Újjá kell írni minden Bibliát.

/1956 november 5/

Vitéz Somogyvári Gyula: Számadás

Íródott, mikor elmúltott rólunk a csapások esztendeje: 1919.

Uram, hát eljöttünk a számadásra,
most, hogy az esztendőnek vége.

Mi: sáfáraid és pásztoraid
lehajtott fejjel, de becsülettel
állunk uram a színed elébe.
Amit kezünkre bízál Pusztaszernél:
az ősi jószág, a szép, a drága,
hát biz... akárhogy csúrnjuk-csavarjuk
- meg aztán nemcsak mirajtunk múltott -
farkasok jártak Uram, a nyájra!

De szép is volt az! Hogy örült a lelkünk
s milyen örömet őrizgettük!
Te tudod Uram, ezer Újévkor
híven számolt a számadónk mindig
s nem volt egy szikra hiba se bennük!

Most meg ládd - számadónk sem volt egy évig
s mindjárt nagy hiba esett a nyájba,
pedig őriztük, szent becsülettel
- ébren volt mind a soros virasztó! -
de hát... farkasok lopódtak rája...

Nagy híjja van! Haj, szörnyű nagy a híjja...!
Hogy is mondjam meg Uram teneked?
Hogy is kezdjem már... miképpen mondjam?
Hát nézd Uram: a drága kis bárány,
a Felföld bizony... bizony elveszett...

Éjszaka volt. A pásztortüzünk égett,
felleg fődte a Gönczöl szekerét,
a soros bojtár pipázott csöndbe
s íhol: egyszer csak farkas riasztja
északnyugatról a jószág elejét!

Kurjant a bojtár - ugrottunk is gyorsan
s rohantunk Uram - bízást híheted! -
Csattant a bot s a karikás ostor
de akkor... immár ezernyi farkas
rohant a nyájra s körbe kerített...!

Kevesen voltunk... segélyért kiáltánk,
hogy jöjjön már hát többi pásztor.
És nem jött senki! S mi vérbe rogyva,
hörögve néztük, hogyan prédálnak
a dúvadak az ősi nyájból...
Uram, nem vétkes a pásztor ebbe'
húség, becsület volt bennünk látod,
- igyekezetbe' sem volt hiányunk -
és mégis vitték jaj, rác farkasok
a szelíd Bácskát, a gyöngö Bánátot...!

Aztán, hogy mondjam... hát ezt,
hogy mondjam meg?
- én: ezeréves kivénült szolgád -
jaj! ősz fejemnek... Uram elvitték
a legrészt és legdrágábbat,
a szemünk fényét: Erdélyt elrabolták...!

Nagy híjja van a nyájnak, szörnyű híjja!
S e számadásom kínzóbb a tűznél.
Öreg szívemben jajdul a bánat
s hidd el Uram, hogy az se fájna így,
ha megtaposnál és messze úznél!

Most tégy Uram, hát tégy te igazságot!
- Hiszen én csak egy vén szolgád vagyok. -
Adjál közénk egy nagy, bölcs számadót
s azután mondd meg, hogy hát mit tegyünk,
mi: ezeréves magyar pásztorok?

Mondd: hogy szerezzük vissza a miénket
- amihez jussod csak neked vagyon -
mondd: hogy öljünk meg minden dúvadat
s meglásd - megtesszük nagy becsülettel
a füttykösünkkel verjük mind agyon!

Uram! Hát ez volt a mi számadásunk,
most, hogy itt az esztendőnek vége.
Mi: - sáfáraid és pásztoraid -
lehajtott fejjel, de becsülettel
állunk Uram a színed elébe...

Sulyok Vince: Ősz, 1956

Az alkonyatban erdők füstölögnek.
Gyülemlik a köd, mint a bánat,
mely benne szisszen minden gondolatban
és szűkre zárja néma számat.

Dombok fölött és nyirkos réteken
leselkedik az ásító halál,
mint fegyverek derengő hús csöve
szomorú utak fordulójánál.

Tamás István: Halottak napja

Pihenni tér lassan az Ősz, ébredezni kezd a Tél,
az csöndben a Tücsök is, csak néha – néha zenél.
Mint az éj királya a pompás Hold tündököl,
nem szűrődik ki zaj, a temetői csendből.

Ködfátyolban lámpafények sziporkáznak messze,
itt van a Tél elő, s szomorú az este.
Halottak napja van a temetők csendesek,
tisztelettel emlékezni jönnek az emberek.

Fájószívvel emlékeznek, kicsik és nagyok,
kezükből koszorú, szemükben könny ragyog.
Gyertyát gyújtanak, sejtelmes e fény,
s miatyánkot mondanak, halottaikért.

Csendben van a szél is, nem rázza a fákat!
Csillagok a holddal, együtt sziporkáznak.
Mécsesek és gyertyák csonkjaikig égnek,
a fény átadja helyét, a komor sötétségnek.

Csendesek a temetők, pihen test és lélek,
itt egyformák vagyunk, gazdagok, s szegények!

Tamás István: Sinkovits Imre emlékére

Sinkovits Imre számos nagy és felejthetetlen szerepet, főszerepet játszott. Fellépéseit nyomon követve, sokunknak Madách, Mózes című drámája volt a legjobb előadása és egyben a legnagyobb siker is. Sokan még most is szívesen emlékeznek vissza, hogy milyen hosszú éveken keresztül ment ez a darab a Nemzeti Színházban. Erre nincs is más magyarázat, mint egyszerűen: olyan nagy volt a színház látogatottsága és a színdarab főszerepét alakító művészre az igény, hogy nem vették le a műsorról.

Sinkovits Imre Budapesten született 1928, szeptember 21-én. Több díjat is kiérdemelt rendkívüli színészi tehetségével, szinte minden olyan elismerést bezsebelt, amit egy ilyen kiválóság a szakmai és a magánéletében elérhetett, megérdemelten. A Kossuth díjas színészóriás, halála előtt egy évvel kapta meg a Nemzet Színésze kitüntető címet.

Göndöcs Terézia és Sinkovits Jenő elsőszülött gyermekeként látta meg a napvilágot, akárcsak testvéröccse, a szintén jó nevű színész Sinkó László. Nagypapa meséi mellett nő fel. A nagypapa mesélt a neves történelmi nagyjainkról és eseményekről: Attiláról, Csaba királyfiról, az 1848-as szabadságharcról. A gazdasági válság ellehetetlenítette szülei vállalkozását és csődbe mentek. Kiseb lakásba kellett költözniük, ahol már öccse született. Nélkülözés enyhítésére édesanyja, varrónői munkát vállalt és az ebből befolyt pénzből igyekezett pótolni a család jövedelmét. A család helyzete, mikor már stabilizálódott az édesapja pincéri állást szerzett egy jó nevű étteremben. Így Sinkovits Imre eltudta kezdeni tanulmányait az Árpád Gimnáziumban, ami a háború miatt

megszakadt, de 1945 őszén újraindult a tanítás és 1947-ben le is tudott érettségizni. Ebben az iskolában életre szóló tapasztalatokat gyűjtött, hiszen itt lett cserkész, amit szeretett és ez lekötötte ifjúsága minden percét. A második világháború alatt, akarata ellenére részt kellett vennie a leventemozgalmában, amit azért nem szeretett, mert élete a cserkészlet volt. Egy leventegyakorlat után, mikor diaktársai előtt egy oktató a neve miatt megalázta, apja felvetette, hogy meg kellene változtatniuk a családnévüket. Sinkovits azonban így reagált: „Nem! Édesapám! Most már csak azért is ezzel a névvel mutatom meg!” Igen, megmutterta!

Színész diplomáját 1951-ben szerezte meg, és még ugyan ebben az évben szerződést kapott a Nemzeti Színházhoz. Színpadi szerepei mellett számos filmben is játszott. Egyik legismertebb alakítása: A „tizedes meg a többiek,” felejthetetlen főszerepe volt ez a film. A színpadon és a filmvásznon egyaránt megtalálta helyét. 1956. október 23-án, Sinkovits Imre tízezres tömeg előtt szavalta el,

szívszorítóan a Nemzeti dalt, felvállalva ezzel későbbi üldöztetését, kockára téve színészi karrierjét. Sinkovits Imre szavalatát követően a fiatalszínész az egész 1956-os forradalom példaképévé vált. Az eseményeket követően a hatalom látószögébe került, a forradalmat követő időszakban. Igaz a börtönbüntetést elkerüli, de színházi üldöztetését nem. A Kádári rezsim nyomására el kellett hagynia a Nemzeti Színházat. A már akkor is tehetségnek számító Sinkovits, így kerül a József Attila színházhoz, ahol öt évet tölt el.

Fia, Sinkovits-Vitay András apja nyomdokait követve szintén a színművész pályát választotta. Özvegye, Gombos Katalin színművész. Sinkovits Imre sírhelye az Óbudai temetőben található, melyen mindig van frissvirág. Egy felejthetetlen ember, egy színészóriás már nincs köztünk, viszont még sokan ma is élnek kortársai közül, akik jó szívvel emlékeznek a Nemzet Színészére, 1956 – hősére...

Búcsú a Nemzet Színészétől

Sinkovits Imre emlékére
A végzet köpönyege fátyolként borult rád,
néped könnyezi sorsod, Isten majd vigyáz rád.
Drámai szavakat zúgnak a harangok,
felragyog a hideg Nap, vártak a csillagok!

Bezáródtak éveid csodás ablakai,
érted sírnak az orgonák, mennyei sípjai.
Hangod orgánumát búsan zenéli a szél,
egy csodás ember voltál, most üres a színtér.

Utolsó utadon koszorúk virágok,
örök fájó seb marad, Nemzetnek halálad!
Fájt a búcsú nagyon, szemek könnyekkel telve,
fejet hajt néped, s az ország, neved nem feledve!

Ragyogjatok, ragyogjatok, fényesen csillagok!
Hozzátok költözött,
a Nemzet Színésze, halhatatlan fiatalok!

/2001/

Az alkotói szabadság és műfordítások jelentősége Francois Villon verseinek tükrében

Előszó: az 1970-es évek elején nálunk a gimnázium irodalmi szakkörében – elsősorban Faludy György némiképpen trágár és durva nyelvezete miatt – sikk volt Villon verseket olvasni. Magyartanárunknak köszönhetően azonban lassan feltárult előttünk a fordítások igazi jelentősége, bebizonyította, egy sikeres magyartanár legalább egyenértékű a lefordított verssel. A jó fordítás amellet, hogy nem vesz el az eredeti szövegkörnyezetből és tartalmából, ritmusában is követi a külföldi alkotót. A jó fordító általában maga is felkészült költő, ugyanakkor nem kötelezően kell beszélnie az eredeti mű nyelvét. Kiváló példa erre Arany János, aki szótárból fordított angolról-magyarra. Toldi mesterének a szellemi erejét, tehetségét bizonyította William Shakespeare: Szentiványi éji álom művének magyar nyelvű előadása Londonban, ahol a műértő közönség – köztük neves Shakespeare-színészek – könnyedén követte, együtt mormolta végig angolul a darabot a színpadon lévőkkel. Bár máig is szívesen olvasok Villont, ezt a végtelenül nehéz alkotói feladatot, a műfordításokat, számomra két másik szerző művének magyartanára teljesíti be. Az egyik Paul Verlaine (1): Őszi chanson verse Tóth Árpád nagyszerű fordításában, amely olyan bravúrosan könnyed és képszerű, hogy szinte dúdolható dallama van...

Ősz hegedül
Szünetlenül
A tájon
S ont monoton
Bút konokon
És fájón...
S én csüggeteg
Halvány beteg,
Míg éjfél
Zeng, csak sirok,
S elém a sok
Tűnt kéj kél...

Oh, múlni már,
Ősz! húllni már
Eresszél!
Mint holt avart,
Mit felkavart
A rossz szél...

A másik pedig a jeles amerikai költő és novellista Edgar Allan Poe (2) a Holló /The Raven/ című verse, amelyet hazánkban többek, köztük magyar irodalmunk három jeles személye, Babits Mihály, Kosztolányi Dezső és Tóth Árpád is magyarra fordított. Ha az alább egymás mellé illesztett költeményt összevetve végigolvassuk a magyartanára, világosan látható, mi a gondosan kivitelezett műfordítások irodalmunkra gyakorolt hatásának jelentősége.

A holló

Egyszer - ünt éjfél közelgett - bóbiskoltam elfelejtett
Tudományok furcsa könyvén, ellankadva terhesen,
Fejem csügge... egyre jobban... s im egyszerre ajtóm roppan,
Mintha egy kéz félve koppan - dobban ajtóm csöndesen.
S szóltam: "Éji vendég toppan küszöbömre csöndesen:
- Az lehet, más semmisem."
Ah, jól emlékszem valóban! Tél volt, bús december hóban,
Szellemét a szén hunyóiban földre hímzé véresen.
Lassan nyúlt az éji óra; könyvem nem nyújtott a búra
Enyhülést, óh holt Lenóra, érted, égi kedvesem,
Kit a mennyekben Lenóra néven hívnak, kedvesem,
- Ittlenn nincs már nevesem.
S bíbor kárpit selyme rezzen, bizonytalan zajra zizzen;
Fájó, vajú, sosem ismert féltés kínját érzem.
S míg szívem dobbanva retten, mind ismétlem önfeledten:

"Éji vándor vár ijedten ajtóm előtt, azt hiszem -
Készt vendég kér ijedten bebocsátást, azt hiszem:
- Az lehet, más semmisen."
Most kicsit magamhoz térvén nem haboztam, így beszélvén:
"Jó uram, vagy drága hölgyem, ne akadjon fenn ezen:
Tény hogy kissé szundítottam, és ön olyan halkan koppan:
S amint könnyű lépte dobban - koppan ott künn csöndesen,
Szinte képzeletnek vélném" - s ajtót tártam csöndesen:
- Künn az éj, más semmisen.
Hosszan néztem ott az éjbe bámulva, kételkedve, félve,
Álmodva amilyent nem mert még álmodni senkisé;
De a csöndesség töretlen, s a homály nem ad jelet, nem
Hangzik más szó, mint egyetlen név: "Lenóra!" - kedvesem
Neve, melyet én rebegtem, s visszanyögte édesen
A visszhang - más semmisen.
Visszamenve a szobába - lelke ég, a fejem kába -
Újra koppanást hallottam, már nem is oly csöndesen.
"Valamitől bizonyára megzörrent az ablak zára:
Rá kell jönnöm az okára, nosza - mondtam - meglessem!
Nyughass, szívem, pillanatra, míg e rejtélyt meglessem:
- Csak a szél, más semmisen..."
S széttárva a rácsos táblát, íme, furcsán verve szárnyát
Egy nagy öskort-látott Holló szállt be rajta peckesen.
Rám se biccent, meg se hökkent, csak jött, mint egy
idecsöppent
Úr vagy hölgy: ajtómra röppent s meglepült odafenn -
Ott egy vén Pallas-szobor volt, a madár megült ezen,
Ült, csak ült - és semmisen.
Akkor bánatom mosolyra csalta furcsa ében tolla,
Ahogy ott morc méltósággal ült nagy ünnepélyesen.
"Bár megtépve, zord kóborló" - szoltam - "te se vagy utolsó,
Éji partok küldte Holló: úr-neved hadd kérdezem:
Hogy hívnak, ha ott lenn röpködsz a plútói bús vizen?"
- Szólta Holló: "Sohasem."
Néztem a szárnyas bolondot, hogy egy szót ily jól kimondott
S válaszolt szavamra - bárha nem is túl értelmesen:
Meg kell adni, ilyet élő még nem ért, hogy egy beszélő
Madár ajtaja fölé jó s rátelepszik kényesen -
Ajtó fölött egy szoborra rátelepszik peckesen,
- Ésa neve: "Sohasem!"
De a Holló fönn a szobron csak ez egy szót mondta folyton,
Mintha abba volna lelke beleöntve teljesen.
Másképp csőrét nem nyitotta s szárnyait sem mozdította;
S nyögtem: "Hozzám senkisé hű, még szívem reménye sem,
Majd csak elhagy e madár is - nem lesz reggel nyoma sem!"
- Szolt a Holló: "Sohasem."
Megdöbentem, hogy talál az elsírt szóra ez a válasz:
"Persze" - mondtam - "ennyi ennek kincse téra összesen;
Tán egy régi bús gazdája oktató, kit sors vizsálja
Dúlt és mart, míg síró szája erre járt rá, másra sem -
Holt remények gyászadalához nincs is jobb rím semmisen,
- Mint hogy: »Soha - sohasem«."
De a bölcs madár mosolyra csalta méla lelke újra
És egy zsölyvét gördítettem szembe, hogy majd ott lesem;
S bársonyába besüppedve képzeletet képzeletre
Halmoztam: hogy hol szerezte s mért ismétli vézesen -
Ez a baljós vén vad holló mért ismétli rémesen
Ezt a szót, hogy: "Sohasem."
Ezen tűnődtem magamban, noha egy betűt se mondtam
A madárhoz - s már szívembe fűrt a két fém-élű szem...
Óh ha titkát eltalálnám! S így fejem ledől a párnán,
Melynek bársonyára lámpám fénye hullott kékesen,
Violaszín bársonyára, melyenőh! márkedvesem

Nem pihen meg sohasem.
Most, úgy tetszett, langy szellő kel s lengve titkos füstölőkkel
Angyaltánc a szőnyeg bolyhát csiklandozta kéjesen:
"Bús szív!" - nyögtem - "égi vendég szállt le hozzád lám a szent
Ég
Angyalokkal küld nepenthét elfeledni kedvesem:
Idd, óh idd e hús nepenthét és feledd el kedvesem!"
- Szolt a Holló: "Sohasem."
"Jós!" - hörögtem - "választ kérek! jós, madár vagy gonosz
lélek!
- Sátán küldött vagy vihar vert hozzám, én nem keresem,
Ki büszkén, bár megtépázva, érkezett e pusztá házba,
Hol rémek dúlnak csatázva - mondd meg nekem kegyesen:
Van-e balzsam Gileádban? megenyhül-e zord sebem?"
- Szolt a Holló: "Sohasem."
"Jós!" - hörögtem - "választ kérek! jós, madár vagy gonosz
lélek!
Hiszen egy égbolt borul ránk s egy Urunk van odafenn:
Mondd meg, vár-e még e búra messze mennyben édes óra,
Vár-e majd a szent Lenóra ölelése odafenn?
Kit az angyalok Lenóra néven hívnak odafenn?"
- Szolt a Holló: "Sohasem."
"Legyen hát e szód utolsó!" - szöktem föl - "sátán vagy holló!
Menj, röpködj az éjviharban, a plútói bús vizen!
Itt ne hagyd egy árva tollad, nehogy arról rágonddoljak,
Mit hazudtál e szobornak vállán ülve peckesen!
Tépd ki csőrödet szivemből s hagyd magam, míg elveszem!"
- Szolt a Holló: "Sohasem!"
És a szárnya meg se lendül, és csak fent ül, és csak fent ül,
Fent ajtóm fölött a Pallas sápadt szobrán, csöndesen.
Álmodó rémhez hasonló szemmel ül a szörnyű Holló,
Míg a lámpafény elomló árnyát veti rémesen
S lelke e padlómon ringó árnyba fullad csöndesen:
Nem szabadul - sohasem.

Babits Mihály

A holló

Egyszer elmúltrégen éjjel, ültem álmoslámpafénynél,
Régi, bűvös fóliánsan tétovázott a kezem,
S hogy nehéz fejem lehajtom, észrevétlen koppan ajtóm,
Roppant félve és sóhajtón, zaj motoz a reteszen;
"Éji vándor", így susogtam, "az babrál a reteszen;
Az lehet, más senkisé."
Télidő volt, bús december, amilyent nem ért meg ember,
Nőtt az árnyék, lomha tenger, a parázstól veresen.
Lelkem a bánattól óván, olvastam az éji órán,
Hogy feledjem holt Lenóram, fényes-régi kedvesem,
Már az angyalok között van fényes-égi kedvesem,
Itt lenn nincsen neve sem.
Most a függöny bíbor öble megborad, zizeg zörögve.
Félelemnek tőre szúrja - fúrja által a szívem.
Nyugtatom és egyre dobban, várok és ver egyre jobban:
"Éji vándor áll ajtómban, az motoz a reteszen.
Éji vendég vár ajtómban, az babrál a reteszen,
Az lehet, más semmisen."
Hirtelen felbátorultam és hadartam elborultan:
"Megbocsásson jó uram, vagy asszonyom, de azt hiszem,
Álmos, fáradt voltam roppant és az ajtóm csöndbe roppant,
A babráló, halk, lopott hang nem hallatszott sebtiben."
Erre felnyitom az ajtót - szétvigyázva sebtiben: -
Künn az éj, mássemmisen.

A sűrű sötétbe nézek, álmodok vadat, merészet,
Mint az örült, mint a részeg, bódorogva kétesen.
Csöndes az éjféle óra, szám susogja csak: "Lenóra"
S a visszhang a drága szóra halkán hívja kedvesem,
Hívja-hívja, hívogatja, szólogatja kedvesem -
A visszhang, más semmisen.
A szobámba már féhéren mentem vissza, forrt a vérem,
Mert az ablak zára koppant, roppant újra érdesen.
"Meg kell tudnom minden áron, hogy mi zörren ott a záron;
Most az ablakot kitárom, az okát megkeresem;
Csöndesülj szív, tébolyult szív, az okát megkeresem:
Zúg a szél, más semmisen."
Nyílik az ablak s az árnyal méltóságosan beszárnyal
Óriási lomha szárnyal egy vén holló peckesen.
S mintha mi se volna ebben, a viharál sebesebben
A szobám szobrára lebben s úgy ül ott, mint a lesen,
Pallas szobrán mozdulatlan ül, csak ül, mint a lesen:
Nem történik semmisen.
Én nevettem őt, hogy ében-tollal talpig feketében
Göggösen guggolt a szobron és szóltam fölényesen:
"Bár alig van rajtad toll, ó fergeteg-vert csúnya Holló,
Bús heroldhoz vagy hasonló, mondd, mért jöttél, édesem?
Mondd meg nékem, a pokolban hogy neveztek édesem?
Szólt a Holló: "Sohasem."
Bámultam, hogy jár a nyelve és folyékonyan, perelve,
Annyi szent, hogy locskaszáju - nem beszél értelmesen;
Mégis furcsa, hogy e bátor csúnyatoroku prédikátor
Beröpi az éjszakából, bár nincs semmi oka sem,
A szobám szobrára ül le, bár nincs semmi oka sem
És úgy hívják: "Sohasem."
És a Holló vár komorlón a fehér és néma szobron
S ez egy szóba lelke rezgett, reszketett rejtelmesen,
Mást se mond, csak ül meredten, meg se rezzen, meg se retten,
Végre halkán ezt rebegtem: "Nem örök a csoda sem;
Minden elszállt, ez is elszáll - nem örök a csoda sem." -
A madár szólt: "Sohasem."
Felriadtam, mert oly száraz, kurta-furcsa volt e válasz,
"Bamba szajkó", így beszéltem, "nincsen egy ép sora sem.
Bús külön volt a gazdája, bizton az kapatta rája,
Folyton erre járt a szája és hörgött keservesen.
Benne lelke átka zörgött és hörgött keservesen,
Hogy már többé: "Sohasem."
Még nevettem, hogy az ében Holló ott ül feketében
S párnás, mély zsöllyém elébe gördítettem sebesen;
Bojttal-rojttal elmotoztam és a zsidbadt csöndbe hosszan
Tépelődtem, álmodoztam, mért néz e két csodaszem,
Mért mered rám e két sanda, kúsza, kósza csodaszem,
Mért károgyja: "Sohasem."
Lestem a sötét madárra, szóltanul vigyázva-várva,
S a szemével a szívembe szúrt le - fűrt le tüzesen:
Süppedő bársonyra dültem s a violafény köd-ülten
Lengedezve szállt körültem, himbálgatta mécsesem,
Itten ült ő, itt a párnán, pislogott a mécsesem
S ah, nem ülle, sohasem!
Most egyszerre száz ezüstből angyalok csapatja füstöl,
Száll a tömjén, cseng a léptük, trilláz a nesz érdesen!
"Angyalok, hát végre Isten elküldött, hogy megsegítsen,
Elfeledni régi kincsem, eltemetni kedvesem,
Elfeledni, eltemetni régi-égi kedvesem!"
Szólt a Holló: "Sohasem."
"Jós! felelj nekem", könyörgök, "bármilyen légy, angyal, vagy
ördög,
Kit szobámba vert az orkán és kísértés rémesen,
Mondd meg itt e szörnyű házban - hol a Rémekkel csatáztam -

Hol a Borzalom s a Láz van - nincs sebéremre moha sem?
Nincs-e, nincs-e ír szívemre? nincs gyógyító moha sem?"
Szólt a Holló: "Sohasem."
"Jós! felelj nekem", könyörgök, "bármilyen légy, angyal, vagy
ördög,
Kérlek a Mindenhatóra, mondd meg végre kegyesen,
Lát-e engem még a Kedves, aki most a mennybe repdes,
Hajlik-e még e szerelmes szívre régi kedvesem,
Hajlik-e még e szerelmes szívre égi kedvesem?"
Szólt a Holló: "Sohasem."
"Pusztulj innen a pokolba", ordítottam fuldokolva,
Szállj a károgó viharba, vár a bús Éj Partja lenni!
Egy tollad se hagyd itt, vidd el, és ne ölj kétségeiddel!
Károgyásodat te hidd el! Ne maradjon nyoma sem!
Tépd ki csőröd a szívemből, ne maradjon nyoma sem!
Szólt a Holló: "Sohasem."
És a Holló meg se moccan, néz reám meredve hosszan,
A szoborról, akomorról tűzreám kéttompa szem.
Úgy ül mint egy omladék, mélyen alvó éji démon,
A padlón a lámpa vékony sávja himbál csöndesen:
Nő az éjjel, nő az árnyék, terjed egyre csöndesen
S nem virrad meg - sohasem!

Kosztolányi Dezső

Ez a siker azonban nem jöhet létre a magyar nyelv gazdasága és
játékossága mellett sem az igényesség és az alkotói szabadság,
valamint ezek eszköztárának nagyvonalú, ugyanakkor
fegyelmezett felhasználása nélkül. Szerencsére ma is vannak
ifjú és tehetséges költőink – mint a decemberi számunkban
majd bővebben bemutatkozó Oravecz Diana – akik fontosnak
tartják ezt az embert próbáló feladatot. Az alábbi fordítások az
Ő munkája:

Жизнь медленная шла, как старая гадалка,
Таинственно шепча забытые слова.
Вздыхал о чем-то я, чего-то было жалко.
Какою-то мечтой горела голова.

Остановись на перекрестке, в поле,
Я наблюдал зубчатые леса.
Но даже здесь, под игом чуждой воли,
Казалось, тяжести были небеса.

И вспомнил я сокрытые причины
Плененья дум, плененья юных сил.
А там вдали зубчатые вершины
День отходящий томно золотил...

Весна, весна! Скажи, чего мне жалко?
Какой мечтой пылает голова?
Таинственно, как старая гадалка,
Мне шепчет жизнь забытые слова.

Mint ősi jóslat úgy röpült tova az élet,
Súgott titkok elfeledett jelentések.
Sóhajom valamiért, miért csak véték.
Fejem egy álmotól égett .

Várj, hol ketté szalad az út, a mezőn,
Megláttam egy sűrű erdőt.
Még itt is, mások akarata előtt
Lásd,ránk nehezedő súlyos felhők.

S rejtett okokra emlékezem
Rabulejtett szavak, foglya ifjú erőnek
S ott a távolban a sűrű csúcson, hegyeken
Mepihent nap aranylón elsötétedett

Ó tavasz, tavasz! Árudd el, mi okból bánok?
Fejem miféle vágtyól lángol?
Titokzatosan, az ősi jóslata,
Suttog az élet mulasztott szavakat.

Az orosz új szimbolisták egyik leghíresebb költője volt Alekszander Blok. E stílus képviselői egyedi módon értelmezték a művészetet, költészetet, mely érzéseik szerint a költészetnek önmagáért kell születnie. A műsák, az ihlet, valami titokzatos erőből fakadnak, és azokat titkos képek, szimbólumok fejezik ki a versben. Valahol a valóság és az álom mezsgyéjén. Mély érzések, mély filozófikus gondolatok, melyek egészen az antik filozófiáig futnak vissza. Megértésük nehéz, hiszen sajátos szimbolikus nyelvet használ az orosz szimbolista verseiben, melynek oka és célja önmaga, a pillanatnyi érzés, a pillanatnyi mély gondolat. Hozzáállásuk a művészethez, a költői eszköztár melyet használnak állnak a legközelebb hozzám. Ezért döntöttem úgy, hogy jelenlegi tudásom legjavát adva megpróbálkozom első körben Alekszander Blok verseinek lefordításával, az én érzéseim, az én értelmezésemben. Remélem másoknak is annyi örömet okoznak ezek a versek, mint nekem. Alekszander Blok korai költészetéből választottam ugyancsak az alábbi verset fordításra. Ezeket a korai műveket a Versek a Szépséges Hölgyről c. kötetbe rendezte. Különlegessége a kötetnek, hogy szerelme, házassága ihlette, ami külön csodálatot váltott ki belőlem. Ez is az orosz líra egy újabb csodálatos példája, hogy Kelet-Európa érzelmi világa mennyire mély és színes.

Бегут неверные дневные тени.
Высок и внятен колокольный зов.
Озарены церковные ступени,
Их камень жив и ждет твоих шагов.

Ты здесь пройдешь, холодный камень тронешь,
Одетый страшной святостью веков,
И, может быть, цветок весны уронишь
Здесь, в этой мгле, у строгих образов.

Растут невнятно розовые тени,
Высок и внятен колокольный зов,
Ложится мгла на старые ступени...
Я озарен я жду твоих шагов.

4 января 1902

Rohannak nappalnak hitetlen árnyai
Távolból zúgva bongó harang hangjai.
A megvilágosodott templomi grádcisznak
Köve él - s csak lépteidre várokozok.

Átsuhansz, a hideg követ érinted,
Egy ijesztő lepellel fedett korban,
S talán te ejted virágját tavasznak
Erélyes ábráknál, le kúszó ködfátyolba.

Alaktalan rózsaszín árnyak sarjadnak,
Távolból zúgva bong a harang hangja,
Kúszó ködfátyol az ősi köveken...
Megvilágosultam – lépteid várom szüntelen.

A Villon fordítások története a magyar műfordítás-irodalom történetének egyik legérdekesebb fejezete.

Elsőnek Szász Károly kísérletezett Villon-versek magyarra fordításával. Nisard francia akadémikus nagy híru Francia Irodalomtörténetének magyar nyelven 1878-ban kiadott első kötetében a 188-196. oldalon jelentek meg az első magyarra átültetett Villon-sorok és strófák: a francia szerző által idézett verspéldák megkapó s költői igényű fordításai. Összesen 108 verssort fordított magyarra Szász Károly, köztük a Hajdankor hölgyeiről szóló ballada 21 sorát és az Apró képek balladája összefüggő 20 sorát /tehát két majdnem teljes költeményt/. Néhol meglepő biztonsággal rátalált a villoni hang bensőséges egyszerűségére. Például a Nagy Testamentum-ból a Thibault d'Aussigny püspökszidalmazó oktávákat idézzük:

Száraz kenyéren, hideg vizen
Tartott egy nyáron, szüntelen.
Hogy úgy bánják vele az Isten,
A mikép ő bánt énvelem!

3

S ha valaki ezért korholna
S azt mondja, minek átkozom?
Hisz egy rossz szót se mondok róla,
S nem átkozom meg, nem bízom!
Hisz én csak annyit mondok rája,
Ha ő irgalmas volt nekem:
Jézus, a menyország királya,
Hozzá is irgalmas legyen.

4

Ha ő hozzám kemény, kegyetlen,
(Mint el sem mondhatom!) vala;
Legyen hozzá az örök Isten,
A számadáskor szint' olyan.

16

Tanultam volna csak, tudom,
Bolond ifjúságom korán,
Nem éltem voln' ily szabadon:
Voln' házam, meleg nyoszolyám.
Mihaszna már! Az iskolát
Kerültem, mint a rossz gyerek.
S míg ezt írom, sírok; no ládd,
A szívem szakad szinte meg!

Szász Károly nem követi az eredeti rímelhelyezést, a strófát leegyszerűsítve, mindenütt keresztrímet használt. Az idézett példák szemléltetik Szász Károly nyelvi korlátait is. Azonban az úttörő munka komolyságát mutatja, hogy egy sora változatlanul átkerülhetett Szabó Lőrinc fordításába is:

30
Nehány koldul, mezítelen,
S csak ablakban lát kenyeret!

Hosszú idő után elsőként Tóth Árpád (1886-1928) vállalkozott újra Villon versek tolmácsolására, a két leghíresebb balladát fordította magyarnyelvre:

BALLADA

melyet a költő készített, anyja kérésére, hogy imádkozhatna a Szent Szűzet

Óh Föld úrnője, Égnek asszonya
S kit retteg a Pokol, a bús mocsár,
Jámbor leányod majd fogadd oda,
Hol drága kört kedveltid népe zár,
Bár érdemem ezektől messze jár.
Ám égi jód, Úrnőm, a szent vagyon,
Vétkem fölött is bővséggel vagyon,
S e jók nélkül nem jut föl senki sem
Az égbe – én e juszt hát nem hagyom!
Óh, élve s halva, ez az én hitem!

Fiadnak mondd, hogy ím övé ez a
Törődött szív, és irgalmára vár,
Ő nőszemélyt nagy bűnből oldozza
Egyiptom földjén és nem érte kár
Teofilusz frátert sem, lelke bár
Az ördögökkel cimborált vakon;
Óvj: én ne tégyek ily balgatagon,
Szent Szűz, kinek szeplőtlen méhiben
Misénk Szentsége nyugvék egykoron...
Óh, élve s halva, ez az én hitem!

Lásd, együgyű, agg szolgálód, soha
Meg nem tanulok én olvasni már.
Ám templomunk falán képek sora,
S ott láttam: a menny csupa lant s gitár,
A pokol meg szurok, tűz, ronda sár:
Emettől félek, az tetszik nagyon
S tudom, kegyes Szűz, én a jót kapom,
Mert kedveled a bűnöst, ha híven
Tér trónusodhoz s kér éjen s napon...
Óh, élve és halva, ez az én hitem!

AJÁNLÁS

Szent Hercegnő! Te méhedben s karon
Hordád örök Fiad, ki akkoron,
Ámbár Övé az ország s hatalom,
Jött, bűneink közt élni, ideleln,
És kínhalált halt szép fiatalon,
Óh, áldott Úr ő, vallom jámboron,
És élve s halva, ez az én hitem!

EPITÁFIUM

melyet a költő készített a maga és cimborái számára, mikor együtt való felakasztásukat várták

Társak, kik még világtok élitek,
Legyen mihozzánk szívetek szelid,
Az Úr is majd enyhén itéli meg,
Ki bús fejünkhöz szánva közelít.
Ím öt-hatával függünk körben itt
S már rothadó és tépett teteminket
Nem töltözi se dárídó se innep:
Csak csont vagyunk már s por s hamu a végünk!
Gonoszt teszen, ki ránk gúnnyal tekinget,
Kérjétek Istent, irgalmazzon nekünk!

Óh, testvérek, ne legyen senkinek
Csúfság e jaj, bár átkos végre vitt
A törvény! – óh, de hisz mindenkinek
A bölcs virtus szívében úgyse nyit.
Kérjétek hát ti, kikben él a hit,
A Szűz fiát, ne nézze vétkeinket,
Örök kegyelme tán nekünk is inthet
S megóv: ne kelljen a pokolban égnünk!
Meghaltunk már, ne bántsanak már minket,
Kérjétek Istent, irgalmazzon nekünk!

Reánk rohasztó, bús eső pereg
S a hév nap szikkaszt és megfeketit,
Szemünk szedi holló s varjúsereg
S szaggatja bajsunk s pillánk szőreit.
Nincs nyugovásunk percre sem! – repít
A változó szél s kedvére keringtet
S a sok csőrcsipés sebbel úgy behintett,
Hogy gyűszűlyuknál sűrűbb már a lékünk
Kerüljétek hát hírhedt tetteinket
S kérjétek Istent, irgalmazzon nekünk!

AJÁNLÁS

Ég Hercege! – Te, ki vezérelsz mindent,
Órizz: ne jussunk a Sátánhoz innet,
Ne legyen véle alkunk s fizetségünk!
– S te nép! immár ne szidj, hogy végünk mint lett,
Hanem kérd Istent, irgalmazzon nekünk!

A Nyugat 1919. évi 3. számában adta ki Tóth Árpád két Villon-fordítását (később, 1923-ban, Örök virágok című műfordításkötetében is). Ezekkel a versekkel kezdődik a magyar Villon-fordítások tulajdonképpeni története. Villon költészetének Tóth Árpád tette a magyar versolvasók valóban mély élményévé, s egyben megrázó erővel exponálta Villon emberi drámáját is. A magyar költő mély zengésű hangjának szelid, meghasonlott ünnepléységét, resignált patoszáát öltötte magára a két középkori francia vers, archaikus szavak és ódon zengetek pompájába öltözött, dúsbábbá vált, mit az eredeti. Így, ennek a zsoltáros zengésnek áttételében ismerték és szerették meg a magyar versolvasók Villont.

József Attila első Villon-fordítása a Villonról, meg a vastag Margóról szóló ballada »A Toll« című folyóirat 1929. szeptember 22-i számában jelent meg. Még ugyanez évben s ugyancsak »A Toll-ban« jelent meg a Ballada, melyet Villon szerzett édesanyja kérésére, a Szűzanyánkhöz való

könyörgésképpen és a Ballada a hajdani idők dámáiról. Két évvel később, 1931-ben, »Dönts a tőkét, ne siránkozz« című verseskötetében adta ki először a Nyugasztaló, melyet Villon szerzett önmagáért és cimboráiért, várván, hogy velük fölakasszák címmel a híres Akasztottak balladája-nak új fordítását, valamint Villonnégy sorát:

Francia vagyok, mérgeledhetem,
Pontoise-i Párizs volt szülőhelyem.
Most hát egy kenderkötéltől fejem
Megtudja majd, hogy mit nyom fenekem.

Lefordította még a Nagy Testamentum első három oktávját is. (Valamennyi fordítása megjelent Összes versei és műfordításai Bálint György által sajtó alá rendezett kiadásában.) József Attila a villoni hang realista, bővérű nyersségének, szókimondó bátorságának visszaadását tartotta legfontosabbnak. Az Akasztottak balladája kitűnően példázza a jellegzetes villoni (és egyben József Attila-i) egyszerűséget:

NYUGASZTALÓ

melyet Villon szerzett önmagáért és cimboráiért, várván, hogy velük fölakasszák.

Testvérek, immég életben valók,
Ne cudar szívvel bánjatok velünk.
Ám minket, szegényeket, szánjatok,
Majd benneteket is szán Istenünk.
Összekötözve im hatunk, hetünk –
Hizlalt hasunknak bőséges leve
Rohad, ha föl nem habzsolták vele
S mi, bordák, porrá és hamuvá lészünk.
Ne kacagjon bajunkon senki se.
De kérje Istent, irgalmazzon nekünk!

Sirunk testvérek, meg ne szóljatok,
Bitót bár törvény veretett nekünk.
Ám tudjátok, okosok, józanok
Mi emberek mind nem is lehetünk.
Hát elült szívvel ejtsétek nevünk,
Rimánkodván a Fiuhoz, tegye,
Írántunk meg ne szikkadjon kegye,
Ha pokolbéli villámoktól égünk!
Holtak vagyunk, ne bántson senki se,
De kérje Istent, irgalmazzon nekünk!

AJÁNLÁS

Jézus király, kinek hübérese
Minden, vigyázz, hogy pokol részese
Ne légyünk, azzal nincsen számvetésünk.
S itt ne gonyoljon ember, senki se,
De kérje Istent, irgalmazzon nekünk!

Jellemző ez a fordítás a Tóth Árpád által kezdeményezett archaizáló hang továbbvitelére is. József Attila Villon-fordításaiban egyforma természetességgel használ meghatott középkori szövegeket, vasos népi kiszólásokat és zsargonkifejezéseket is (pl.: „porrá és hamuvá lészünk”, vagy: „mondok: Jól ityeg bizony”...). Nem nagyszámú ballada-átültetései alapján is a magyar Villon-fordítás klasszikusai között kell számon tartanunk József Attilát. (József Attila Villon-fordításairól lásd Gáldi László tanulmányát: József Attila, a műfordító. Irod. tört. Közlemények. 1955. 2. sz.) Villon verseiből költőink közül legtöbbet Szabó Lőrinc ültetett

át magyar nyelvre. Két kisebb jelentőségű ballada híján lefordította a teljes Nagy Testamentum-ot, s ezenkívül lefordította az úgynevezett Vegyes balladák nagy részét is. Első Villon-fordítása a Pesti Napló Halhatatlan Szerelem című albumában, 1930-ban jelent meg. 1931-ben, a Villon-jubileum esztendőjében, már külön kis kötetbe foglalva tizenegy balladafordítását adta ki. A Szegény Villon tíz balladája és a Szép Fegyverkovácsné panasza címmel. Ez volt az első magyar Villon-kötet. Egy évtized múlva, 1940-ben jelent meg Szabó Lőrinc második Villon-kötete, a Nagy Testamentum első csaknem teljesmagyar fordítása.

Szabó Lőrinc a Nagy Testamentum-hoz csatolt jegyzetek előtt fordítói elveit is összefoglalja: „Aki csak egy kicsit jártos a Villon-irodalomban, tudja, hány szó, sor, strófa és személy maradt és marad örökre valóságos rejtvény a Nagy Testamentum-ban, s tudja azt is, hogy egy-egy elfogadott értelmezés tartalmilag esetleg sorokat, sőt egész strófákat is áthangol. Mindez azonban szerencsére csak kis készletekre vonatkozólag van így, a Nagy Testamentum veseit lényegükben tulajdonképpen már rég megfejtették. Természetesen nem szavakat, hanem sorokat és strófákat, szituációkat és összképet, hangnemet és élményt fordítottam, kényszer esetén a lényegét igyekezvén megtartani a részletek helyett... Úgy találtam, hogy egyes helyeken, épp az életteljesség kedvéért, megfelelő mai kifejezéseket kell használnom... Csak helyenként törekedtem egy kis enyhe archaizálásra.”

Szabó Lőrinc Villon hangjának friss közvetlenségét és magával ragadó dinamikáját törekedett magyarul visszaadni. Fordításai első megjelenésekor néhány kritikus szemére vetette merész „neologizmusait”, s merészséget, mellyel zsargonszavak, jasszkifejezések alkalmazásától se riadt vissza. Azt is felrötták hibául, hogy túlságosan gyakran alkalmazza a sorokat egymásba oldó enjambement-okat, holott ezzel Villon csak ritkán s mindig akaratlanul, véletlenszerűen élt. Szabó Lőrinc Villonját azonban épp a bátor szóhasználatban rejülő különös erő s a lendület dinamikája tette megkapóvá. Villon több esetben maga se riadt vissza sorok megtörésétől, sőt még a strófazáródás se akadályozza abban, hogy az új szakaszba vigye át a mondat befejező részét. Jean-Marc-Bernard francia költő és Villon-kiadó véleménye szerint Villon mesterien él az enjambement-nal, figyelemre méltó példát mutatva a merev verselés szabadabb felfogására. (J. M. Bernard: François Villon, Larousse, 1918. 109. old)

A túlzásokat Szabó Lőrinc az 1957-es kiadás számára végzett átdolgozás során kiküszöbölte, elsősorban a nagyobb egyszerűség és közvetlenség érdekében. Elhagyta a sokat vitatott „modern” és „jassz” kifejezéseket is. („Szajré”, „balek” a Jó tanítás balladája-ban.)

Szabó Lőrinc Nagy Testamentum fordítása előtt ugyancsak 1940-ben jelent meg első kiadásban Vas István kötete: Françoise Villon Nagy Testamentuma. Ő adta először a Nagy Testamentum kihagyások nélküli teljes szövegét magyarul. 1950-ben jelent meg a mű 4. kiadása. Egy évtized munkájával csiszolta, javította, tetemes részében teljesen újra alkotta fordításművét, amely így érte el az utolsó kiadás letisztult formáját. Ez a változat azóta több kiadásban jelent meg. A franciák „Villonban nema kalandort és milieu-költőt tisztelték elsősorban – írja az első kiadás jegyzetében –, hanem a tiszta és felelősségteljes szellemet, a mély és cicomátlan költészetet... Nem törekedtem archaizálására, mert úgy gondoltam, hogy ez meddő modorosságra vezetett volna. Hasonlóképpen nem akartam Villont jasszkifejezésekkel közelebb hozni a mai olvasóhoz...” A 4. kiadás bevezető tanulmányában olvassuk:

Villon „nyelve a szóhoz jutó párizsi nép nyelve volt”, de ezt semmiképpen sem szabad valami útszélsőségnek értelmezni. „Villon hangja mindig megőriz valamilyen felelősségteljes zengést, a Testamentum végső formájához illő, súlyos és komoly szenvedélyt... Villon a mértéktartás, helyes elhatárolás, kellő vegyítés nagy művésze.”

Szabó Lőrinc szókimondó és néhol nyers zamatú kifejezései helyett Vas István a választékosabb szavakat, a gyengédebb tónusokat kedveli: az egyetemi kultúrájú „magiszter” vonásait mutatja meg a költőben. A formahűséget is nagyobb verstani pontossággal fogja fel: nem alkalmazza a sorokon átfutó és a sorokat izgatottabb iramú lejtésre fogó enjambement-okat. Szövege így kiegyensúlyozottabb, simább, iskolásabban szigorú, kifejezéseinek ereje is szelídebb. Jelen kötet munkájában nem vett részt, Nagy Testamentum-ának csorbítatlan egésze Villon-kötetében áll az érdeklődők rendelkezésére.

Mészöly Dezső fordítás: Villon Testamentuma 1943-ban jelent meg. Nem a teljes szöveget adja, elhagyta azokat az Item kezdetű hagyakozó oktávákat, amelyeknek jelentését, korabeli aktualitásokra vonatkozó célzásait úgysem egészen értjük. Fordítói szempontjait kötete utószavában ő is összefoglalja: „Villon általában keresetlen hangú költő. Néhány speciális helyt kivéve, a korabeli párizsi nép élő nyelvén írt. A fordító is legokosabban teszi, ha általában az élő magyar nyelvet alkalmazza... a fordítás csak akkor lesz igazán hű az eredetihez, ha jó magyar nyelven szól... Mindenütt s mindenkiféleképp arra törekedtem, hogy munkám az eredeti vers frissességével hasson, és elérjem az igazi műfordító legmerészebb álmát, azt az észrevétlen kellemes benyomást, amely feledtetni az olvasóval, hogy fordítást olvas.” Mészöly Dezső fordítói elveinek szolgálatában a legmerészebb szabadságot is megengedhetőnek tartja egy briliáns megoldás kedvéért. Szövege eleven, friss és közvetlen.

Villon több esetben maga is leírt sorokat pusztán a verscsinálás külső formai kényszerének engedelmességgel. Az azonos rímekkel végigvezetett versekben (főképp a felsoroló balladákban) láthatóan a versfaragás szabályainak kényszere alapján jött létre egy-egy sora, s érezhető, hogy a költő nemegyszer a rímek kedvéért mond valamit, vagy a rím szó által felvetett ötletet követi. Itt a szó szerinti fordítás nemcsak lehetetlen, de nem is volna értelme: a költőfordító bátran követheti maga is az eredetiben alkalmazott módszert, az eredeti lényegének csorbítása nélkül.

A magyar Villon-fordításirodalom gazdagságát mi sem bizonyítja jobban, mint hogy három teljes vagy lényegében teljes Nagy Testamentum-fordításunk van, s mindhárom értékes, művészi munka.

Az eddig tárgyaltakon kívül még számos más költői Villon-fordítás is született. A Villon-fordítók közt szerepel egy verssel a Kalevala-fordító Vikár Béla is, és Téry Sándor, ki egész füzetre való Villon-verset ültetett át magyarra, köztük a teljes Kis Testamentum-ot. Kosztolányi Dezső A hajdan való idők szép asszonyairól szóló balladát és a Patak partján halok meg szomjúságban kezdetű verset fordította le 1933-ban. (Megjelent az Idegen Költők 1942-ben kiadott kötetében is.) Fordításában elsősorban a vers hangulatát igyekezett visszaadni könnyed lebegéssel, üde frissességgel, s nem formahű fordításáról Mészöly Dezső, aki Villon Magyarországon érkekezésében (Budapest, é. n. 1942) az egész magyar Villon-fordításirodalom kritikai áttekintését adta, így vélekedik: „Meg kell adni, hogy a Ballade des dames

du temps jadis eddig megjelent magyar fordításai közül Kosztolányi a legélvezetesebb, a legkönnyedebb, lehangulatosaabb.” Szemlénk befejezéséül ide iktatjuk Kosztolányi fordítását:

BALLADA

a hajdan való idők szép asszonyairól

Mondd, hol van és melyik országban él
Flóra, a híres római csuda?
S Archippa hol, ki szebb mindenkinél.
Hol van Thaisz kis unokahuga?
Hol van Ekho, a zengő és dicső,
Kit hallgatott a csermely, esti tó,
Mert még különb nem élt itt földi nő?...
Hová lett a tavalyi hó?

Heloise, a tudós apáca hol,
Kiért Abelár életet cserélt,
S aztán csupán szerelméért lakol,
Klastromba buj, csuhába, mint herélt?
Hol a királyné most, ki Buridánt
Egy durva zsákba rakta a folyás iránt...?
Hová lett a tavalyi hó?

Hol Blanka királyné, e lilium,
Ki énekelt – dalolt – mint egy szirén,
Nagylábu Berta és még millió.
Beatrix Mayne úrnője és Irén.
Johanna hol, kit angol hitszegők
Égettek el, hol az angyali-jó:
Boldogságos Szűz, jaj, hol vannak ők...?
Hová lett a tavalyi hó?

AJÁNLÁS

Herceg, ne kérdezd sem most, sem utóbb,
Hol vannak ők, nem kell itt semmi szó,
Hisz ez utolsó sorból megtudod:
Hová lett a tavalyi hó!

Több Villon verset fordított magyarra Horváth Béla is.

A magyar Villon-fordítás, vagy helyesebben a magyar Villon-kultusz történetében külön kell megemlítenünk Faludy György sok vitát, ellentmondást kiváltó Villon-átköltését amely 1937-ben jelentek meg először kötetbe gyűjtve. Villon balladái, Faludy György átköltésében, s a kis könyv esztendőkre mindenki másénál népszerűbbé tette Budapesten Villon nevét, de szenvedélyes vitát is kavart, amelyben szakemberek, a jó ízlés és az irodalmi tisztesség nevében joggal tiltakoztak a Villonon elkövetett merénylet ellen.

Fordításnak semmiképpen sem tekinthetjük Faludy György „Villoniádait”: sem az eredetivel, sem más fordítók munkájával nem vethetjük össze. Erről bárkit meggyőzhet egyetlen példa, két szakasz az Akasztottak balladájából, amelyet azért választottunk ki, mert bizonyos mértékben jobban utal a villoni eredetire, mint Faludy többi átköltése.

AZ AKASZTÓFAVIRÁGOK BALLADÁJA

Embertestvérek, ki erre jársz a nyáron,
 a dombtetőn, barát vagy idegen,
 ne gúnyolódj e három jómadáron,
 kik itt lengünk a sárga zsinegen:
 bőrünket, nézd, a víz lemosta régen,
 nyelvünk megzöldült, mint a rézgaras,
 és így forgunk a korhadó kötélén,
 pökhendi táncban, mint a szélkakas;
 hasunk, amelybe bort tömtünk s kalácsot,
 mint vén ribancmell, rácos, sárga folt,
 s szívünk, amely a názáreti ácsot
 sohsem dicsérte, már a sárba folyt.
 Ne röhögj ki gyalázatukat, vándor,
 s ne csak mibennünk lelj bünt és hibát,
 s ha majd a meggyagot kiköpted szádból,
 úgy mondj értünk egy Áve Máriát:
 – hogy a gonosz Hold szarván el ne essen,
 s az égig jusson e három zsvány,
 s ruháik foltján többé ne nevesse
 a grófkisasszony és az úrilány – de kérd reánk az Úr
 kegyelmét,
 hogy a bitóról hófehéren
 megoldja Villon árva lelkét
 Krisztus nevében.
 Ámen, ámen.

A barna rongyok hulltak már a fáról,
 s át harminchárom sáros vármegyén
 hárman jöttünk koldulva Flandriából:
 Ythier Méchant s Colin Cayeux meg én.
 És egy nap térdig hóban állt a róna,
 s a házból követ dobtak ki ránk
 s a réteken nem nőtt, csak csipkerózsa,
 s deres kökénytől felkopott a szánk,
 s ott volt a varju is, mely máma károg
 felettünk újra, itt a dombtetőn,
 s mi ültünk árván, fázva, fenn az árok
 partján a ködtől megfakult mezőn.
 Kislány, ki erre jársz egy jóbarátoddal,
 ki majd letép, te liliomvirág,
 ne nézz reánk szemedben durva váddal,
 és mondj értünk egy Áve Máriát:
 – hogy a Tejút vizében meg ne ázzon,
 s az égig jusson e három betyár,
 s ott lovagoljon fenn a szivárványon,
 ahol már nincs se úr, se szolga már –
 és kérd reánk az Ő kegyelmét,
 hogy a bitóról hófehéren
 megoldja Villon árva lelkét
 Krisztus nevében.
 Ámen, ámen.

Vas Istvánnak és Mészöly Dezsőnek is megvan a maga jellegzetes Villon-hangja. Az idegen nyelvből átültetett versen mindig megtalálhatjuk a kettős származás bélyegét. Mégis, egészében hiteles és összefüggő a kép, amely e több fordító által megalkotott magyar szövegek együttese alapján kirajzolódik Villonról olvasói előtt. Az azonos tárgyra vonatkozó bűvárkodások s az élményazonosság előzetes megegyezés nélkül is – szinte a dolog természetéből következően – létrehozza az egymás tanulságait amúgy is ismerő költő-fordítók kialakuló munkaközösségét. Valamennyi nép között a magyarnak van leggazdagabb Villon-fordításirodalma. S ez nem csupán mennyiségi, de minőségi szempontból is érvényes megállapítás. Álljon itt búcsúzóul egy bravúros Mészöly Dezső magyarítás, amely a játékos formabravúr példája, mivel minden sor r betűvel végződik és a versfőkben François, Marthe és Villon olvasható:

Francois Villon: Villon éneke szeretőjéhez

BALLADE Á S'AMIE

Félelmes szépség, ravasz, mint a tör!
 Rózsállik arcod, de szíved kopár,
 A te keménységed kerékbe tör:
 Nyomodban a halálnak szele jár;
 Csalárdságod gyilkos csapdába zár – Oh, hideg fényü, gögös
 szemsugár!
 Így veszed el – hisz érte úgyse kár – Szegény legényt, ki
 irgalomra vár?

Másnak szivén zörgettem volna bár!
 Akkor gyalázatbiztosan nemér.
 Régen boldogvolnék azótamár,
 Túl árkon-bokron kerget most a vér...
 Hahó! Segítetek az Istenér!
 Elpusztuljak? Nincs egy reménysugár?
 Vagy jön segítség, melyet esdve kér
 Szegény legényt, ki irgalomra vár?

Várj csak, virágom, megcsíp még a dér!
 Int majd a hervadás; időd lejár!
 Lásd, kinevetlek, ha ez utolér;
 Lásd... Eh, de mit beszélek, én számár!
 Oh, balgaság! Hisz énám is mi vár?
 Ne kérdezzük, míg venne tart a nyár!
 Senkit többé ne tégy így tönkre már,
 Szegény legényt, ki irgalomra vár!

AJÁNLÁS

Herceg, szerelmesek közt fővezér,
 Látod, költőd nem ellenedre jár;
 De meg kell szánni – ehhez szó se fér – Szegény legényt, ki
 irgalomra vár.

(1) Paul Verlaine *1844. március 30. - †1896. január 8.

(2) Edgar Allan Poe *1809. január 19. - †1849. október 7.

Egy a sok fordító munkájából összeállított magyar Villon, természetesen, hangban nem lehet olyan egységes, mint az egy szívvel, egy kézzel formált s azonos nyelvi karaktert mutató eredeti. Az ünnepi emelkedettséggel archaizáló Tóth Árpád másféle zengést adott Villon hangjának, mint Szabó Lőrinc, ki nyersebb erejű, mai zamatú közvetlenséggel adja vissza a középkorvégi nagy francia költő realizmusát. József Attilának,

Összeállította Szegi Pál Villon tanulmányának felhasználásával -cspb-

Arany János: Őszikék

I.

Olvasó, ha fennakadsz, hogy
Könyvem címe "Őszikék",
Tudd meg: e néven virágok
Vannak ősszel, és - csibék.

Ha virágok: a deres fű
Hantját szépen színezik;
Ha csibék: ez is megjárja,
Ki olyanra éheznek.

A virágnak nincs illatja,
Ha megcsapta őszi dér;
De csibének húsa, vére -
S a konyhában többet ér.

/1877 aug. 13/

II.

Amit én a zugba jegyzék,
Nem hagy bennem mély nyomot,
De enyhültem, hogy kiöntém,
Amikor fájtás nyomott.

Isten látja, az enyéim
Tán nagyon is szeretem,
És ha fáj a vélt mellőzés,
Lopva ide temetem.

Mint Midás király borbélyá
Ura fejénhogymitlát:
Óh ne keljen elsusogni
Soha innét lenge nád.

/1877/

József Attila: Ősz/változatok/

A fán a levelek
lassan lengenek.
Már mind görbe, sárga
s fonnyadt, puha...

Egy hallgatag madár
köztük föl-le jár,
mintha kalitkája
volna a fa...

Ó, kedves, ránk tekint,
zeng az ősz megint.
Eső mormog s rá a nép nyomora...

A szomszédban szegény
mészároslegény
ajkán sír, mintárva,
egy furulya...

Változata az A fán a levelek....

Másik változata:

A fán a levelek
lassan lengenek.
Már mind görbe, sárga
s fonnyadt, puha...

Egy hallgatag madár
köztük föl-le jár
mintha kalitkája
volna a fa.

Akárhogy rejtem is
jár-kel bennem is,
ágról-ágra lépked
egy némaság.

Jövőm emlékeit
búk lebbentgetik -
elillan ma éjjel az ifjuság.

Juhász Gyula: Anakreoni dal

/November hús derűje/

November hús derűje
Még néha tündököl ránk
S az őszi hold ezüstjén
A régi nyár bucsúzik.
Késő szüret se hív már
S korán köszönt az alkony
S a dérvert őszirózsák
Halálosan fehérek.
Sebaj, ha jó az estve,
Az álmok visszatérnek
És kísérteti búsan
Zenél a szél a parton,
A parton, mely mienk még.
(A másik is mienk lesz,
Hol a szelíd halál vár
Magányos ciprusával
És néma kökeresztel.)
Addig, bús cimboráim,
Tűnt esték mámorától
Szeliden ittasuljunk,
Míg a mély Léthe árja
Még messze zúg az éjben.

Kosztolányi Dezső: Őszi reggeli

Ezt hozta az ősz. Hús gyümölcsöket
üvegtálon. Nehéz, sötét-smaragd
szőlőt, hatalmas, jáspisfényű körtét,
megannyi dús, tündöklő ékszerét.
Vízcsöpp iramlík egy kövér bogyról,
és elgurul, akár a briliáns.
A pompa ez, részvételen, derült,
magába-forduló tökéletesség.
Jobb volna élni. Ámde túl a fák már
aranykezükkel intenek nekem.

Petőfi Sándor: Őszi reggel járok

Őszi reggel járok a szabadban,
De hiába nézek szerteszét;
Sűrű ködnek fátyolában a táj,
A toronynak látni csak hegyét.

A természet elhagyott szentegyház;
Nincsen benne buzgó népe már:
A virágok... s hallgat orgonája,
Hallgat a sok énekesmadár.

A természet néma szentegyháza
Fölzajlik még egyszer az idén
- A tavasznak mintegy viszhangjául -
A szüretnek megjövetelén.

A szüret víg, kellemes multság.
Gyakran ekkép sóhajtott szívem:
Be szeretnék én is szüretelni,
Mért nincs nekem is szőlőhegyem?...

Most beérném egyetlen gerezddel,
Egy egész szőlőhegy nem epeszt;
Hej, beérném én veled, leányka,
Te legszebb, legédesebb gerezd!

/Szalkszentmárton, 1845. aug. 20. - szept. 8. között/

Reményik Sándor: Halotti beszéd a hulló leveleknek

Látjátok feleim, hogy mik vagyunk?
Bizony bíbor és bronz és arany
És örökkévaló szent szépség vagyunk.
Ahogy halódunk, hullunk nesztelen:
Bizony, e világ dőre, esztelen
Pompájánál nagyobb pompa vagyunk.
Nem történelhetik velünk semmi sem,
Mi megronthatná szép, igaz-magunk.
Míg a fán vagyunk: napban ragyogunk
S ha alászállunk: vár a hús avar,
Testvér-levél testvér-lombot takar,
Ott is otthon vagyunk.
Ha megkeményedünk és megfagyunk:
Zuzmara csillog rajtunk: hermelin.
Bíbor után a fehér hermelin.
Bizony szépek vagyunk.
Látjátok feleim, hogy mik vagyunk?
Ha végre földanyánk része leszünk,
Ott is szépek leszünk,
Ott is otthon leszünk.
És árvaság csak egy van, feleim:
Az erdön kívül lenni.
Otthonalannak, hazátlannak lenni.
Nagyvárosok rideg utcakövén
A széltől separtetni.
Sok más szeméttel összekevertetni.
Árvaság csak ez egy van, feleim.
S amíg itthon vagyunk:
Bizony bíbor és bronz és arany
És örökkévaló szent szépség vagyunk.

/Kolozsvár, Hója-erdő, 1923. október/

Sinka István: Ősz...

Fű, fa, virág, dal ma mind olyan szomorú,
Ó, ősz róthajú Október, te zöld aranyú
pergesd csak, pergesd ezernyi sárga, holt
leveledet s mondd nekik így: Hullongjatok!
S míg édes mákonyoddal ízesül új borod
s drága, ritka fényt szór hideg, kába hold,
jőjj, hervadt ősz s hallgasd: sír az őszi síp.
Ma még úgyis szeretlek, ma még úgyis imádlak,
te róthajú kedves, képe a méla bájnak.
Mert holnap már, lehet: egy holt sziget
leszel te is s körötted néma roncsok
vergődnek majd, te szép, te múltó! Sárguló lombot,
piros levelet adsz most nekem? A nyár, úgye, messze ment?
Csatold le hát ragyogó övedet s várj míg lehet,
Ó, ősz, te szép, te múltó, te hervadt, te szent.

/Magyar Falu, 1931. október 11/.

Szabó Ferenc: Őszi készülődés

Az árnyak andalognak
a lángot most lopja a nap
elbágyad már a délutáni fény
holt szirmokat sirat
a gyászoló remény.

El kell köszönnöd végre
a nyári lángolástól
és készülődni télre.

A hűlő tűzbokrok tövén
hunyor parázként pislant
majd holtan hamvad el
ha jégcsengős palástban
a tél megérkezett
a szép emlékezet

Tompa Mihály: Őszi képek

I.

A gólya vándor-útra kelt,
De még zöldel hegy és mező;
Minő szép nyájas ősz vagon!
A napsugár az ágakon
Másodvirágot csalt elő.

Én életemre gondolok,
S keblemre száll bús érzelem;
Nyílt nékem is boldog tavasz,
- Bucsúzó ifjuságom az -
S virága volt a szerelem!

Talán sugáros lesz az őszi ég...
Szívem ha tán szeretni fogna még:
Szerelme olyan lenne, oh leány!
Mint a másodvirág az őszi fán.

II.

Rózsás tavasz
S arany kalászos nyár nyomában,
Lassú halál
Gyilkos fuvalma száll
A hűvös őszi éjszakában.
Kél a korány,
De a vidék beteg!
Sápadt fűszálin a mezőnek
Fagyott köncsepp remeg.

Mért önti el
Az erdőt rózsaszínek árja?
Sápadt legyen
A lomb völgyön, hegyen,
Midőn enyészet keble várja!
Nem hallod-e...?
Azt est fuvalma sir;
Kigyúlt a nagy betegnek arcán
A haldoklási pir!

III.

Hervad, hervad a föld határa!
Az őszi fáknek ágirúl,
Sárgult levél könnyen lehull
Halk esti szél fuvalmatára.
Hogy is ne hullna levele
Szegény fának a sír fele?
Fenn őt ugysem marasztja már
Harmat, dal és meleg sugár.

Mig éltem fája zöld,
Mig ágait virág takarja:
Ne zúgj rám, elmulás viharja.
Ne zúgj idő előtt!
Eljő az ősz, fagyos derén
Meghervad kedv, öröm, remény...
S ha semmi többé nem maraszt:
Szememre lágy álom borúl,
Nyugodtan, - fájdalomtalanul
Lehullok, mint az őszharaszt!

IV.

Hegy-völgyön mélan bolygok én.
A halvány ősznek idején;
Oly bús az érzés, mely kihoz
A völgy beteg virágihoz!
A miként a tó csendes vízében
A sárgult fák hű rajzban állnak:
Borongó lelke tüköre
A haldokló ősz fájdalomának!

Lám, a virágoltó szép kikelet
Mindent csak a halálnak ültetett!
S melyet gonddal fona:
A hűs liget zörgő harasztban áll;
Ah, nem borúl rám többé árnyinál
Lágy szenderülés alkonya!

Szivem, ti hervatag virágok, levelek!
Úgy fáj, úgy vérzik értetek!
Fájdalmat hoztatok nekem, -

És mégis én
Lehullástoknak idején,
E fájdalomt úgy szeretem!
Mely a természet haldoklásán
Lelkemet mélyen általhatja:
Miként világos tükör, annak
Halhatatlanságát hűn mutatja!

V.

Minden oly ünnepélyes, hallgatag,
Mint ahol haldoklót virasztanak...!

Ledőlök a bérc oldalára,
A fák között oly messze látok!
S előttem feltűnnek kopáron
A tar sziklák s víz-szaggatások:
Lám, lám! tavasszal a bérc oldalán:
Vidám zöldet látott szemem csupán!

Kedves helyemre alig ösmerek,
Néhány szál vessző a kerek bokor;
Itt leskelődtem a madár után,
Édes dalának csattogásakor,
Hallám dalát, de fészket nem lelém!
Most itt van az, - harasztal tele lett...
Nem kell fészked, nem kell, jó kis madár!
Csak hozd még egyszer vissza éneked!

Ifjúságomnak elzendült dala,
Csendülj meg egyszer még, csendülj felettem!
És megválok mindentől szívesen,
Mít a való hideg kezétől vettem...

Könyűk, könyűk...!
Ti váratlan kedves vendégek!
Nem hajt ki a bokor,
Öntözni hasztalan jövétek!
Ne hulljatok, ne hulljatok...
Lelkemben szól még a madár dala,
Ifjúságom bár eltűnt, általa,
Emlékezetben még boldog vagyok!

VI

Az égre nézek, - kedvetlen, homályos,
Dél s észak tartja a borúlatot.
Egy pillanatra hogy meg nem reped!
Arany szegélyű felhőt, kék eget
Fáradt szememmel hogy nem láthatok!

Az ősz egének csak borúja van,
Nincs mennydörgő nemes haragja,
Mely a szétvágott fellegekben
Villámstorát pattogatja,
Az ősz egének csak borúja van,
Mozdúlatlan tespedt nyugalmiban.

Forró ege éltem tavasz-nyarának,
Csak hadd harsogjon mennydörgésed!
Lázadj föl, csattogj, onts tüzet, villámot!
Derülj... borúlj...! én így szeretlek téged!
A bős villamba nézek bátran,

S gyönyörködöm a mennydörgés szavában!

A vész dörögve elmegyen...
S mely meghasad nagy ékesen
A nyári menny kéklő határán:
- Az ősz egén nincsen szivárvány!

VII.

Mi úsz a légben ősznek idején,
Mint eltépett fátyol, hosszan, fehérén?
Fehér fátyolt kötött karjára
A szellő, mely temetkezésre mégyen!
Völgyön, bércezen halott vagyon...
Halvány lomb függ az ágakon,
Mikép az elszorult szívű anya
Karján, végsőt lehellett magzata.

És a halott-vivő leányok,
A fátyolos szellők, megjönnek:
Szelíden elvevén karjáról
Lomb-gyermekét a bús szülőnek;
Halk sír-ének közt szállnak véle,
Vívén a porladás helyére.
Minden oly csendes, oly halottas...!
Nyelvén e méla hallgatásnak:
Erdő, mező, halom,

Búcsut, végbúcsut mond egymásnak,
S e búcsu nem nehéz, nem keserű, -
Fájdalma édes és szelíd;
Hogy is ne! rájok a kikelet
Újabb viszontlátást derít.

Sirnak szellői, gyász szelek!
Ha jöttök sárga lombért, értem:
Ki új tavaszt hittem, reméltem,
Fehér fátyollal jőjtek!
Ha jöttök sárga lombért, értem:
Fehér fátyollal jőjtek!

Vörösmarty Mihály: Őszre hajló napokban

Őszre hanyatló napokban
Tisztelem Édes szülőm
Az évnak örömet nyújtó
Derültét.
Őszre térnek napjaink már
Esovel áztat a menny

/Pest, 1818/

Önvallomás

Arany-Tóth Katalin vagyok. 1966. május 9-én születtem, Hódmezővásárhelyen. Azóta is itt élek, szülővárosomban. Úgy érzem itt magam, mintha én is egy gyökér, vagy egy földbe ékelődött kódarab lennék. Szeretem az utcák kanyarulatát, a járdák repedéseit, a fákat, az embereket. Szeretek itt élni.

Már fiatalon elkezdtem a versek iránt érdeklődni. Váci Mihály költészetét 14 évesen ismertem és szerettem meg. Emlékszem, érettségi után, amikor közgazdasági szakképesítéssel elhelyezkedtem első munkahelyemen, elhatároztam, hogy minden keresetemből vásárolni fogok egy verses kötetet. Így került könyvespolcomra, a nagy becsben álló Váci összes műve mellé Radnóti, Tóth Árpád, Kosztolányi, Juhász Gyula, József Attila, Ady, Petőfi, Simon István és még sorolhatnám... Akkor még nem gondoltam, hogy életem során majd bennem is alkotóvágy ébred.

1994-ben, életem egy nehéz szakaszához érkezett. Elváltam, és egyedül maradtam három kicsi gyermekkel, munka nélkül. Középső fiam, genetikai rendellenessége miatt már akkor is fogyatékosok otthonában élt. Nehéz volt feldolgozni, hogy bizony vannak olyan megváltoztathatatlan körülmények az életünkben, melyekkel csak megbékélve lehet tovább lépni az úton. Az évek megtanítottak arra, hogy a másság egyedi arculata mögött határtalan szeretetet lakozik. Ma már hálás vagyok azért, hogy ebben a különleges szeretetben én is részesülhetek.

Nem volt könnyű a talpon maradás. Ebben az időszakban kezdtem el versekké formált gondolataimat papírra vetni – az írás, akkor még önterápia volt, ma már elválaszthatatlan része az életemnek. 11 év fióknak írás után, 2005-ben az internetnek

köszönhetően próbálkoztam először a nyilvánossággal, s ezzel egy új világ nyílt meg előttem.

Több internetes amatőr irodalmi portálon kezdtem el publikálni, ahol sok biztatást kaptam. 2005-ben felvételt nyertem az Író Kilencek Nemzetközi Körébe, 2006-ban az Irodalmi Rádió szerzői közé is csatlakoztam. Több pályázaton értem el dobogós helyezést, valamint néhány versem megzenésítésre került. A Hódmezővásárhely Megyei Jogú Város Polgármesteri Hivatala által 2006-ban kiadott „Így emlékszünk '56-ra” c. történelmi áttekintést adó könyvben két saját verssel járulhattam a kiadvány tartalmi értékéhez. Ez azért is fontos számomra, mert ebben a könyvben Édesapám, mint az akkori rendszer meghurcolt, s bebörtönzött ellenálló aktivistája, személyes élményeivel emlékezik vissza a forradalom időszakára.

Visszagondolva a mögöttem álló közel két évtizedre, elmondhatom, hogy szüleim törődő gondoskodásába és fiaimmal, s lányommal kialakult szeretetteljes összefonódásba – mely a mai napig dominál – kapaszkodva küzdöttem át hosszú éveket, egyedüli családfenntartóként, a mindennapos terhek súlya alatt. Az állandó anyagi kilátástalanság mellett hosszú éveken át kísért a társtalanságból fakadó magány érzése. Olyan kapaszkodók segítettek, mint az önmagam erejébe, az eredendő tisztaságba, a becsületbe, s az isteni gondviselésbe vetett hit. Az írásba való menekülést is egyfajta Isten ajándékaként éltem meg, hiszen az írás, a lelki megtisztulás élményét jelentette számomra. 2006-ban találtam meg társamat, akivel azóta együtt lépve az úton, minden teher könnyebbé vált. Bár a talpon maradásért folytatott küzdelem

ma sem könnyebb, mint 15-20 évvel ezelőtt, mégis hálás vagyok mindenért, amit kaptam, s azért is, amit nélkülöztem, mert így sok mindent megtanulhattam az életem során. Legfőképp becsülni az igaz értékeket.

2005-2010 között három önálló kötetem jelent meg az Unisher Kiadó gondozásában: A lélek magányossága (2005), Kitárt karokkal (2007), Álom és Tenger (2010). Évek óta válogatnak be írásaimból a FullTükör kortárs irodalmi antológiába, s az Irodalmi Rádió kiadványaiba. 2007. óta vagyok tagja a Hódmezővásárhelyen működő Kárász József Alapítvány Irodalmi Körnek, mely szervezetnél 2008-ban Kárász József díjjal jutalmaztak. Megtisztelő szakmai elismerésnek tekintem, hogy 2010-ben a Szegedi Írók Társasága is tagjai közé fogadott.

A versek, számomra egy különleges tisztaságot

szimbolizálnak. A lelkünk hangjai szólalnak meg szép szavainkban. Néhány éve rövid prózai írásokkal is próbálkozom, melyekből legújabb kötetemben olvasható néhány. Úgy gondolom, hogy az írás az önkifejezésnek egy olyan eszköze, mely hatalmas felelősséggel bír, hiszen a szavak hidat teremtenek az író és olvasó ember között, s tőlünk, íróktól függ, milyen érzéseket, gondolatokat közvetítünk. Többnyire azt írom le, ahogy én látom, s megélem a világot saját útkeresés em folytonosságában, valamint olyan társadalmi vonatkozású helyzetekre próbálok rávilágítani, melyekről úgy gondolom, szólni kell... mert hiszem, hogy üzenetmindenszó.

Választott utamat törekszem alázattal végig járni, s bízom benne, hogy a szavak szolgálatában állva, hitem szerint teljesíthetem be parányi létem küldetését.

Arany-Tóth Katalin: Kisfiam

Szemedben huncut csillogás,
mosolyod szelíd ragyogás;
Szótlanlelkedgyöngye
néma szíved könnye,
- mit felém adsz tovább...
Kezedben erős szorítás,
léptedben ösztönös futás;
Belső csened kincse
bezárt elméd tükre,
- félelmed, hű barát...
Álmodban olyan a világ,
amelyben vágyadmegtalál:
zengő dallam lenget,
messze röpit, kerget,
- míg haza nem találsz...
Röptödben Isten dob reád
mindentől megóvó talárt;
Röpülj kicsim, lelkem,
veszély - látod - nincsen,
- a szívem hazavár...
Álmodban lelked rám talál,
s szívemben táncot jár tovább;
Hogyha fáradsz, ébredj!
Anyán ispihenhetsz,
- ülj ölembe hát...
Ringatlak karombansoká,
ébred is álmodhatsz csodát;
Míg itt vagyok, nézlek,
s kérve kérem Istent,
- adjon néked hazát...

Küldjön köréd száz angyalkát,
kik örökké vigyáznak rád,
addig, míg én téged
távolból szeretlek,
- s nem ölelhetlek át...

/2005/

Arany-Tóth Katalin: Ma éjjel...

Ma éjjel kitérta ablakát egy álom:
keringve szálldogált a sötét égen át,
majd megpihent a vágyak csöndes
rejtekében,
s ölébe vette lágyan szívem zsarnokát.

Bennem még bőszen dúlt a múlt vad
haragja:
- mint törvénynek be nem tartott akarata
-
romboltam hitet, szerelmet, Sorsot
tagadva - láncra verve vártam a béke hű
szavát.

Ma éjjel ráhullott lelkemre egy álom,
elcsendesítve dühös dacom vad szelét;
(régóta tart már, hogy a magány útját
járom,
s hagyom, hogy életem a bánat tépje
szét.)

Ma ölében ringatott egy édes álom
s kérdő sóhajomra hajlott egy felelet:
„Könnyekbe bújva ne várj soha
kacagásra!
Ölelni Fényt, csak szabad lélekkel
lehet.”

/2006/

Arany-Tóth Katalin: Természeted vagyok

Léted, biztonságból emelt
hitemnek új templomot.
Ujjam imára kulcsolva
köszönlek a Mindenségnek,
s gyónom a sok kételkedő,
eltékozolt tegnapot.
Kapuid megnyíltak felém - lelkedben
otthon vagyok.
Míg szótlanul engem nézel,
jól tudod, mit gondolok.

Lélegzeted engem éltet,
szememben reményed ragyog,
bánatodban csendes vigasz,
hiányodban szükség vagyok.

S a szavak, ha kiáltanak,
s köröttem örvény forog,
szelíd hangodban nyugodva
fogadom be békességed,
bennem ébred érintésed
- mert természeted vagyok.

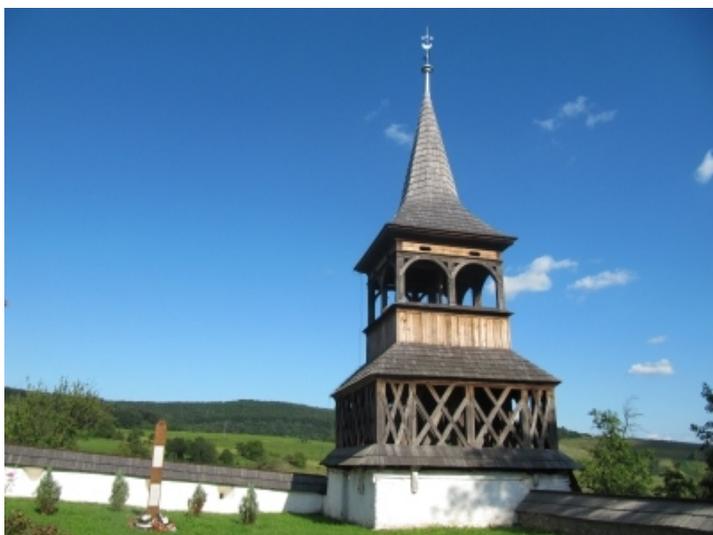
2008

A festői szépségű Vály-völgye

A Vály-völgy Gömör megye máig egyik legvonzóbb, de talán kevésbé ismert látogatott vidéke. Ennek egyik oka a völgy sajátos földrajzi fekvése. Gömör más patak és folyóvölgyein – a Rima, a Balog, a Túroc vagy a Sajó völgyén könnyen eljutunk a Szepes-Gömöri Érc-hegység falvaiba, városaiba, a Vály-völgyön végigfutó Kálósa-patak viszont egy északról hegykoszorúval körülvett amfiteátrumszerű katlanba vezet. Gaál Lajos a völgy földtanának és természeti földrajzának áttekintésekor fogalmazta meg, hogy ez a zártság nagyban hozzájárul a kistáj rendkívül gazdag történelmi múltjához, sokrétű művelődéstörténeti hagyományához, sajátos vonásokkal átszőtt paraszti kultúrájának kialakulásához. Ugyanakkor a völgy délkeleti nyitottsága, valamint településeinek közelsége a főbb közlekedési vonalokhoz (Rimaszombat-Tornalja-Rozsnyó; Tornalja-Putnok-Miskolc) lehetővé tette, hogy lakosai aktívan be tudjanak kapcsolódni a szélesebb tájegység kulturális és politikai életébe, így jeles szülötteket tudhat magáénak. A Vály-völgyének ma négy települése van: Felsővály, Alsóvály, Gömörmihályfalva, Kálósa, a Vály-völgyi Mikrorégióhoz még csatlakozott Füge és Baraca. 2010-ben a Cornix Artifex workshop Vörös Attila rendezésében bemutató filmet jelentetett meg a Vály-völgyéről, mely megrendelhető a film@caw.sk címen.

FELSŐVÁLY

A település a 13. században nemesi faluként keletkezett. 1332-ben a pápai tizedjegyzék „Val”, más forrás szerint 1375-ben „Wal” alakban említik. Református temploma eredetileg 15. századi, mai formájában 1622-ben épült, belsejében fából készült, festéssel díszített empórium, padok és mennyezet látható. Fa haranglába szintén 17. századi. A községben született 1765. szeptember 30-án Vályi Nagy Ferenc református lelkész, egyházi író és költő. Itt született 1843-ban és hunyt el 1904-ben Kupai Dénes református lelkész, egyházi író. A festői szépségű környezetben a Kalas-család farmján a szállás és a vendéglátás is biztosított az idelátogatóknak, ahol a lovaglásra is van lehetőség. Innen közelíthető meg Deskovára, a szikla tetején a középkorban létesítettek erőd, és a Lyukas-kő bemutatóhely. A templomkertben a szabadságharc tiszteletére 2008-ban állítottak kopjfát, melynek felirata Szigeti Ferenc költeményének két versszaka: Minden magyar

gyermekszívbe/ Két szót véssetek / Az egyik szó hit, / a másik hazaszeretet. // Írjátok ezt be a szívbe / Jókora, idején, / Mert sok emberszív erre már / Később kőkemény. Faragta: Miklós Zoltán helyi lakos.

Vályi András következőket jegyzi le: „Alsó, és Felső Vály. Magyar faluk Gömör Várm. földes Uraik több Urak, lakosaik katolikusok, és reformátusok, fekszenek Sankfalvának szomszédságában, mellynek filiái; földgyeik közép termékenységűek, piatzok 3, és 4 mértföldnyire van.” Fényes Elektől következőket tudjuk meg: „Felső-Vály, magyar falu, Gömör vmegyében, Bikkszöggel van összekapcsolva. Itt van a Vály völgyi egyesült egyházaknak hihető a csehek idejében épült régi templomjok; mind ennek, mind pedig a paplaknak jó karban tartása tekintetéből nagy gond szokott fordítatni Bodon Antal főfelügyelő által. A lakosok száma 522-re megy, ezek közül: 500 református, 16 kath., és 6 evang. Mindnyájan tisztán beszélnek magyarul. Ezek, úgy a több Vály völgyi helységbeliek a gyümölcs termesztésnek kedvelői, több helyeken a szántóföldeken is látni jó ízű gyümölcsrel rakott fákat. A közbirtok áll 7 4/8 majorsági telekből, 1 házas és 15 házatlan szellérből, 40 kapás szőlőből, 912 holdat tevő erdeje, a csaknem annyi birtokosok rendetlen pusztításától megóvását egyedül csak Bodon Antal urnak köszönheti. Mindent egyre megtermő 600 köblös szántófölde és 80 hold rétje van. Bírják a künlakó birtokosokon kívül Nagy, Bodon, Balajti, Óvári, Szivos, Katona, Vincze, Herényi, Kalas, Beke, Kálmánczi, Vályi családok.”

ALSÓVÁLY

Alsóvályhoz a 20. században csatolták Kisgergelyfalvát. A községben jelentős szerepet játszik a gyümölcs- és szőlőtermesztés, az itteni borok a különböző borversenyeken

díjakat szereztek. A Bélik család barokk kastélya 18. századi eredetű, mai formájában 1843-ban épült. Jelenleg a községi hivatal és az óvoda működik benne. Nagy területű angolpark övezi. Kisgergelyfalván egy 19. századi klasszicista nemesi kúria található, amely mellett kis méretű fából készült harangláb áll. „Gergelyfala, magyar falu, Gömör vmegy., alsó és felső Vály helységek közt fekszik. A lakosok száma tesz 386, mindnyájan reformátusok s magyarul beszélnek. Van az egész helységben 5 4/8 urbéri, 5 majorsági telek; a határnak kiterjedése 448 hold, ebből szántóföld 240, rét 100, s legelo

100 hold, szántóföldje jó művelés mellett megtermi a tisztabuzát is, annyival inkább egyebet, – a gyümölcs-tenyésztésnek kedvelője. Birják ezen helységet Bodon Antal, Bélik és Hevessiek.” – írja Fényes Elek.

GÖMÖRMIHÁLYFALVA

1413-ban „Myhalfalwa” néven említik először, de a falu régebben keletkezett. Nemesi község volt. 1828-ban 44 házában 337 lakos élt, akik főként mezőgazdasággal foglalkoztak. Itt született 1810-ben-ben Bodon Ábrahám ügyvéd, országgyűlési képviselő, Gömör-Kishont vármegye másodalispánja, egyházi és jogi szakíró, valamint 1885-ben Mihályfalusi Dr. Forgón Mihálygenealógus, aGömör-Kishont Vármegye Nemes Családjait gyűjtötte, aki az első világháborúban halt hősi halált Tarnowban. Egyik leszármazottja Forgón Andor emlékszobát rendezett be számára. A községben még máig megtalálhatók a vidék legszebb faragott fejfái. Az utolsó népi fejfafaragó Bodon Lajos volt. Vályi András szerint „MIHÁLYFA. Magyar falu Gömör várm. földes Urai Bodon, és Forgón Urak, lakosai többnyire reformátusok, fekszik Sankfalvához nem messze, és annak filiája, Alsó Vály, és Alsó Kálósótól is 1/2 órányira, gyümöltsei jelesek, földgye, és réttye középszerű, erdeje meg lehetős, piatzozása 1 1/2 mértföldnyire Rimaszombatban, Jolsván két és Rozsnyón 5 mértföldnyire.” Fényes Elek szerint „Mihályfalva, magyar falu, Gömör és Kis-Honth egyesült vmegyékben, Gömörhöz nyugotra 2 1/2 órányira: 30 kath., 307 ref. lak. Ref. szentegyház. F. u. több nemesek.”

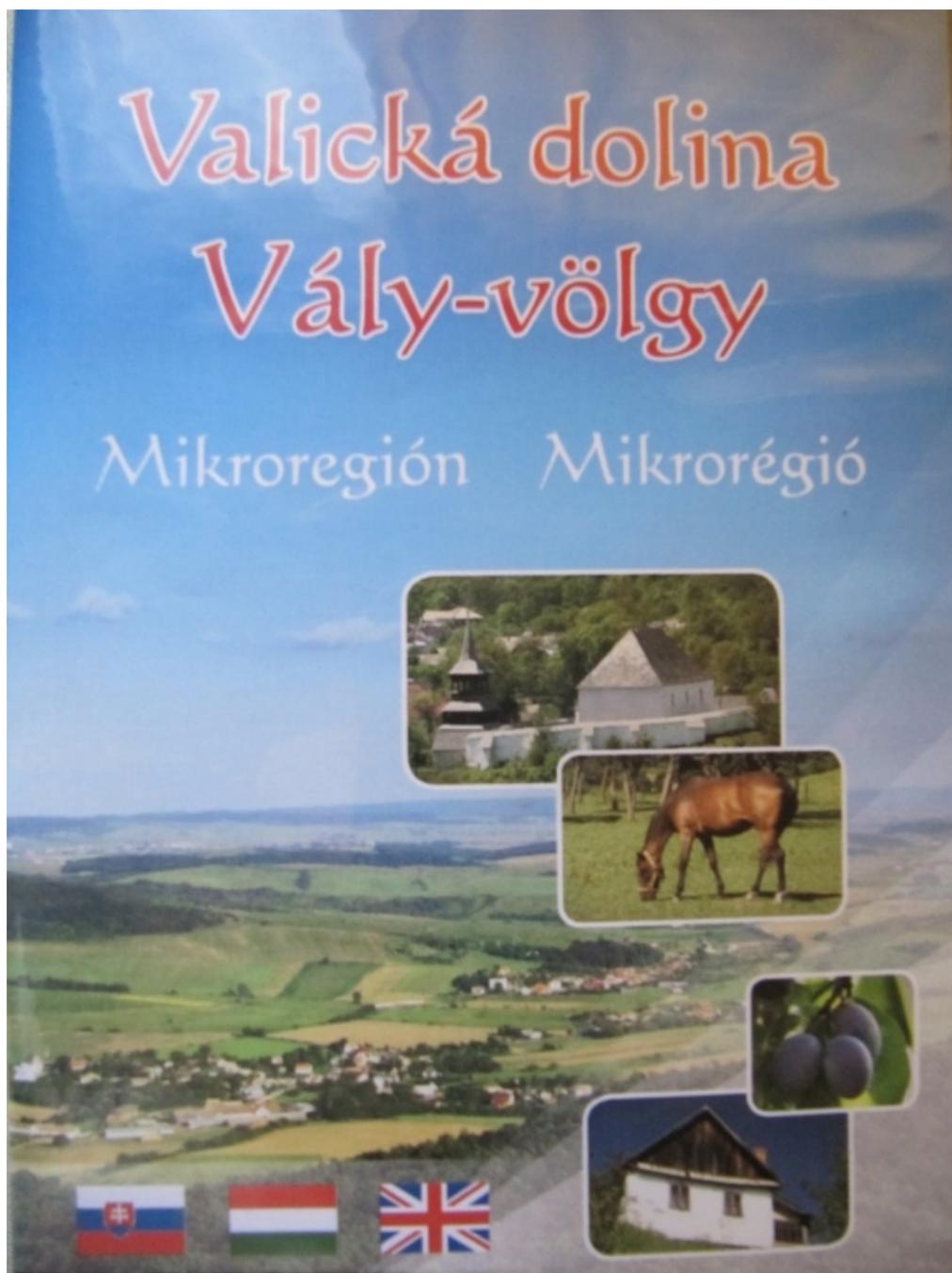
KÁLOSA

A mai települést 1247-ben „Calysa“-ként említik először, amikor a tatárjárást követően IV. Béla király várnépeknek adja. 1410-ben „Kalsa“, 1427-ben már „Kalosa“ néven szerepel. 1458-ban két falu "Also Kalosa" és "Felsew Kalosa". Alsókalosa a 15. században a Korláti család birtoka. 1683-ban a lengyel-litván hadak elpusztították. 1828-ban 53 háza és 453 lakosa volt. Lakói mezőgazdasággal foglalkoztak. Alsókalosa református temploma 1889-ben épült. Felsőkalosa a 15. században keletkezett az akkori Kalosa, a későbbi Alsókalosa határában. A 16. században a Lórántffy család birtoka 1683-ban ezt is elpusztította a lengyel-litván sereg. 1773-ban 12 család lakta. 1828-ba 17 háza és 140 lakosa volt, akik szintén mezőgazdasággal foglalkoztak. Alsó- és Felsőkalosát 1961-ben egyesítették. A településen két 19. századi klasszicista kúria található. A községháza előtt 2003-ban avattak kopjafát a szabadságharc emlékére, melyet Szabó Zoltán helyi lakos készített. Itt született Perjési László lapszerkesztő, főként történeti műveket írt. Itt nyugszik Árvay Mihály pásztor-betyár, az Árvay Miska Baranta névadója. Itt nyugszik, s itt szolgált Ligárt Balázs református lelkész, és felesége vitéz Héthy Éva, aki a nemesradnóti Pósa Lajos költő egyik oldalági leszármazottja.

Összeállította: Homoly Erzsó

Vörös Attila rendező DVD-je a Vály-völgyről

2010-ben a Cornix Artifex workshop VörösAttila rendezésében bemutató filmet jelentetett meg a Vály-völgyéről, mely megrendelhető a film@caw.sk címen.

Szózat

Ökumenikus, konzervatív irodalmi és társadalomkritikai folyóirat
I.m. Bajcsy-Zsilinszky Endre
Főszerkesztő: Cságoly Péterfia Béla
szerkesztoseg@szozat.org

Munkatársak:

Cságoly Péterfia Béla
Homoly Erzsébet
Tamás István
Török András István
Törőcsik Attila